

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΠΜΣ "ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ, ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ"

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:

**«ΦΤΩΧΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΓΕΥΜΑΤΩΝ
ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ»**

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ:

ΑΡΓΥΡΩ ΒΑΦΕΙΑΔΟΥ

A.M. 30322 021 05 002

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:

ΜΑΡΙΑ ΝΙΚΟΛΑΚΑΗ

ΚΟΡΙΝΘΟΣ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2022

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου, πρωτίστως, στην επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, Δρ. Μαρία Νικολακάκη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του Τμήματος Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής της Σχολής Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, η οποία με τη διαρκή καθοδήγηση και παρότρυνσή της, την υποστήριξη και τις ανεκτίμητες συμβουλές της, κατέστησε δυνατή την έγκαιρη περάτωση της παρούσας εργασίας.

Στη συνέχεια, θα ήθελα να ευχαριστήσω και τα άλλα δύο μέλη της εξεταστικής επιτροπής, κ. Νίκο Φωτόπουλο, Επίκουρο Καθηγητή στο Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής της Σχολής Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, καθώς και την κ. Δέσποινα Καρακατσάνη, Καθηγήτρια του Τμήματος Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής της Σχολής Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου.

Οι προαναφερθέντες τρεις καθηγητές αποτέλεσαν φάρους γνώσεων καθ' όλη τη διάρκεια της φοίτησής μου στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών. Τους ευχαριστώ ιδιαίτερα, για όλες εκείνες τις φορές που δεν αναπαρήγαγαν μονότονα τις σημειώσεις τους αλλά αφέθηκαν να παρασυρθούν από τον παλμό του αμφιθεάτρου και επέτρεψαν τον παραγωγικό διάλογο. Η σταθερή διαθεσιμότητα τους, η συνεργατικότητα και το ειλικρινές νοιάξιμο, θυμίζουν τα λόγια του E. M. Foster για τον φάρο της Αλεξάνδρειας: «Δεν οδηγούσε μόνο τα πλοία, σηματοδοτούσε τη φαντασία και όταν το φως του είχε πια σβήσει, η μνήμη εξακολουθούσε για πολύ καιρό να λάμπει στις σκέψεις των ανθρώπων».

Ειδική μνεία θα ήθελα να κάνω στους ανθρώπους, που δέχθηκαν να μου παραχωρήσουν συνέντευξη και οι οποίοι με τη φιλοτιμία τους και τη διάθεση του πολύτιμου χρόνου τους, συνέβαλαν καθοριστικά στο ερευνητικό μέρος της εργασίας μου.

ΑΦΙΕΡΩΣΗ

Η παρούσα εργασία αφιερώνεται στους γονείς μου, οι οποίοι βρίσκονται πάντα δίπλα μου και στηρίζουν από καρδιάς κάθε μου προσπάθεια.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι έννοιες της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού παραμένουν ακόμα επίκαιρες στον αιώνα που ζούμε, παρά τις παλαιότερες ευόιωνες προβλέψεις πώς ένας συνδυασμός οικονομικής ανάπτυξης και κοινωνικής πρόνοιας θα τις είχε εξαλείψει σε μεγάλο βαθμό. Μέσα σε αυτή τη σκληρή πραγματικότητα, ένα σημαντικό ποσοστό παιδιών εξακολουθούν να ζουν σε οικογένειες τόσο φτωχές και κοινωνικά αποκλεισμένες, ώστε να διακυβεύεται η υγεία τους και η ομαλή κοινωνικοποίηση τους, καθώς ελλοχεύει ο κίνδυνος της εξαίρεσής τους από δραστηριότητες και πλεονεκτήματα που θεωρούνται αυτονόητα για άλλα συνομήλικά τους παιδιά.

Ένα είδος κοινωνικής μέριμνας των κρατών, από αρχαιοτάτων χρόνων, αποτελούν τα μαθητικά συσσίτια ή τα δωρεάν σχολικά γεύματα, όπως αποκαλούνται στις μέρες μας. Με την παροχή των δωρεάν σχολικών γευμάτων θα μπορούσε να προστατευτεί η φυσική και η νοητική ανάπτυξη των παιδιών που βίωναν καταστάσεις ακραίας φτώχειας ή που αντιμετώπιζαν τον κίνδυνο ολίσθησής τους σε αυτήν.

Τα φαινόμενα της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού είναι παρόντα και στη χώρα μας και, μάλιστα, έρευνες δείχνουν πώς εντάθηκαν κατά την περίοδο της οικονομικής ύφεσης. Μέσα στο διάστημα αυτό, μία κρατική απόφαση επανέφερε τον θεσμό των δωρεάν σχολικών γευμάτων στην εκπαίδευση, προκειμένου για την ανακούφιση των συνεπειών των φαινομένων αυτών στα ευάλωτα νοικοκυριά με παιδιά. Αν και με το πέρασμα του χρόνου, η κρατική στοχοθεσία έχει αλλάξει και περιλαμβάνει πλέον την επέκταση του μέτρου σε όλα ανεξαιρέτως τα ολοήμερα σχολεία της χώρας, τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας σε περιοχές της Αθήνας με χαμηλό οικονομικό υπόβαθρο και σε οικογένειες που είναι κοινωνικά και οικονομικά ευάλωτες, έδειξαν ότι τα δωρεάν σχολικά γεύματα συντελούν στην προστασία των νοικοκυριών αυτών από τη φτώχεια, αποτελούν σημαντική βοήθεια στη διαχείριση του οικογενειακού προγραμματισμού, συμβάλλουν στην προστασία της υγιούς ανάπτυξης των παιδιών τους και ταυτόχρονα στην ομαλότερη κοινωνικοποίησή τους εντός του σχολείου.

Λέξεις κλειδιά: φτώχεια, κοινωνικός αποκλεισμός, δωρεάν σχολικά γεύματα, συσσίτια, ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, κράτος πρόνοιας

ABSTRACT

The concepts of poverty and social exclusion are still relevant in the century we live in, despite earlier auspicious predictions that a combination of economic growth and social welfare would have largely eradicated them. In this harsh reality, a significant percentage of children continue to live in such poor and socially excluded families that their health and smooth socialization are at risk, as there is the hazard of being excluded from activities and advantages that are taken for granted by other children of their age.

A type of social care from the states, since ancient times, are the school meals or free school meals, as they are called nowadays. The provision of free school meals could protect the physical and mental development of children who were experiencing situations of extreme poverty or who faced the risk of slipping into it.

The phenomena of poverty and social exclusion are also present in our country and, in fact, research shows how they were intensified during the period of the economic recession. During this time, a government decision reintroduced the institution of free school meals in education, in order to alleviate the consequences of these phenomena in vulnerable households with children. Although with the passage of time, the state's targeting has changed and now includes the extension of the measure to all full-day schools in the country without any exceptions, the results of the present research on different areas of Athens with a low economic background and in families that are socially and economically vulnerable, showed that free school meals contribute to the protection of these households from poverty. They are an important help in the management of family planning. They contribute to the protection of the healthy development of their children and at the same time to their smoother socialization within the school.

Key words; poverty, social exclusion, free school meals, poverty, vulnerable social groups, welfare state

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	1
ΑΦΙΕΡΩΣΗ	1
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	2
ABSTRACT	3
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	5
Α' ΜΕΡΟΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΘΕΜΑ	7
1.1 Εισαγωγή.....	7
1.2 Επιλογή θέματος.....	8
1.3 Σκοπός και στόχος της παρούσας έρευνας.....	9
1.4 Μεθοδολογία προσέγγισης του θέματος.....	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Η ΦΤΩΧΕΙΑ	10
2.1 Εισαγωγή.....	10
2.2 Η έννοια της φτώχειας.....	11
2.3 Τα αίτια της φτώχειας.....	13
2.4 Οι Διαστάσεις της φτώχειας στην Ελλάδα.....	16
2.5 Συνέπειες της φτώχειας.....	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ	23
3.1 Εισαγωγή.....	23
3.2 Η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού.....	23
3.3 Οι διαστάσεις του κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα.....	26
3.4 Κοινωνικός αποκλεισμός και εκπαίδευση.....	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΤΑ «ΔΩΡΕΑΝ ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ»	30
4.1 Εισαγωγή.....	30
4.2 Ιστορική αναδρομή.....	33
4.3 Η καθιέρωση και λειτουργία των «Δωρεάν Σχολικών Γευμάτων» στην Ευρώπη.....	32
4.4 Η καθιέρωση των «Δωρεάν Σχολικών Γευμάτων» στην Ελλάδα.....	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «ΔΩΡΕΑΝ ΓΕΥΜΑΤΑ» ΣΤΟΝ ΜΕΤΡΙΑΣΜΟ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ	36
5.1 Εισαγωγή.....	36
5.2 Δωρεάν σχολικά γεύματα και σχολική επίδοση.....	37
5.3 Δωρεάν σχολικά γεύματα και σχολική συμμετοχή.....	38
5.4 Δωρεάν σχολικά γεύματα και διατροφικές συνήθειες.....	39
5.5 Δωρεάν σχολικά γεύματα και κοινωνικές ανισότητες.....	39
5.6 Δωρεάν σχολικά γεύματα και στιγματισμός.....	39
5.7 Δωρεάν σχολικά γεύματα και καταπολέμηση της φτώχειας.....	40
Β' ΜΕΡΟΣ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	41
6.1 Εισαγωγή.....	41
6.2 Ερευνητικά ερωτήματα.....	41
6.3 Σχεδιασμός έρευνας - μεθοδολογία.....	42
6.4 Περιγραφή του δείγματος.....	43
6.5 Ημι-δομημένη συνέντευξη.....	43

6.6 Διεξαγωγή της έρευνας.....	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο: ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ	
	44
7.1 Εισαγωγή.....	44
7.2 1 ^ο ς άξονας: Δημογραφικά Χαρακτηριστικά.....	45
7.3 2 ^ο ς άξονας: Τα Σχολικά Γεύματα ως Μορφή Οικονομικής Ανακούφισης στα Νοικοκυριά.....	46
7.4 3 ^ο ς άξονας: Σχολικά Γεύματα και Κοινωνικός Αποκλεισμός.....	48
7.5 4 ^ο ς άξονας: Σχολικά Γεύματα και Διατροφικές Συνήθειες Των Παιδιών.....	51
7.6 5 ^ο ς άξονας: Σχολικά Γεύματα και ο Ρόλος του Εκπαιδευτικού.....	53
7.7 Συμπεράσματα συνεντεύξεις.....	54
7.7.1 Εισαγωγή.....	56
7.7.2 Συμπεράσματα 2 ^ο ν άξονα.....	57
7.7.3 Συμπεράσματα 3 ^ο ν άξονα.....	58
7.7.4 Συμπεράσματα 4 ^ο ν άξονα.....	59
7.7.5 Συμπεράσματα 5 ^ο ν άξονα.....	60
7.8 Συζήτηση - σύνδεση με αντίστοιχη βιβλιογραφία.....	60
7.9 Περιορισμοί έρευνας.....	62
7.10 Προτάσεις για περαιτέρω Μελέτη.....	63
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	64
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	68

Α' ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΘΕΜΑ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το παρόν πόνημα αποτελεί μία ερευνητική προσπάθεια στα πλαίσια της διπλωματικής μου εργασίας υπό την εποπτεία της Δρ. Μαρίας Νικολακάκη, Αναπληρώτριας Καθηγήτριας του Τμήματος Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής της Σχολής Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου.

Πρόκειται για μία ποιοτική έρευνα, στην οποία χρησιμοποιήθηκαν ερωτηματολόγια ημι-δομημένης συνέντευξης με συμμετέχοντες γονείς που διαβιών σε περιοχές της χώρας μας με χαμηλό εισοδηματικό προφίλ, προκειμένου να εξεταστεί κατά πόσο τα δωρεάν σχολικά γεύματα ανακουφίζουν ή και προστατεύουν από τα φαινόμενα της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, με τα οποία έρχονται αντιμέτωπα πολλά νοικοκυριά τέτοιων περιοχών.

Η διπλωματική μου εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη, στα οποία περιλαμβάνονται συνολικά επτά (7) κεφάλαια. Προτού γίνει εκτενής αναφορά σε αυτά, πρέπει να επισημανθεί, πως υπάρχουν τα κεφάλαια που αφιερώθηκαν στις Ευχαριστίες, στην Περίληψη, στο Abstract και τα Περιεχόμενα.

Το Α' Μέρος της εργασίας είναι θεωρητικό και περιλαμβάνει πέντε (5) κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύονται οι λόγοι που οδήγησαν στην επιλογή του συγκεκριμένου θέματος, ο σκοπός και ο στόχος της παρούσας έρευνας, καθώς και η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για την προσέγγιση του θέματος.

Το δεύτερο κεφάλαιο που αποτελείται από πέντε (5) ενότητες, επιχειρεί να παρουσιάσει αναλυτικά το φαινόμενο της φτώχειας με βάση τους- κατά κοινή ομολογία- ορισμούς που έχουν δοθεί από τη βιβλιογραφία, τα αίτια και τις συνέπειες της φτώχειας αλλά και τις διαστάσεις, που παίρνει το φαινόμενο τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα.

Το τρίτο κεφάλαιο αποτελείται από τέσσερις (4) ενότητες και αφορά τον κοινωνικό αποκλεισμό. Αρχικά, γίνεται μία προσπάθεια αποσαφήνισης του όρου και διαφοροποίησής του από το φαινόμενο της φτώχειας. Στη συνέχεια, αναλύονται οι διαστάσεις του κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα και ακολουθεί η σύνδεσή του με το εκπαιδευτικό σύστημα και εξηγείται, πώς αυτό καθορίζει την παραγωγή των ανισοτήτων στην κοινωνία.

Το τέταρτο κεφάλαιο αφορά τα δωρεάν σχολικά γεύματα και εκτείνεται σε τέσσερις (4) ενότητες. Πρωτίστως, πραγματοποιείται μία ιστορική αναδρομή με βάση τα ελληνικά δεδομένα, ενώ, εν συνεχεία, γίνεται αναφορά στην καθιέρωση και λειτουργία των δωρεάν σχολικών γευμάτων στην Ευρώπη αλλά και την καθιέρωση τους στην Ελλάδα.

Το πέμπτο κεφάλαιο, το οποίο περιλαμβάνει επτά (7) ενότητες, εστιάζει στη συμβολή του προγράμματος των δωρεάν γευμάτων στον μετριασμό της φτώχειας και των κοινωνικών ανισοτήτων. Παρουσιάζονται αναλυτικά τα αποτελέσματα από την εφαρμογή του προγράμματος τόσο στη σχολική επίδοσή των μαθητών και τη συμμετοχή τους στην τάξη, όσο και στην απόκτηση υγιών διατροφικών συνηθειών, στη μείωση του στιγματισμού και την καταπολέμηση της φτώχειας.

Με την ολοκλήρωση του πέμπτου και τελευταίου κεφαλαίου του Α' μέρους της διπλωματικής εργασίας, περνάμε στο Β' μέρος, το οποίο είναι ερευνητικό. Το Β' μέρος αποτελείται από το έκτο κεφάλαιο, όπου στις έξι (6) ενότητές του περιγράφονται τα ερευνητικά ερωτήματα που έχουν τεθεί, ο σχεδιασμός της έρευνας και η μεθοδολογία που χρησιμοποιείται, η περιγραφή του δείγματος και ο τρόπος που διεξήχθη τελικά η έρευνα.

Το έβδομο και τελευταίο κεφάλαιο αφορά την ανάλυση του περιεχομένου της συνέντευξης και περιλαμβάνει πέντε (5) ενότητες. Παρατίθενται με λεπτομέρειες τα συμπεράσματα της ανάλυσης των απαντήσεων στους πέντε άξονες των ερωτηματολογίων της ημι-δομημένης συνέντευξης, ενώ ακολουθούν τα συμπεράσματα, η σύνδεση με την υπάρχουσα βιβλιογραφία, οι περιορισμοί της έρευνας και προτάσεις για περαιτέρω μελέτη.

Τέλος, ακολουθούν η βιβλιογραφία, η οποία συντάχθηκε με βάση το πρότυπο του American Psychological Association (APA) και το Παράρτημα, όπου επισυνάπτονται τόσο το ερωτηματολόγιο της ημι-δομημένης συνέντευξης που χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα, όσο και οι απαντήσεις των συμμετεχόντων σε αυτήν.

1.2 ΕΠΙΛΟΓΗ ΘΕΜΑΤΟΣ

Με βάση την επισκόπηση της βιβλιογραφίας, διαπιστώθηκε πως υπάρχει κενό όσον αφορά έρευνες, που εξετάζουν τη σύνδεση της επίδρασης των δωρεάν σχολικών γευμάτων σε δημοτικά σχολεία, με τη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων και του κοινωνικού αποκλεισμού των οικογενειών εκείνων, που βρίσκονται στα όρια της φτώχειας.

Έτσι, το συγκεκριμένο θέμα θεωρείται εξαιρετικά επίκαιρο, καθώς θα συμβάλλει στην ανάδειξη της σπουδαιότητας του προγράμματος των δωρεάν σχολικών γευμάτων, όχι μόνο για τους άμεσα ωφελούμενους και τις οικογένειές τους αλλά και την κοινωνία γενικότερα, αφού θα γίνει προσπάθεια να αναδειχτεί ο τρόπος, με τον οποίο η μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων και του κοινωνικού αποκλεισμού επηρεάζει τη μελλοντική πορεία και εξέλιξη των παιδιών στη μετέπειτα ζωή τους και την ένταξή τους ως ενήλικες στην κοινωνία.

Πέραν τούτου, η επιλογή του θέματος έγινε με βάση τις προσωπικές μου αναζητήσεις και τα ενδιαφέροντά μου. Ως εκπαιδευτικός εν ενεργεία, είμαι ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένη ως προς τα παιδιά που προέρχονται από μη προνομιούχες οικογένειες και που παλεύουν να ενταχθούν ισότιμα στο σχολικό περιβάλλον. Η εμβάθυνση σε επίκαιρα θέματα όπως η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός στην εκπαίδευση με βοήθησε να διευρύνω τις γνώσεις μου γύρω από τις έννοιες αυτές αλλά και να προβληματιστώ για το πώς θα βοηθήσω η ίδια τους μαθητές μου να ενταχθούν στη μικρή κοινωνία του σχολείου λαμβάνοντας τις ίδιες ευκαιρίες με τα υπόλοιπα παιδιά.

1.3 ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΣ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στόχος της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση του ερωτήματος κατά πόσο η συμμετοχή στο πρόγραμμα «δωρεάν σχολικά γεύματα» συμβάλλει στη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων και κατά συνέπεια του κοινωνικού αποκλεισμού αλλά και σε ποιο βαθμό μετριάζουν τα επίπεδα της φτώχειας των οικογενειών εκείνων, που αμφιταλαντεύονται μεταξύ των ορίων της φτωχοποίησης.

Οι ειδικότεροι στόχοι της παρούσας έρευνας είναι:

- Να επισημανθούν τα οφέλη στη διατροφή των παιδιών
- Να διερευνηθούν τα πλεονεκτήματα όσον αφορά τη μείωση του άγχους των γονιών για την σίτιση των παιδιών τους
- Να επισημανθεί η σπουδαιότητα του προγράμματος «δωρεάν γεύματα» μέσω των αντιλήψεων των γονέων

- Να γίνει αποτίμηση της μέχρι τώρα εφαρμογής του προγράμματος στη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων και την αντιμετώπιση της φτώχειας, κυρίως των οικογενειών που βρίσκονται στα όρια ή αντιμετωπίζουν προβλήματα υποσιτισμού.

1.4 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

, Προκειμένου να διερευνηθεί ο ρόλος του προγράμματος «δωρεάν γεύματα» στη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων και του μετριασμού της φτώχειας των οικογενειών που βρίσκονται στα όρια της φτώχειας και του υποσιτισμού, η παρούσα μελέτη θα βασιστεί σε δευτερογενή δεδομένα, καθώς και σε βιβλιογραφικές αναφορές και συμπεράσματα ερευνών που βασίστηκαν στα οφέλη των δωρεάν γευμάτων για μαθητές και μαθήτριες του δημοτικού σχολείου.

Για τη συλλογή των πληροφοριών θα χρησιμοποιηθεί η μέθοδος της συνέντευξης και συγκεκριμένα, η ημι-δομημένη συνέντευξη. Οι ερωτήσεις της συνέντευξης είναι γραμμένες σε έντυπο. Η συμπλήρωση του εντύπου έγινε ηλεκτρονικά. Σκοπός ήταν το δείγμα να αποτελείται από οικογένειες που κατοικούν σε διαφορετικές συνοικίες της Αθήνας, οι οποίες χαρακτηρίζονται ως «φτωχογειτονιές». Από αυτές, οι περισσότερες αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα προβλήματα σχετικά με την κατάλληλη σίτιση και φροντίδα των παιδιών τους. Τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την ανάλυση των απαντήσεων των ερωτώμενων, θα επιτρέπουν την σύγκριση με τα αποτελέσματα άλλων αντίστοιχων ερευνών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΦΤΩΧΕΙΑ

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο παρόν κεφάλαιο γίνεται αναφορά στον όρο της φτώχειας, στον διαχωρισμό της από την έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού, τις αιτίες της και τις συνέπειες που αφορούν τόσο τα μη προνομιούχα άτομα όσο και την κοινωνία και την οικονομία της κάθε χώρας. Στη συνέχεια, αναλύονται οι διαστάσεις της φτώχειας στην Ελλάδα και πόσο αυτή επηρεάζει ο πιο ευάλωτο κομμάτι της κοινωνίας, τα παιδιά.

2.2 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

Αν και ο όρος «φτώχεια» συνδέεται με έννοιες, όπως η έλλειψη και η αποστέρηση αγαθών, που βιώνει ένας φτωχός σε σχέση με έναν προνομιούχο ή έχοντα, η προσπάθεια διατύπωσης του ακριβούς ορισμού του και της συνεπακόλουθης μέτρησης της φτώχειας δεν είναι εύκολη υπόθεση για τους επιστήμονες (Οικονόμου, Φερόνας 2006). Η σύγχρονη φτώχεια, που λαμβάνει χώρα στις παγκοσμιοποιημένες κοινωνίες της Δύσης, προσλαμβάνει σήμερα εντελώς διαφορετικές διαστάσεις από τη φτώχεια της σιτοδείας των παραδοσιακών κοινωνιών. Στις δικές μας κοινωνίες δεν εμφανίζονται τόσο συχνά φαινόμενα εξαθλίωσης, τα οποία όμως εξακολουθούν να υπάρχουν εκτενώς στις κοινωνίες των αναπτυσσόμενων χωρών, που μαστίζονται από υποσιτισμό και έλλειψη βασικών για την επιβίωση αγαθών. Έτσι, για την πληρέστερη ερμηνεία των δύο αυτών εκδοχών του φαινομένου, χρησιμοποιούνται ευρέως οι έννοιες της απόλυτης και της σχετικής φτώχειας (Δασκαλάκης, 2014).

Η απόλυτη φτώχεια σχετίζεται με σοβαρότατη αποστέρηση απαραίτητων για τη διαβίωση αγαθών αλλά και πρόσβαση σε υπηρεσίες και προϊόντα που καλύπτουν βασικές ανθρώπινες ανάγκες, όπως η διατροφή, το ασφαλές πόσιμο νερό, οι εγκαταστάσεις αποχέτευσης, η υγεία, η κατοικία, η εκπαίδευση και η πληροφόρηση. Συναντάται συχνά στις χώρες του τρίτου κόσμου (Giddens, 1989). Ωστόσο, η συγκεκριμενοποίηση της έννοιας της απόλυτης απορίας είναι έργο δύσκολο και πολύπλοκο. Εξαρτάται από τον τρόπο, που η κάθε κοινωνία προσδιορίζει το είδος των βασικών αναγκών του ανθρώπου, ενώ και η ίδια κοινωνία μπορεί να ορίσει διαφορετικά τη σημαντικότητα μιας ανάγκης σε διαφορετική χρονική στιγμή. Επί παραδείγματι, η σκηνή ή η καλύβα αποτελεί έναν τρόπο στέγασης. Στις δικές μας κοινωνίες όμως, αυτός δε θεωρείται ικανοποιητικός τρόπος κάλυψης των στεγαστικών αναγκών του ατόμου (Logue, 2013).

Αντίθετα, η σχετική φτώχεια υπάρχει σε όλες τις σύγχρονες κοινωνικά ευημερούσες κοινωνίες και ορίζεται με βάση το τι ένα συγκεκριμένο σύνολο θεωρεί ως το ποιοτικά και ποσοτικά ελάχιστο επίπεδο διαβίωσης. Αφορά δηλαδή, σε συνθήκες που προσμετρώνται με όρους εισοδήματος και κατανάλωσης και όχι σε βασικές υλικές ανάγκες (Δασκαλάκης, 2014). Εντούτοις, ο εισοδηματικός δείκτης δεν μπορεί επ' ουδενί να αποτυπώσει τον πραγματικό βαθμό αποστέρησης του σύγχρονου ανθρώπου από αγαθά και υπηρεσίες, που είναι απαραίτητα για μια αξιοπρεπή διαβίωση και συμμετοχή στις κοινωνικές δραστηριότητες (Logue, 2013). Επομένως, η σχετική φτώχεια των παγκοσμιοποιημένων δυτικών κοινωνιών βασίζεται στην εισοδηματική και

οικονομική ανισότητα, η οποία απεικονίζει και τον κοινωνικό διαχωρισμό αυτών που βρίσκονται «εκτός των τειχών» από εκείνους που βρίσκονται «εντός των τειχών». Πρόκειται για μια περισσότερο ποιοτική και ανθρώπινη διάσταση της φτώχειας (Πετμετζίδου, Παπαθεοδώρου, 2004).

Η σχετική φτώχεια, μέσα στη γενικότερη ευημερία και πρόοδο των κοινωνιών των αναπτυγμένων χωρών, πολλές φορές στιγματίζει τα άτομα και παθολογικοποιεί την κατάστασή τους προσδιορίζοντας την ταυτότητά τους (Οικονόμου, Φερόνας 2006). Μάλιστα, διάφορες θεωρητικές προσεγγίσεις της έννοιας θέλουν τους φτωχούς να φταίνε για τη φτώχεια τους (Βενιέρης, Παπαθεοδώρου, 2009). Αντιμετωπίζονται ως άτομα που έχουν γαλουχηθεί στην κουλτούρα της φτώχειας και στις αποκλίνουσες αξίες της, με αποτέλεσμα όχι μόνο οι ίδιοι να διαβιούν τοιουτοτρόπως αλλά να κληροδοτούν τα «στρεβλά» αυτά πρότυπα και διαγενεακά. Η κοινωνική αυτή στάση και θεώρηση απέναντι στους φτωχούς μπορεί να οδηγήσει σε κοινωνικό αποκλεισμό ή και σε άλλους αποκλεισμούς (Δασκαλάκης, 2014).

Καθώς εξελίσσονται οι κοινωνίες μεταβάλλεται η πολιτική και κοινωνική έννοια της φτώχειας. Το τι αποκαλεί μία κοινωνία “φτώχεια” εξαρτάται από τις οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές και ιδεολογικές διαστάσεις με τις οποίες είναι συνυφασμένη. Ως εκ τούτου, αν και η φτώχεια υπήρχε πάντοτε, δεν αφορούσε σταθερά τις ίδιες κοινωνικές ομάδες και τις ίδιες υλικές συνθήκες διαβίωσης. Συνεπώς, δεν μπορεί να προσδιοριστεί ιστορικά με αποκλειστικό κριτήριο το βιοτικό ή το καταναλωτικό επίπεδο (Πετμετζίδου, Παπαθεοδώρου, 2004).

Αν και είναι δύσκολο να συμφωνηθεί ένας κοινός ορισμός τόσο για το σημασιολογικό περιεχόμενο της έννοιας της φτώχειας όσο και για τους τρόπους μέτρησής της, είναι κοινώς παραδεκτό, πως η τελευταία περιλαμβάνει οπωσδήποτε την έλλειψη ευκαιριών, όταν τα άτομα δεν έχουν τη δυνατότητα να καλύψουν επαρκώς βασικούς τομείς της ζωής τους, όπως είναι η μόρφωση, η εργασία, υγειονομική περίθαλψη, η συνταξιοδότηση. Αυτή η έλλειψη ευκαιριών τους εμποδίζει να βελτιώσουν τη θέση στην οποία βρίσκονται (Πετμετζίδου, Παπαθεοδώρου, 2004).

Παρά το γεγονός πως η μέτρηση της φτώχειας είναι ένα εγχείρημα εξαιρετικά δύσκολο για τους ειδικούς επιστήμονες, υπάρχουν στη βιβλιογραφία ορισμένοι ευρέως αποδεκτοί δείκτες μέτρησης της φτώχειας. Ο συμβατικός δείκτης φτώχειας συγκαταλέγεται στους δείκτες ανοικτής

μεθόδου συντονισμού για την κοινωνική προστασία και την κοινωνική ενσωμάτωση. Περιλαμβάνει τη μέτρηση του διάμεσου εισοδήματος, όπως αυτό διαμορφώνεται ανά έτος (Atkinson, 2019).

Ο δεύτερος δείκτης είναι εκείνος που καταγράφει το ποσοστό του πληθυσμού με εισόδημα κάτω από το όριο της φτώχειας, όπως αυτό διαμορφώνεται κατά το περασμένο έτος σε σχέση με το εξεταζόμενο και λαμβάνει υπόψη του και τον πληθωρισμό (Atkinson, 2019).

Ο τρίτος δείκτης μέτρησης της φτώχειας είναι το αποκαλούμενο «καλάθι του νοικοκυριού» και εκτιμά την οικονομική δυσπραγία ενός μέρους του πληθυσμού, να αγοράσει τα προϊόντα που περιλαμβάνονται σε αυτό σε περικείμενο οικονομικής ύφεσης. Άλλοι σημαντικοί δείκτες μέτρησης της φτώχειας αποτελούν η ανεργία, η παιδική θνησιμότητα, το εισόδημα που είναι χαμηλότερο του 50% του μέσου εισοδήματος, η έλλειψη στέγης (Atkinson, 2019).

2.3 ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

Στην Παγκοσμιοποιημένη Ευρώπη του σήμερα, ο κλονισμός του κράτους πρόνοιας, το κλίμα του ανταγωνισμού που επικρατεί και το χάσμα που δημιουργεί η ιλιγγιώδης τεχνολογική πρόοδος, φαίνεται πως οδηγούν στην παγίωση του καθεστώτος της φτώχειας για ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού. Άλλωστε η φύση της ίδιας της φτώχειας είναι τέτοια, ώστε οι μειονεξίες, που αρχικά δημιουργεί, να γεννούν νέες μειονεξίες, με αποτέλεσμα τα άτομα να εγκλωβίζονται μέσα σε αυτήν (Παπαδοπούλου-Συμεωνίδου, 2021).

Αξίζει σε αυτό το σημείο να τονιστεί, πως το φαινόμενο της επισφαλούς απασχόλησης και των φτωχών εργαζομένων (in work poverty), που αποτελεί ένα από τα πιο κεντρικά προβλήματα της Ευρώπης, επιτείνει το αίτημα για θέσεις εργασίας, που θα μπορούν να προσφέρουν καλύτερες και αξιοπρεπέστερες συνθήκες διαβίωσης μέσω αξιοπρεπών και αντίστοιχων με την εργασία μισθών. Η ενίσχυση της απασχόλησης και η αντιμετώπιση της ανεργίας είναι κομβικά σημεία των νέων πολιτικών, που θα πρέπει να έχουν στόχο την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού που συνδέεται με αυτήν (Δασκαλάκης, 2014).

Μια ακόμα σημαντική διάσταση της φτώχειας είναι αυτή που σχετίζεται με την εκπαίδευση. Το χαμηλό μορφωτικό κεφάλαιο-καθώς κληροδοτείται από τους γονείς στα παιδιά- αποτελεί

συνέπεια της φτώχειας και ταυτόχρονα πτωχογόνο παράγοντα (Colclough, 2012). Η μονογονεϊκότητα αλλά και οι ανθυγιεινές συνθήκες διαβίωσης, η κακή διατροφή και η έλλειψη ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, έχουν ως αποτέλεσμα τον κλονισμό της υγείας του φτωχού ατόμου και τη δημιουργία της πρόκλησης νέων αποστερήσεων και μειονεξιών. Ως παρεπόμενο αποτέλεσμα της κατάστασης αυτής, πολλά νεαρά άτομα και παιδιά εγκαταλείπουν νωρίς το σχολικό περιβάλλον, προδιαγράφοντας έτσι μια επαγγελματική πορεία σε ασταθή εργασιακά περιβάλλοντα, με χαμηλούς μισθούς και θέσεις εργασίας χαμηλής ποιότητας. Με αυτόν τον τρόπο, πυροδοτείται ένας φαύλος κύκλος, που βυθίζει τους φτωχούς σε χαμηλότερα επίπεδα φτώχειας (Δασκαλάκης, 2014).

Μία από τις κυρίαρχες αιτίες της φτώχειας του σύγχρονου δυτικού κόσμου, όπως καταγράφεται τα τελευταία χρόνια, είναι η παγκοσμιοποίηση του Φιλελευθερισμού (Nikolakaki, 2022). Η αποσύνδεση του κράτους από τομείς, που παραδοσιακά του ανήκαν (παιδεία, υγεία, δημόσια έργα, μεταφορές, υποδομές, στρατιωτική βιομηχανία, ενέργεια κλπ.) έχουν οδηγήσει στην πλήρη αποδέσμευση των ατομικών επιχειρηματικών ελευθεριών. Έτσι, η ελαχιστοποίηση της κρατικής παρέμβασης συνεπάγεται: μείωση της φορολογίας, απελευθέρωση των επιτοκίων, άρση κάθε νομικού περιορισμού στην ασύδοτη δράση του κεφαλαίου και εκτεταμένες αποκρατικοποιήσεις (Harvey, 2006).

Το Νεοφιλελεύθερο ρεύμα, που εδραιώθηκε τη δεκαετία του '80, έγινε το ευαγγέλιο των καπιταλιστών όλου του κόσμου δίνοντας έμφαση στην ανταγωνιστικότητα, τη φορολογική μεταρρύθμιση υπέρ του κεφαλαίου και κατά της εργασίας, την αύξηση της ανεργίας μέσα από τη μείωση των δημοσίων δαπανών και τις μαζικές ιδιωτικοποιήσεις στον δημόσιο τομέα (Harvey, 2006).

Άλλωστε, μία από τις βασικές συνθήκες για την ανάδυση του Νεοφιλελευθερισμού ως ιδεολογικού κινήματος υπήρξε η παγκόσμια οικονομική κρίση στασιμοπληθωρισμού (αύξηση της ανεργίας και του πληθωρισμού) του 1973 – 1974. Μέσα σε αυτό το επισφαλές περικείμενο νέες οικονομικές συνθήκες δημιουργήθηκαν. Το νεοφιλελεύθερο ρεύμα υπερθεμάτισε του κεντρικού ρόλου της ανάπτυξης της αγοράς προκειμένου για την επίτευξη της οικονομικής ανάκαμψης και της πολυπόθητης οικονομικής σταθερότητας. Όμως, η υποχώρηση του κράτους, η απελευθέρωση των «δυνάμεων της αγοράς» και η ενίσχυση της οικονομικής ανταγωνιστικότητας περιορίζοντας

το «Κοινωνικό Κράτος» είχε και έχει βαρύτατες συνέπειες για την εργατική τάξη αγγίζοντας όλο το φάσμα όχι μόνο του οικονομικού αλλά και του κοινωνικού βίου (Nikolakaki, 2022).

Η εγκαθίδρυση της παγκοσμιοποίησης ήδη από τη δεκαετία του '90 καθιστά τη συνακόλουθη παγκοσμιοποίηση του Νεοφιλελευθερισμού ως μια κατάσταση αναπόφευκτη. Κατά συνέπεια, ο καπιταλισμός των γενικευμένων μονοπωλίων, που κυριαρχούν στην παγκόσμια οικονομία τα τελευταία χρόνια έχουν οδηγήσει σε μια οικονομική ολιγαρχία (Harvey, 2006). Χωρίς αμφιβολία, η παγκοσμιοποίηση είναι το οικονομικό σκέλος του ιμπεριαλισμού και εκπροσωπεί ένα ευρύτερο σχέδιο εξυπηρέτησης ισχυρών παγκόσμιων συμφερόντων εταιρειών, θεσμών και οργανισμών (όπως της Wall Street, του Διεθνούς Τραπεζικού Συστήματος, των μεγάλων πετρελαϊκών εταιρειών, των μεγάλων φαρμακοβιομηχανιών κλπ.) (Nikolakaki, 2022).

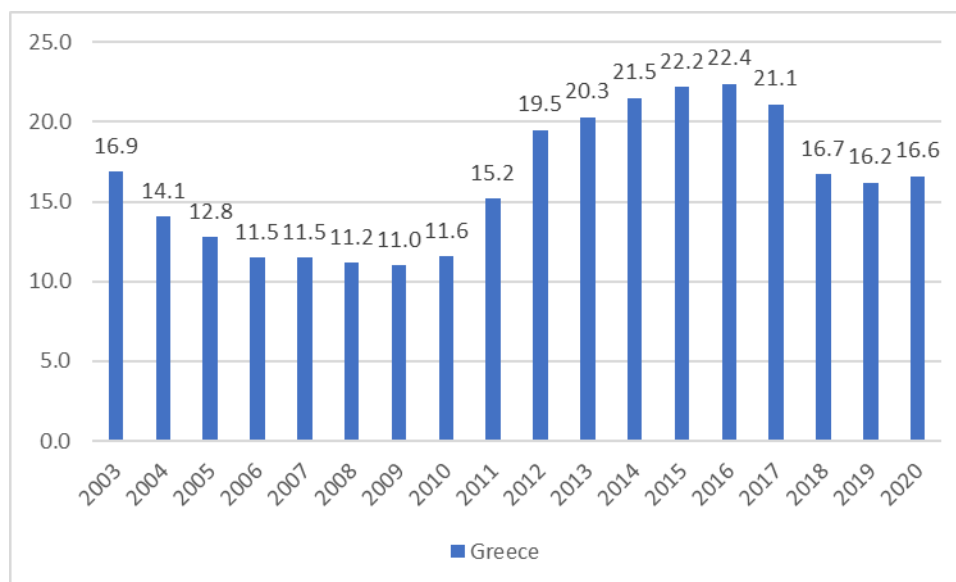
Οι παγκόσμιοι θεσμοί συνενώθηκαν, για να σχηματίσουν μια de facto παγκόσμια κυβέρνηση με την Παγκόσμια Τράπεζα, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου. Στόχος τους είναι ο παγκόσμιος οικονομικός έλεγχος μέσα από την επιβολή μέτρων για τη διόγκωση του χρέους, τα οποία συνεπάγονται επιπρόσθετα μέτρα λιτότητας. Το πλάνο αυτό αποσκοπεί στην προώθηση πολιτικών, πρακτικών και γνώσεων, που έχουν σχεδιαστεί για τον έλεγχο της υπάρχουσας εργατικής δύναμης αλλά και του εκκολλαπτόμενου εργατικού δυναμικού δεύτερης κατηγορίας, που προετοιμάζεται ήδη από το «αναθεωρημένο» εκπαιδευτικό σύστημα (Nikolakaki, 2022).

Η παγκοσμιοποίηση του Νεοφιλελευθερισμού μετασχηματίζει την αγορά και επιδεινώνει τόσο τις διεθνείς όσο και τις εσωτερικές ανισότητες μέσα από τη συγκέντρωση του πλούτου στην κυβερνώσα ελίτ (Nikolakaki, 2022). Έχει οδηγήσει δε, με μαθηματική ακρίβεια, στη διόγκωση των φαινομένων του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτωχοποίησης μεγάλου μέρους του μη προνομιούχου πληθυσμού των δυτικών κοινωνιών. Τα φαινόμενα αυτά με τη σειρά τους, μέσα στην περιρρέουσα ατμόσφαιρα που δημιουργούν, «πυροβολούν» τον ψυχισμό και τα όνειρα μιας μεγάλης μερίδας νέων ανθρώπων, που εξοστρακίζονται στην τάξη του κατώτερου κοινωνικού υποστρώματος (underclass) και καταδικάζονται δια βίου στην οικονομική σκλαβιά και τη χειραγώγηση (Δασκαλάκης, 2014).

2.4 ΟΙ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση η σχετική φτώχεια ορίζεται ως το ποσοστό του πληθυσμού που ζει με εισόδημα χαμηλότερο από το 60% του διαμέσου εισοδήματος σε κάθε χώρα της Ευρωζώνης (Γεωργακόπουλος, Καραγιώργας, Καραντίνος, 1999). Στην Ελλάδα το ποσοστό αυτό υπερβαίνει το 20% (ΕΛΣΤΑΤ, 2021). Με βάση τα δεδομένα της ΕΛΣΤΑΤ οι ηλικιωμένοι (> 65 ετών) αλλά και τα παιδιά (0 – 17 ετών) αποτελούν τις πλέον θιγόμενες πληθυσμιακές ομάδες της χώρας μας. Αξίζει να σημειωθεί πως το 2016 το ποσοστό των νοικοκυριών που ζούσαν σε συνθήκες σοβαρής υλικής αποστέρησης έφτανε το 22,4%, ενώ το 2020 άγγιζε το 16,6%, όπως φαίνεται και στο παρακάτω διάγραμμα (ΕΛΣΤΑΤ, 2021).

Διάγραμμα 1: Ποσοστό σοβαρής υλικής αποστέρησης στην Ελλάδα (2003-2020)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Eurostat (2022)

Σύμφωνα με το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ), οι περιφέρειες με τη μεγαλύτερη φτώχεια στην Ελλάδα είναι η Ήπειρος και η Ανατολική Μακεδονία - Θράκη. Αντιθέτως, οι περιφέρειες που καταγράφουν τη χαμηλότερη φτώχεια στην Ελλάδα είναι η Αττική και η Κρήτη. Φαίνεται δε, πως ο κίνδυνος της φτώχειας είναι μεγαλύτερος για τα άτομα χαμηλού μορφωτικού επιπέδου και τα νοικοκυριά με μεγαλύτερο

αριθμό μελών. Επιπλέον, το χρόνιο πρόβλημα του υψηλού ποσοστού της ανεργίας στην Ελλάδα αποτελεί έναν από τους βασικούς φτωχοποιητικούς παράγοντες. (Γεωργακόπουλος, Καραγιώργας, Καραντίνος, 1999).

Ένας από τους κύριους παράγοντες που επηρεάζουν την οικονομική κατάσταση των ατόμων και επομένως και τη φτώχεια είναι το μέγεθος και η σύνθεση του νοικοκυριού τους. Τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση τα νοικοκυριά με παιδιά έχουν υψηλότερα ποσοστά φτώχειας σε σύγκριση με εκείνα χωρίς παιδιά (23% έναντι 18% το 2017). Επίσης, οι μονογονεϊκές και οι πολύτεκνες οικογένειες φαίνεται πως καταγράφουν σημαντικά υψηλότερα ποσοστά φτώχειας από τον εθνικό μέσο όρο (22% έναντι 20% το 2017) (ΕΛΣΤΑΤ, 2021).

Στην Ελλάδα η ανάγκη για μελέτη σε βάθος του φαινομένου της παιδικής φτώχειας καθίσταται επιτακτική, καθώς το πρόβλημα τα τελευταία έτη φαίνεται να βρίσκεται σε φάση διεύρυνσης και να αγγίζει σύμφωνα με πρόσφατα δεδομένα της ΕΛΣΤΑΤ το 2020 το 31% των παιδιών ηλικίας κάτω των 18 ετών (ΕΛΣΤΑΤ, 2021). Τα παιδιά αυτά ζουν σε νοικοκυριά, που βιώνουν φτώχεια ή κοινωνικό αποκλεισμό. Το ποσοστό αυτό ήταν ελαφρώς υψηλότερο στα αγόρια (33%) και ελάχιστα χαμηλότερο στα κορίτσια (28,9%). Όπως φαίνεται και στο διάγραμμα 2, το 2008 η παιδική φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός έπλητταν το 28,7% των παιδιών, ενώ στη συνέχεια, κατά την περίοδο της κρίσης, το ποσοστό επιδεινώθηκε φτάνοντας στο αποκορύφωμα το 2013, όπου άγγιξε το υψηλότερο ποσοστό του 38,1% (ΕΛΣΤΑΤ, 2021). Κατά το διάστημα 2013 - 2018, η διαφορά από τον μέσο όρο ΕΕ-27 ξεπέρασε τις 11 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ το 2020 μειώθηκε στις 8 ποσοστιαίες μονάδες (Διάγραμμα 2) (Ταμείο Ηνωμένων Εθνών για τα Παιδιά, 2021).

Διάγραμμα 2: Ποσοστό παιδιών που διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, κάτω των 18 ετών, ανά φύλο, Ελλάδα και ΕΕ - 2027, 2005 - 2019 / 20203

Πηγή: Eurostat. Ανάπτυξη Συντακτών από EU-SILC, (ILC_PEPS01)

Υπάρχουν πολλοί λόγοι που οδήγησαν στην όξυνση του φαινομένου της φτώχειας αλλά και της παιδικής φτώχειας ενός σημαντικού μέρους του πληθυσμού της Ελλάδας τα τελευταία χρόνια. Η χώρα μας δε βγήκε αλώβητη από την παγκόσμια οικονομική ύφεση που επικράτησε, πριν από περίπου 10 χρόνια, ούτε από το πρόσφατο κύμα της πανδημίας του κορονοϊού. Επιπλέον, εθνικές δομικές ελλείψεις και πολιτικές επηρέασαν καθοριστικά τη διαχείριση των μη προνομιούχων σε αυτές τις επισφαλείς συνθήκες (Λυμπεράκη, 2015). Οι βασικότεροι από τους λόγους αυτούς, που διαμόρφωσαν το προφίλ της χώρας μας όσον αφορά το φαινόμενο της φτώχειας τα τελευταία χρόνια, θα αναλυθούν παρακάτω.

Η ελληνική κρίση χρέους, που περιλάμβανε την αδυναμία της ελληνικής κυβέρνησης να δανειστεί από τις διεθνείς αγορές, συνέπεια της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης 2007-2009, και την επακόλουθη αδυναμία αποπληρωμής του δημόσιου χρέους, είχε τεράστιες οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις. Η ανεργία εκτοξεύτηκε, οι τιμές αυξήθηκαν, ενώ το βιοτικό επίπεδο και τα εισοδήματα μειώθηκαν. Ο συνδυασμός των προαναφερθέντων προκάλεσε κύμα μετανάστευσης (συνολικά 610.037 Έλληνες έφυγαν μέσα σε επτά χρόνια), κοινωνικές αναταραχές και αλλαγές στον τρόπο ζωής των Ελλήνων (Γεωργακόπουλος, Καραγιώργας, Καραντίνος, 1999).

Η κρίση ξεκίνησε στα τέλη του 2009, πυροδοτούμενη από την παγκόσμια οικονομική ύφεση, τις δομικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας και την έλλειψη ευελιξίας δημοσιονομικής πολιτικής ως μέλος της ζώνης του ευρώ. Η κρίση χρέους θεωρείται ότι έληξε το 2018 με την ολοκλήρωση του τρίτου "Μνημονίου" και την πλήρη άρση των κεφαλαιακών ελέγχων που είχαν επιβληθεί (Γεωργακόπουλος, Καραγιώργας, Καραντίνος, 1999).

Οι συνέπειες της οικονομικής ύφεσης στην Ελλάδα υπήρξαν τεράστιες: η αύξηση της ανεργίας, το κλείσιμο κυρίως μικρών επιχειρήσεων, η εκτίναξη μη εξυπηρετούμενων δανείων, η ανάγκη ανακεφαλαιοποίησης κάποιων τραπεζών, μεγάλα δημοσιονομικά ελλείμματα. Σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ, στην Ελλάδα, τα ποσοστά της φτώχειας εκτοξεύθηκαν κατά τα έτη 2012 – 2014 (ΕΛΣΤΑΤ, 2021), λόγω των δραστικών περικοπών των μνημονιακών χρόνων και των δημοσιονομικών περιορισμών, που μείωσαν τη δυνατότητα των πολιτών-κυρίως των ευάλωτων ομάδων- να έχουν πρόσβαση σε δράσεις και παροχές κοινωνικής στήριξης (Γεωργακόπουλος, Καραγιώργας, Καραντίνος, 1999).

Αν και κατά τα έτη (2018-2021) τα ποσοστά της φτώχειας συγκριτικά με εκείνα των προηγούμενων ετών βαίνουν μειούμενα, οι συνέπειες των πολιτικών λιτότητας, που έχουν εφαρμοστεί όλα αυτά τα χρόνια, είχαν δραματικό αντίκτυπο στην αύξηση των επιπέδων τόσο της απόλυτης όσο και της σχετικής φτώχειας. (Αγγελικόπουλος, 2022)

Από την άλλη, η πανδημική συνθήκη του κορονοϊού προκάλεσε επιπλέον προβλήματα στις οικονομίες και, όπως φαίνεται, περισσότερο σε εκείνη της Ελλάδας (ΕΛΣΤΑΤ, 2021). Το 2020 ήταν μία χρονιά που στοίχισε τη ζωή σε εκατομμύρια ανθρώπους παγκοσμίως και άλλαξε την καθημερινότητα όλων φέρνοντας αγωνία και απώλειες. Η οικονομία της Ελλάδας, όπως όλες οι οικονομίες, κλυδωνίστηκε εξαιτίας της νέας οικονομικής κρίσης και των μέτρων που λήφθηκαν (Κοντιάδης, 2020). Η πανδημία ήρθε σε μία περίοδο που η Ελλάδα είχε αρχίσει να εισέρχεται σε μία νέα κατάσταση αισιοδοξίας μετά από μία δεκαετία οικονομικής κρίσης. Ωστόσο, αυτή η υγειονομική κρίση άφησε επιπλέον σημάδια στον κοινωνικό ιστό, πράγμα που έκανε πιο επιτακτική την ανάγκη για μία ανάπτυξη χωρίς κοινωνικούς αποκλεισμούς, με το δεδομένο πως οι πόροι είναι πολύ περιορισμένοι (Κοντιάδης, 2020). Αν και η χώρα θεωρείται πώς αντιμετώπισε άρτια την πανδημία παρά τις αστοχίες, τις αμέλειες και τα λάθη, πολλοί άνθρωποι έχασαν τη δουλειά τους, ενώ πολλές επιχειρήσεις έγιναν ολιγοπωλιακές (Ταμείο Ηνωμένων Εθνών για τα Παιδιά, 2021).

Ένα άλλο γεγονός που συνέβαλε, επίσης, στην όξυνση του φαινομένου της φτώχειας και το οποίο έγινε ιδιαίτερα αισθητό τις τελευταίες δεκαετίες και στη χώρα μας, είναι η συγκέντρωση του πληθυσμού στα αστικά κέντρα. Κατά την περίοδο της ταχείας οικονομικής ανάπτυξης 1950 - 1980, η μετακίνηση του πληθυσμού προς τις μεγάλες πόλεις ήταν απόρροια της αυξημένης ζήτησης εργασίας που παρατηρήθηκε στα αστικά κέντρα και ιδιαίτερα στην πρωτεύουσα. Στις μέρες μας όμως η προσφορά θέσεων εργασίας στα αστικά κέντρα, ιδιαίτερα θέσεων χαμηλής ή μηδενικής εξειδίκευσης, υπολείπεται της αύξησης του εργατικού δυναμικού. Ως εκ τούτου, Οι άνεργοι στα μεγάλα αστικά κέντρα βιώνουν πιο επώδυνα τις συνέπειες της φτώχειας από ότι στην ύπαιθρο, όπου τουλάχιστον ήταν εξασφαλισμένα συνήθως τα στοιχειώδη μέσα για την επιβίωση, όπως η στέγη και η διατροφή (Γεωργακόπουλος, Καραγιώργας, Καραντίνος, 1999).

Η μετακίνηση μεγάλου μέρους του πληθυσμού από την ύπαιθρο στα μεγάλα αστικά κέντρα υπήρξε γεγονός και για άλλες χώρες του δυτικού κόσμου. Ωστόσο, πολλές από αυτές δημιούργησαν ένα οργανωμένο σύστημα κοινωνικής πρόνοιας ως δίκτυο προστασίας για τους οικονομικά ευάλωτους. Ένα τέτοιο σύστημα δεν αναπτύχθηκε ποτέ με τρόπο οργανωμένο και

ολοκληρωμένο στη χώρα μας. Ο τρόπος διάθεσης των κονδυλίων για την κοινωνική πρόνοια από την Ευρωπαϊκή Ένωση καθιστά το διοικητικό κόστος της Κοινωνικής Πολιτικής δυσανάλογα μεγάλο, με αποτέλεσμα σημαντικό μέρος των πόρων να μη φτάνει ποτέ στους πραγματικούς αποδεκτές τους, που είναι οι φτωχοί. Μάλιστα, πολλές φορές οι ίδιοι οι ενδιαφερόμενοι αγνοούν τα δικαιώματά τους, ενώ υπάρχουν άτομα που λαμβάνουν με διάφορα τεχνάσματα τα επιδόματα Κοινωνικής Πρόνοιας χωρίς να τα χρειάζονται πραγματικά (Γεωργακόπουλος, Καραγιώργας, Καραντίνος, 1999).

Εξίσου σημαντική για την επιδείνωση του φαινομένου της φτώχειας στην Ελλάδα είναι η μέχρι σήμερα έλλειψη πολιτικής για την αντιμετώπιση αυτού καθ' εαυτού του φαινομένου της φτώχειας (Βενιέρης, Παπαθεοδώρου, 2009). Οι διαθέσιμοι πόροι της Κοινωνικής Πολιτικής διατίθενται σχεδόν αποκλειστικά στο πλαίσιο μιας επιδοματικής πολιτικής, που αντιμετωπίζει εκ των υστέρων τις συνέπειες της φτώχειας χωρίς να δίνει προοπτική εξόδου από αυτήν και χωρίς να προλαμβάνει την ολίσθηση των κοινωνικά και οικονομικά ασθενέστερων πολιτών σε δυσμενείς συνθήκες διαβίωσης. Ο σχεδιασμός των πολιτικών απασχόλησης θα πρέπει να είναι κοινωνικός σχεδιασμός και, συνεπώς, να συνδέει τις ενεργητικές με τις παθητικές πολιτικές απασχόλησης με έμφαση στις πρώτες (Γεωργακόπουλος, Καραγιώργας, Καραντίνος, 1999).

Στη χώρα μας παρατηρείται και το φαινόμενο της αύξησης της ανεργίας και της σταθεροποίησης των χαμηλών μισθών, σε αντίθεση με το κόστος ζωής, που αυξάνει σταδιακά. Παρά την προσπάθεια των κοινωνικών πολιτικών να υποστηρίξουν τους μη προνομιούχους πολίτες, η άνιση κατανομή των κοινωνικών επιδομάτων, η χαμηλή κινητικότητα και ευελιξία στην εργασία και το αδύναμο δίκτυο κοινωνικής προστασίας, ως αποτέλεσμα εφαρμογής παθητικών πολιτικών έναντι των ενεργητικών, έχουν εξοστρακίσει μία μεγάλη μερίδα ατόμων στη νεοπαγή τάξη του κοινωνικού υποστρώματος (underclass) (Λυμπεράκη, 2015).

Άλλο ένα φαινόμενο, που επίσης βαίνει αυξανόμενο στην Ελλάδα είναι η εργασιακή φτώχεια (Ζιόμας, Μπούζας, Κάπελλα, Κωνσταντινίδου, 2019). Έτσι, αν και η ένταξη στην αγορά εργασίας αποτελεί βασική προϋπόθεση για την αποφυγή της φτώχειας, υπάρχει ένα μεγάλο ποσοστό εργαζομένων, οι οποίοι εργάζονται σε ασταθείς και επισφαλείς συνθήκες εργασίας και με μισθούς χαμηλότερους των προσόντων τους αδυνατώντας να καλύψουν τα πάγια μηνιαία έξοδα του νοικοκυριού (Ζιόμας, Μπούζας, Κάπελλα, Κωνσταντινίδου, 2019).

2.5 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

Αναλύοντας το φαινόμενο της φτώχειας εξάγεται το συμπέρασμα πως μπορούν να διακριθούν συνέπειες που εντάσσονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες: σε αυτές που αφορούν τους ίδιους τους φτωχούς και σε εκείνες που σχετίζονται με το κοινωνικό σύνολο και την οικονομία μιας χώρας (Πετμετζίδου, Παπαθεοδώρου, 2004).

Οι συνέπειες για τους φτωχούς είναι ευθέως ανάλογες προς τον χρόνο που κάποιος βρίσκεται σε συνθήκες φτώχειας, η οποία δημιουργεί αλυσιδωτές αντιδράσεις τόσο στην ψυχολογία των πληττομένων όσο και στη διαβίωση τους αυτή καθαυτή (Πετμετζίδου, Παπαθεοδώρου, 2004). Ο φτωχός δεν μπορεί να συντηρήσει ούτε τον εαυτό του ούτε την οικογένειά του και, συνεπώς, αδυνατεί να απολαύσει υλικά, πολιτιστικά αλλά και κοινωνικά αγαθά που αποτελούν δεδομένα για τον μέσο σύγχρονο άνθρωπο (Logue, 2013).

Το αίσθημα που κυριαρχεί στη ζωή του φτωχού είναι αυτό της ανασφάλειας, καθώς και της μειωμένης αυτοεκτίμησης λόγω της αδυναμίας του να αυτονομηθεί και να αυτενεργήσει. Η χαμηλή αυτοεκτίμηση είναι απόρροια της παρατεταμένης φτώχειας αλλά ταυτόχρονα αποτελεί και αίτιο παράτασης της φτώχειας, καθώς αποδυναμώνει το άτομο από το να βάζει στόχους προκειμένου να βελτιώσει τόσο το παρόν όσο και το μέλλον του (Πετμετζίδου, Παπαθεοδώρου, 2004). Η δυνατότητα απόδρασης από την υφιστάμενη κατάσταση μειώνεται σταδιακά και ο φτωχός χάνει κάθε επαφή τόσο με την παραγωγική διαδικασία όσο και με τα θεμελιώδη δικαιώματά του (αποκλεισμός από το δικαίωμα για μόρφωση, για στέγαση, για υγειονομική περίθαλψη και κοινωνική προστασία). Δεν είναι παράλογο το γεγονός πως μία μεγάλη μερίδα φτωχών ανθρώπων βιώνει το αίσθημα της παραίτησης από τη ζωή (Δασκαλάκης, 2014).

Η φτώχεια έχει συνέπειες και για την οικογένειά του φτωχού. Τα παιδιά των φτωχών οικογενειών έχουν λιγότερες δυνατότητες μόρφωσης, ενώ είναι πιο πιθανό να εγκαταλείψουν το σχολείο πριν ολοκληρώσουν την υποχρεωτική εκπαίδευση. Αυτό συνεπάγεται ότι τα παιδιά αυτά θα ξεκινήσουν την ενήλικη ζωή τους σε δυσμενέστερη θέση σε σχέση με τους συνομηλικούς τους διεκδικώντας θέσεις χαμηλά αμειβόμενες, που προορίζονται κατά βάση για εργαζόμενους δεύτερης κατηγορίας χωρίς προοπτικές επαγγελματικής εξέλιξης, οι οποίοι εργάζονται συνήθως σε επισφαλή εργασιακά περιβάλλοντα. Με τον τρόπο αυτό η φτώχεια διαιωνίζεται και κληρονομείται διαγενεακά (Δασκαλάκης, 2014). Επιπλέον, η υγεία των φτωχών οικογενειών επηρεάζεται δραματικά. Άλλωστε, σε πολλές κοινωνίες της Δύσης η δωρεάν υγεία είτε δεν

προσφέρεται, είτε όταν προσφέρεται δεν συγκεντρώνει χαρακτηριστικά ποιότητας (Logue, 2013).

Όμως, οι συνέπειες της φτώχειας δεν περιορίζονται μόνο στα άτομα αλλά διαπερνούν την οικονομία και την κοινωνία εν συνόλω. Το γεγονός ότι ένα υπολογίσιμο μέρος του ενεργού πληθυσμού απομακρύνεται από την αγορά εργασίας, αποφέρει πλήγμα σε οικονομικό επίπεδο, καθώς δεν αξιοποιείται το σύνολο του παραγωγικού δυναμικού μιας χώρας (Πετμετζίδου, Παπαθεοδώρου, 2004). Οι φτωχοί, ακόμα και όταν επιχειρούν να αναζητήσουν εργασία, λόγω των εξαιρετικά δυσμενών συνθηκών της διαβίωσής τους, συχνά αναγκάζονται να αποδεχτούν θέσεις απασχόλησης που δεν αντιστοιχούν στις ικανότητες ή τα ενδιαφέροντά τους, πράγμα που επηρεάζει και την αποδοτικότητά τους στην εργασία (Logue, 2013). Η φτώχεια, χωρίς αμφιβολία, μειώνει τη διαπραγματευτική δύναμη όσων έχουν ήδη εργασία, ακόμη και αν αυτή δεν καλύπτει επαρκώς τις ανάγκες διαβίωσής τους. Η άσκηση των δικαιωμάτων των ατόμων περιορίζεται σημαντικά και έτσι η αγορά εργασίας λειτουργεί με άνισους όρους, που δεν επιτρέπουν να αναπτυχθούν πλήρως οι παραγωγικές δυνατότητες μιας χώρας (Πετμετζίδου, Παπαθεοδώρου, 2004).

Σε δημοσιονομικό επίπεδο, η φτώχεια στερεί από το κράτος σημαντικά έσοδα, καθώς το φορολογητέο εισόδημα των φτωχών είναι ανύπαρκτο. Ταυτόχρονα, διαθέτει σημαντικά ποσοστά από τον προϋπολογισμό σε επιδοματικές πολιτικές με σημαντικό διοικητικό κόστος και αμφίβολα αποτελέσματα ως προς την προοπτική εξόδου των φτωχών από τη φτώχεια τους (Λυμπεράκη, 2015).

Η κατάσταση παρατεταμένης φτώχειας δεν αποκλείει τα πληττόμενα άτομα μόνο από την παραγωγική διαδικασία της χώρας αλλά και από τις κοινωνικές και πολιτικές της διαδικασίες. Ο αποκλεισμός των φτωχών από την πολιτική διαδικασία έχει συνέπειες και στα υπόλοιπα στρώματα της κοινωνίας, καθώς ο περιορισμός της πολιτικής διαδικασίας στα μεσαία και πλούσια κοινωνικά στρώματα φέρει κοινωνική ανισορροπία και επιτρέπει στις οικονομικά ισχυρότερες ομάδες, που αποτελούν το μικρότερο τμήμα του πληθυσμού, να έχουν δυσανάλογα μεγάλη επιρροή στο πολιτικό γίγνεσθαι. Φαίνεται πως η φτώχεια τελικά, οδηγεί στη σχετικοποίηση της δημοκρατίας (Οικονόμου, Φερόνας, 2006).

Τέλος, η φτώχεια αποτελεί και εν δυνάμει κίνδυνο για την κοινωνική ομαλότητα και σταθερότητα. Η παρατεταμένη κατάσταση δυσμενών συνθηκών διαβίωσης, ο κοινωνικός

αποκλεισμός από κάθε αγαθό ή υπηρεσία, συνοδεύεται είτε από παθητικοποίηση των μη προνομιούχων είτε από ακραίες αντιδράσεις συσσωρευμένου θυμού. Ελλοχεύει ο κίνδυνος μιας συλλογικής κοινωνικής αντίδρασης των εξοστρακισμένων κοινωνικά ομάδων, που κινούνται εκτός πολιτικών και κοινωνικών θεσμών και που μπορεί να οδηγηθούν στην παραβατικότητα ή και στην εγκληματικότητα (Πετμετζίδου, Παπαθεοδώρου, 2004).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο τρίτο κεφάλαιο αποσαφηνίζεται η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού. Κατόπιν, αναλύονται οι διαστάσεις του φαινομένου στην Ελλάδα και τέλος, γίνεται η σύνδεση του όρου με το εκπαιδευτικό σύστημα, που λειτουργεί ως μηχανισμός νομιμοποίησης της κοινωνικής ανισότητας βοηθώντας να αναπαραχθεί διαγενεακά τόσο η φτώχεια όσο και ο κοινωνικός αποκλεισμός.

3.2 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ

Ο όρος «κοινωνικός αποκλεισμός» τις τελευταίες δεκαετίες χρησιμοποιείται με ολοένα και αυξανόμενη συχνότητα (Δασκαλάκης, 2014). Η πιο πρόσφατη χρήση του όρου φαίνεται πως ξεκινά από τη Γαλλία, με το βιβλίο του Rene Lenoir, “Les Exclus”, που δημοσιεύτηκε το 1974, προκειμένου να προσδιοριστεί η ασταθής κοινωνική κατάσταση πρώην μισθωτών, που πλήττονταν από την ανεργία και τη γενικότερη κρίση του παραγωγικού συστήματος. Ο αποκλεισμός, εντοπίζεται σε σχέση με τις οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές. Βάση του αποτελεί μια δυϊστικού τύπου διαίρεση της κοινωνίας ανάμεσα σε όσους βρίσκονται «εντός» και σε όσους βρίσκονται «εκτός» της κοινωνικής και οικονομικής δραστηριότητας (Μουσουρού, 1998).

Από τότε, έχει προταθεί πλήθος ορισμών και διαφορετικών προσεγγίσεων για το θέμα αλλά έχουν προκύψει και μεθοδολογικά και επιστημονικά ζητήματα, για τα οποία οι κοινωνιολόγοι ερίζουν ως σήμερα (Φερόνας, 2019). Η επικρατούσα προσέγγιση, υποστηρίζει πως οι ομάδες των κοινωνικά αποκλεισμένων παρεμποδίζονται στην απορρόφηση δημόσιων και κοινωνικών αγαθών

λόγω της ιεραρχικής διάρθρωσης της κοινωνίας και της κυριαρχίας των οικονομικών μονοπωλίων (το μονοπωλιακό παράδειγμα), τα οποία καθορίζουν και την εν λόγω κοινωνική διάρθρωση (Giddens, 1989). Αξίζει να σημειωθεί, ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση συνδύασε την έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού με την ανεργία και την απασχόληση, θεωρώντας πως δεν αφορά απλώς το ανεπαρκές εισόδημα αλλά εκδηλώνεται και σε τομείς, όπως η εκπαίδευση, η στέγαση, η υγεία και η πρόσβαση σε υπηρεσίες (Τσιάκαλος, 1997).

Από την άλλη πλευρά, στη ρητορική των Νέων Εργατικών της Μ. Βρετανίας, στην οποία η αμειβόμενη εργασία αποτελεί τον πρωταρχικό παράγοντα ενσωμάτωσης στην κοινωνία, ο αποκλεισμός ενοχοποιεί περισσότερο τα άτομα ή τις ομάδες, που τον βιώνουν, παρά τους φορείς που τον ασκούν. Η θεωρία δηλαδή αυτή, θα μπορούσε να συνοψιστεί στη φράση: «Φταίει ο φτωχός για τη φτώχεια του»! (Giddens, 1989)

Βέβαια, οι κοινωνικές ανισότητες δεν είναι φαινόμενο της σημερινής εποχής. Ήδη κατά την περίοδο της μεγάλης ανάπτυξης του βιομηχανισμού, παρά το γεγονός πως η ανεργία ήταν εξαιρετικά περιορισμένη και πως υπήρχε κράτος πρόνοιας, σημειώνεται ένας σημαντικός αριθμός κοινωνικά αποκλεισμένων ατόμων. Η διαφορά έγκειται στην ύπαρξη πλήρους απασχόλησης, ισχυρής εργατικής τάξης και κυρίως μιας κουλτούρας αλληλεγγύης-στοιχεία που διαμόρφωναν ένα ευρύτερο κλίμα κοινωνικής συνοχής αλλά και ένα δίχτυ ασφαλείας για όλους τους κοινωνικά μη προνομιούχους (Πετμετζίδου, Παπαθεοδώρου, 2004).

Αντίθετα, η σύγχρονη εποχή που ζούμε χαρακτηρίζεται από την απόλυτη εξουσία του χρηματοπιστωτικού κέντρου, που υποβάλλει τα κράτη στους κανόνες μιας παγκόσμιας αγοράς (Nikolakaki, 2022). Η κουλτούρα αλληλεγγύης έχει καταφανώς αντικατασταθεί από ένα καθεστώς άκρατου ανταγωνισμού, το οποίο εξοστρακίζει ανηλεώς άτομα ή ομάδες ατόμων στη νεοπαγή κατηγορία του κοινωνικού υποστρώματος (underclass) (Giddens, 1989). Τα κυρίαρχα αυτά χαρακτηριστικά του σύγχρονου μεταβιομηχανικού κόσμου επιτείνουν το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού και πιο εύκολα από ποτέ ωθούν στην κοινωνική περιθωριοποίηση.

Άμεσα αποτελέσματα της αποδέσμευσης των «δυνάμεων της αγοράς» αποτελούν η εργασιακή επισφάλεια, που κυριαρχεί λόγω της απορρύθμισης της πλήρους και σταθερής απασχόλησης και που συγκροτεί πια το φαινόμενο των φτωχών εργαζομένων στις δυτικές κοινωνίες αλλά και η κουλτούρα του καταναλωτισμού και των προτύπων του, που φαίνεται πως έχουν μεταβάλλει τα κάποτε σαφή όρια του επονομαζόμενου κοινωνικού υποστρώματος

(Δασκαλάκης, 2004). Έτσι πλέον, η διαφοροποίηση των κοινωνικών τάξεων δεν εξαρτάται μόνο από την απασχόληση αλλά και από την κατανάλωση και από τον τρόπο ζωής. Η έλλειψη εισοδήματος, που συντελεί στην αδυναμία παρακολούθησης των καταναλωτικών προτύπων μπορεί να οδηγήσει σε στιγματισμό και αποκλεισμό (Μουσούρου, 1998). Ως συνέπεια των ανωτέρω γνωρισμάτων της κοινωνίας του σήμερα και απότοκη της κουλτούρας του άκρατου ανταγωνισμού, είναι η προσπάθεια που επιχειρείται να κατηγοριοποιηθούν ως κοινωνικά αποκλεισμένοι- με ενιαίο τρόπο- άτομα ή ομάδες ατόμων, που δε διαθέτουν άλλα κοινά χαρακτηριστικά (Taket, 2009).

Ο όρος «κοινωνικός αποκλεισμός» πολλές φορές ταυτίζεται με τη φτώχεια, τον ρατσισμό και την ανεργία. Εστιάζει στη διαδικασία ή την κατάσταση που βιώνουν οι κοινωνικά αποκλεισμένοι και όχι στα αίτιά της, χωρίς να αναφέρεται «από που αποκλείονται» ή «ποιος τους αποκλείει» (Πετμετζίδου, Παπαθεοδώρου, 2004). Ο κοινωνικός αποκλεισμός περιλαμβάνει μία σύνθετη διαδικασία αποξένωσης από το οικονομικό και το κοινωνικό κομμάτι μιας χώρας. Ωστόσο, διαφοροποιείται από την έννοια της φτώχειας, η οποία περιορίζεται στην έλλειψη εισοδηματικών πόρων και επαρκών υλικών αγαθών για μία αξιοπρεπή διαβίωση (Giddens, 1989). Οι ιστορικές και πολιτικές καταβολές κάθε χώρας επιτρέπουν να προσδιοριστεί με διαφορετικό τρόπο το περιεχόμενο, η φύση αλλά και η σημασία του φαινομένου (Δασκαλάκης, 2014).

Παρά ταύτα, υπάρχουν ορισμένα κοινά και αποδεκτά σημεία, τα οποία στοιχειοθετούν την έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού. Το φαινόμενο συνδέεται σχεδόν πάντα με δυσμενείς καταστάσεις αναφορικά με την κοινωνική δυνατότητα του ατόμου να συνδεθεί με το περιβάλλον του. Απορρέει από τους παράγοντες που ορίζουν τις κοινωνικές σχέσεις και συναλλαγές, την πρόσβαση σε αγαθά, υπηρεσίες, δραστηριότητες αλλά και πόρους που συνδέονται με τα δικαιώματα του πολίτη (Πετμετζίδου, Παπαθεοδώρου, 2004). Η παρεμπόδιση απορρόφησης κοινωνικών και δημοσίων αγαθών, όπως είναι για παράδειγμα αυτά της εκπαίδευσης ή της υγειονομικής περίθαλψης, οδηγεί στην περιθωριοποίηση και στην ανέχεια (Φερόνας, 2019).

Προκειμένου για την καλύτερη κατανόηση της έννοιας του κοινωνικού αποκλεισμού είναι σημαντική η αποσαφήνιση της έννοιας της κοινωνικής ευπάθειας. Η τελευταία αναφέρεται σε ορισμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ατόμων ή πληθυσμιακών ομάδων, που τα καθιστούν κοινωνικά ευάλωτα ή αυξάνουν τις πιθανότητες να εισέλθουν σε κατάσταση κοινωνικού αποκλεισμού. Τα κοινωνικά ευπαθή άτομα ή οι ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες ή οι ομάδες

υψηλού κινδύνου δεν ταυτίζονται με τις κοινωνικά αποκλειόμενες ομάδες / άτομα. Η κοινωνική ευπάθεια σημαίνει υψηλό κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού αλλά δεν κατατάσσει αυτομάτως ένα άτομο ή μία ομάδα στα αποκλειόμενα (Πετμετζίδου, Παπαθεοδώρου, 2004). Στις ομάδες αυτές υπάρχει η δυνατότητα άσκησης προληπτικής κοινωνικής πολιτικής.

Φαίνεται πώς οι κυριότεροι παράγοντες που μπορεί να οδηγήσουν σε κοινωνική ευαλωτότητα ένα μέρος της κοινωνίας είναι η αναπηρία, η προχωρημένη ηλικία, παράγοντες που σχετίζονται με τη συμμετοχή σε ιδιαίτερα ευπαθείς ομάδες όπως είναι οι νέοι και οι γυναίκες, η διάσταση του χώρου ως πηγή ανισοτήτων ή περιορισμών πρόσβασης σε υπηρεσίες και συμμετοχή στα κοινά αλλά και πιο ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που μπορεί να περιορίζουν τη δυνατότητα πρόσβασης στην αγορά εργασίας και που διαφοροποιούνται κατά περίπτωση (Giddens, 1989).

Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός δεν είναι μια κατάσταση που συμβαίνει απότομα και αναπάντεχα στο άτομο (Giddens, 1989). Αντίθετα, είναι μια καθοδική και σπειροειδής διαδικασία, τα στάδια της οποίας διατρέχει ένα άτομο ως αποτέλεσμα της συσσώρευσης πολλών κοινωνικών μειονεξιών ή αρνητικών καταστάσεων, όταν παράλληλα ζει σε ένα αποδυναμωμένο κοινωνικό κράτος, όπου μόνο ο ισχυρός επιβιώνει. Η κοινωνική αυτή περιθωριοποίηση καταλήγει σε παρεμπόδιση όχι σε έναν αλλά σε πολλούς τομείς της κοινωνικής ζωής: στην εργασία, στην υγεία, στην κατανάλωση, στην εκπαίδευση. Εντοπίζεται δε, πολλές φορές, σε συγκεκριμένες γεωγραφικά περιοχές (αποκλεισμένες γειτονιές, γκέτο μεγαλουπόλεων κλπ.) (Μουσούρου, 1998). Η αντιμετώπιση του φαινομένου προϋποθέτει σαφώς την ύπαρξη ισχυρών κοινωνικών δεσμών, κράτους πρόνοιας και μιας παιδαγωγικής στα σχολεία βασισμένης στη συμπερίληψη και όχι στον αποκλεισμό (Πυργιωτάκης, 2009).

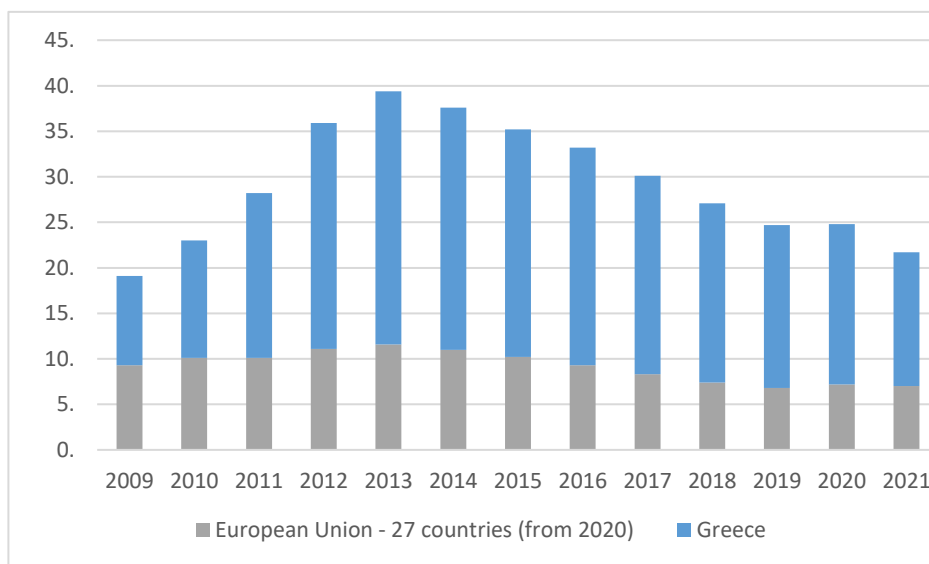
3.3 ΟΙ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην Ελλάδα ο όρος “ κοινωνικός αποκλεισμός” εμφανίστηκε για πρώτη φορά επίσημα το 1990, στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του «Εθνικού Παρατηρητηρίου Καταπολέμησης του Κοινωνικού Αποκλεισμού» (Οικονόμου, Φερόνας, 2006). Όπως στην Ευρώπη, έτσι και στη χώρα μας, κάποιοι άνθρωποι ή και ομάδες απειλούνται περισσότερο με κοινωνικό αποκλεισμό

αντιμετωπίζοντας σοβαρότερα προβλήματα από άλλες. Πολλές είναι οι ομάδες που απειλούνται με αποκλεισμό μέσα στους κόλπους της ελληνικής κοινωνίας. Παρακάτω, θα γίνει λόγος για τις κυριότερες εξ αυτών.

Μία εξαιρετικά ευάλωτη ομάδα, που συχνά μπορεί να οδηγηθεί σε κοινωνική περιθωριοποίηση είναι και οι άνεργοι (Βενιέρης, Παπαθεοδώρου, 2009). Τα ποσοστά της ανεργίας από την παγκόσμια οικονομική ύφεση και έπειτα εκτοξεύθηκαν και επηρέασαν σημαντικά τόσο τα νεότερα άτομα όσο και εκείνα των μεγαλύτερων ηλικιών, όπως φαίνεται και από το διάγραμμα 3, σύμφωνα με τη EUROSTAT (ΕΛΣΤΑΤ, 2021). Ειδικότερα, τα ποσοστά ανεργίας στη χώρα μας, αν και τα τελευταία χρόνια βαίνουν μειούμενα, εξακολουθούν να είναι σημαντικά υψηλότερα σε σχέση με εκείνα του μέσου όρου των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αξίζει να σημειωθεί, πως ένα ποσοστό των ανέργων τις τελευταίες δεκαετίες, εξαιτίας της δυσμενούς κατάστασης στην οποία περιήλθαν, έγιναν άστεγοι ή επιβίωσαν λαμβάνοντας συσσίτια από διάφορους κοινωνικούς φορείς και την εκκλησία ή επισκεπτόμενα το λεγόμενο «Κοινωνικό Παντοπωλείο» (Λυμπεράκη, 2015). Όπως είναι λογικό, τα εισοδήματά τους είναι τόσο χαμηλότερα από τον ατομικό ή οικογενειακό μέσο όρο, που αποκλείονται από τα συνήθη πρότυπα διαβίωσης.

Διάγραμμα 3: Ποσοστό ανέργων (Ελλάδας – Ευρωπαϊκής Ένωσης)
ηλικίας 15 – 74 ετών (2009 – 2021)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Eurostat (2022)

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες, η αύξηση των μεταναστευτικών ροών στην Ευρώπη έχει αναδειχθεί ένα από τα πιο σημαντικά κοινωνικά ζητήματα με επιπτώσεις τόσο στην οικονομική όσο και στην κοινωνική διάρθρωση των κρατών. Πολλά από τα κράτη που έχουν δεχτεί υπερβολικά μεγάλο αριθμό μεταναστών αδυνατούν να καλύψουν επαρκώς τις ανάγκες τους. Ένα από αυτά τα κράτη είναι και η Ελλάδα (Λυμπεράκη, 2015). Επιπλέον, φαίνεται πως ένα μέρος της ελληνικής κοινωνίας θεωρεί ότι οι μετανάστες ευθύνονται για την αύξηση της εγκληματικότητας και την σπατάλη των κοινωνικών πόρων, προβάλλοντας αντίσταση στην ομαλή ένταξη των προσφύγων στη χώρα μας (Πετμετζίδου, Παπαθεοδώρου, 2004).

Ο κοινωνικός αποκλεισμός στην Ελλάδα πηγάζει κατά ένα μεγάλο μέρος, από την ύπαρξη ισχυρών ιδεολογιών και δογμάτων αλλά και από την απουσία πολιτικής βούλησης για αναγκαίες μεταρρυθμίσεις με στόχο την αντιμετώπιση του φαινομένου. Οι προκαταλήψεις και τα στερεότυπα είναι παράγοντες, που έχουν οδηγήσει ένα σημαντικό μέρος του πληθυσμού της χώρας μας, να αντιμετωπίζει με καχυποψία και φόβο ό,τι αντίκειται στις αντιλήψεις του (Τσιάκαλος, 1997).

Ωστόσο, για την έξαρση του φαινομένου ευθύνη έχει και το ίδιο το κράτος, διότι μέσω των οικονομικών πολιτικών που ασκεί αλλά και της έλλειψης ενός παιδαγωγικού οράματος συμπερίληψης από το εκπαιδευτικό σύστημα, διαιωνίζει την κοινωνική περιθωριοποίηση των κοινωνικά ευάλωτων ή «διαφορετικών» κοινωνικών ομάδων. Έτσι, οι μετανάστες στη χώρα μας, παρά την πολυπολιτισμικότητα των δυτικών κοινωνιών, εξακολουθούν να παραγκωνίζονται από διάφορες κοινωνικές δραστηριότητες και να αντιμετωπίζονται πολλές φορές άνισα από τις κρατικές υπηρεσίες (Τσιάκαλος, 1997).

3.4 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ένα από τα δημόσια αγαθά, που ο βαθμός απορρόφησής του είναι καθοριστικός για την πορεία που θα διαγράψει ένα άτομο, είναι η εκπαίδευση. Μέσω της εκπαίδευσης οι άνθρωποι προετοιμάζονται για τη ζωή αλλά και αποκτούν τις γνώσεις και τις δεξιότητες, που τους είναι απαραίτητες, για να μπορούν να συμμετέχουν στην παραγωγή του πλούτου και στην απόλαυση των αγαθών που παράγονται (Πυργιωτάκης, 2009). Με άλλα λόγια, η απόκτηση γνώσεων προστατεύει το άτομο από τη διολίσθηση στη φτώχεια, την περιθωριοποίηση και την ανέχεια.

Η απορρόφηση αυτού του αγαθού φαντάζει ακόμα πιο επιτακτική για τα άτομα εκείνα, που εξαιτίας της κοινωνικοοικονομικής τους καταγωγής δεν έχουν άλλα εφόδια, που να μπορούν να αντισταθμίσουν την τυχόν έλλειψή της. Ως τέτοια εφόδια μπορούν να θεωρηθούν ο οικονομικός πλούτος και η κοινωνική θέση της οικογένειας, η οποία εξασφαλίζει κάποιες κοινωνικές σχέσεις. Χωρίς αμφιβολία, το εκπαιδευτικό σύστημα θεωρείται, ότι προσφέρει μια σκάλα προόδου ή μια λεωφόρο για την κοινωνική κινητικότητα εφαρμόζοντας αντικειμενικές διαδικασίες επιλογής, για την εγκαθίδρυση μιας αξιοκρατίας, όπου η μόνη προϋπόθεση για την κοινωνική άνοδο είναι η ικανότητα (Πυργιωτάκης, 2009).

Όπως αποδεικνύεται στην πράξη, τη νομιμοποίηση της κοινωνικής ανισότητας στις σύγχρονες κοινωνίες έχει αναλάβει η εκπαίδευση (Nikolakaki, 2022). Αν και το σχολείο εμφανίζεται ως ένας ουδέτερος μηχανισμός, που εξασφαλίζει ίσες ευκαιρίες σε όλους και που δίνει στα παιδιά την παρώθηση που το καθένα χρειάζεται, ώστε να ανακαλύψει και να αξιοποιήσει στο έπακρον τα ταλέντα και τις δυνατότητές του, στην ουσία αποτελεί φίλτρο, μέσα από το οποίο απλώς μεγεθύνονται οι διαφορές των κοινωνικών τάξεων και νομιμοποιούνται αποκαλούμενες ως έλλειψη ατομικών χαρισμάτων και ικανοτήτων για τους κοινωνικά ασθενέστερους και ατομικό χάρισμα ή επιμέλεια για τους κοινωνικά προνομιούχους. Με λίγα λόγια, η εκπαίδευση που αποτελεί τον πρώτο κοινωνικοποιητικό φορέα, με τον οποίο έρχεται σε επαφή το άτομο, απορρίπτει εν ριπή οφθαλμού τα μειονεκτούντα παιδιά αδιαφορώντας για τις διαφορετικές αφετηρίες του καθενός και καταδικάζοντάς τα σε νέες μειονεξίες και αποστερήσεις (Δασκαλάκης, 2014).

Το σύγχρονο σχολείο μέσω των διαδικασιών αξιολόγησης των γνώσεων και των ικανοτήτων που έχει εδραιώσει, καταλήγει να κατηγοριοποιεί τους μαθητές και η κατηγοριοποίηση αυτή συμβάλλει στην κατανομή τους μελλοντικά σε επαγγελματικές και κοινωνικές θέσεις (Νικολακάκη, 2012). Η διαδικασία αυτή μάλιστα, προβάλλεται ως η δίκαιη ανταμοιβή των ικανών και των εργατικών μαθητών σε σχέση με τους υπόλοιπους. Όμως, η άνιση επίδοση των μαθητών οφείλεται στην ταξική προέλευση αλλά και στον διαφορετικό τρόπο, με τον οποίο το σχολείο αντιμετωπίζει τα άτομα από διαφορετικές κοινωνικές τάξεις (Φραγκουδάκη, 1985). Εξάλλου, τα παιδιά των χαμηλών κοινωνικών στρωμάτων πολλές φορές αναπαράγουν συμπεριφορές, που εμπίπτουν σε αυτό που οι θεωρητικοί ονομάζουν «ηθική της φτώχειας». Έτσι, μπορεί να εμφανίζουν σχολική απειθαρχία, απαξίωση της εκπαίδευσης και της εργασίας και γενικότερα

παρεκκλίνουσες συμπεριφορές, βία, ροπή προς τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών κλπ. (Μυλωνάς, 2004). Η «ετικέτα» του ικανού και του έξυπνου αλλά και του ανίκανου και τεμπέλη, που μπορεί να αποδίδει ο δάσκαλος στον μαθητή, πολύ συχνά εσωτερικεύεται από τον τελευταίο και πραγματοποιείται ως αυτοεκπληρούμενη προφητεία. Ο μαθητής καταλήγει τελικά να πιστεύει για τον εαυτό του, εκείνο το οποίο πιστεύει ο δάσκαλός του γι' αυτόν και προσαρμόζει την προσπάθεια και τη συμπεριφορά του αντίστοιχα στην εικόνα, που έχει εκ των προτέρων δημιουργηθεί για εκείνον (Τζάνη, 2000). Ως εκ τούτου, τα παιδιά των λιγότερο ευνοημένων τάξεων καταβάλλουν πολλαπλάσια προσπάθεια να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις ενός τέτοιου σχολείου, με τη σχολική εγκατάλειψη να μοιάζει μια λογική επιλογή (Μυλωνάς, 2004).

Στον αντίποδα, οι μαθητές των μέσων και υψηλότερων κοινωνικών τάξεων φαίνεται να οικειοποιούνται την προσοχή του δασκάλου, γεγονός που ενισχύει την αυτοεικόνα τους αλλά πολλαπλασιάζει και τη βοήθεια και τη φροντίδα, που θα μπορούσαν να δεχτούν από τον εκπαιδευτικό σε ποικίλα επίπεδα. Άλλωστε, τα παιδιά των προνομιούχων τάξεων προσέρχονται στο σχολικό περιβάλλον ήδη εφοδιασμένα με ένα μορφωτικό κεφάλαιο και μια εξοικείωση με τα μορφωτικά έργα από την οικογένεια τους. Τα εφόδια αυτά σε συνδυασμό με μια διαμορφωμένη θετική στάση απέναντι στην παιδεία κάνουν την πορεία προς τις ανώτατες σπουδές, να μοιάζει για αυτά ως φυσική συνέχιση της εκπαιδευτικής τους σταδιοδρομίας (Τζάνη, 2000).

Η εκπαίδευση κρατά τα ηνία της διαμόρφωσης της κοινωνίας. Μέσω αυτής αναπαράγονται ή καταστέλλονται οι κοινωνικές και οικονομικές αδικίες και οι ανισότητες στις ταξικές κοινωνίες (Μυλωνάς, 2004). Ως εκ τούτου, η παρεχόμενη παιδεία θα πρέπει αφενός να είναι προσανατολισμένη σε αξίες, όπως η ισότητα, η συμπερίληψη, η αλληλεγγύη και η δικαιοσύνη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΤΑ «ΔΩΡΕΑΝ ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ»

4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο παρόν κεφάλαιο γίνεται μια αναφορά στην ιστορική αναδρομή των σχολικών γευμάτων και στην αλλαγή του σκοπού, για τον οποίο εφαρμόστηκαν, έτσι ώστε να αξιολογηθεί μέσω της παρούσας έρευνας η σημερινή τους συμβολή. Στη συνέχεια, αναλύεται η καθιέρωση των «σχολικών γευμάτων» στην Ευρώπη, καθώς και η εξέλιξή τους στο πέρασμα των χρόνων.

Τέλος, αναφέρονται οι λόγοι της εκ νέου καθιέρωσης των δωρεάν σχολικών γευμάτων στην Ελλάδα.

4.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Με αφορμή τις ενέργειες του Υπουργείου Παιδείας για την αντιμετώπιση των κρουσμάτων πείνας μεταξύ των μαθητών στα σχολεία, αναδύθηκαν μνήμες σχετικά με διάφορες παιδαγωγικές δράσεις που τέθηκαν σε ισχύ στη Ελλάδα σε περιόδους κρίσης. Μια από αυτές τις παιδαγωγικές δράσεις ήταν «τα δωρεάν σχολικά γεύματα», τα οποία λειτούργησαν για δεκαετίες στην Ελλάδα για την αντιμετώπιση του προβλήματος του υποσιτισμού (Skoura, 2015).

Σε περιόδους οικονομικής κρίσης, ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετώπιζε η Ελλάδα ήταν το πρόβλημα του υποσιτισμού, το οποίο είχε συνδεθεί με τον κίνδυνο της φυματίωσης. Το πρόβλημα σχετικά με τη διατροφή των παιδιών στα σχολεία εμφανίστηκε κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης κάτι που έφερε στο νου παρόμοιες περιόδους από το μακρινό παρελθόν. Η αρχική προσπάθεια παροχής δωρεάν γευμάτων στο παρελθόν, έγινε σε Σχολές Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών. Το πρώτο οργανωμένο «δωρεάν σχολικό γεύμα» πραγματοποιήθηκε στο Μαράσλειο Σχολείο Επιμόρφωσης Δασκάλων Αθηνών (Skoura, 2015).

Τα δωρεάν σχολικά γεύματα συνδέθηκαν με τον αγώνα κατά του υποσιτισμού. Αρμόδιοι σύλλογοι για την προστασία των μαθητών ήταν το Πατριωτικό Ίδρυμα, ο Ερυθρός Σταυρός, το Λύκειο Ελληνίδων κλπ. (Πυργιωτάκης, 1995). Η πρώτη προσπάθεια της κοινωνικής πρόνοιας για την παροχή δωρεάν γευμάτων έγινε τη σχολική χρονιά 1930-1931 με πρωθυπουργό εκείνη την περίοδο το Γεώργιο Παπανδρέου, ο οποίος είχε δείξει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Η συμμετοχή του κράτους στη χρηματοδότηση των σχολικών γευμάτων συνεχίστηκε επί υπουργού Ιωάννη Μακρόπουλου. Την περίοδο 1934-1936 λόγω υποχρηματοδότησης μειώθηκε ο αριθμός των μαθητών που λάμβαναν δωρεάν σχολικά γεύματα. Αυτό οδήγησε στην παραχώρηση εκ μέρους του κράτους της διαχείρισης των δωρεάν σχολικών γευμάτων στο Πατριωτικό Ίδρυμα. Στα τέλη του 1937, το Υπουργείο Παιδείας άρχισε να παρέχει δωρεάν σχολικά γεύματα στα δημοτικά σχολεία στα αστικά κέντρα, όπου αργότερα επεκτάθηκε και στα δημοτικά σχολεία που βρίσκονταν στις αγροτικές περιοχές. Η μεγαλύτερη προσπάθεια κατά του υποσιτισμού και της

προστασίας των άπορων μαθητών έγινε την περίοδο 1937-1939 με τη συνεργασία Υπουργείου Παιδείας, Εκκλησίας και της ευρύτερης κοινωνίας (Skoura, 2015).

Από το 1940-1941 ο νόμος για την παροχή δωρεάν σχολικών γευμάτων δεν λειτούργησε εξαιτίας του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου αναστέλλοντας τη σημαντική προσπάθεια που είχε γίνει μέχρι τότε κατά του υποσιτισμού των μαθητών (Skoura, 2015).

4.3 Η ΚΑΘΙΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

«ΤΩΝ ΔΩΡΕΑΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΓΕΥΜΑΤΩΝ» ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες τα δωρεάν σχολικά γεύματα εισήχθησαν για πρώτη φορά στα τέλη του 19^{ου} αιώνα για υγειονομικούς, παιδαγωγικούς και κοινωνικούς σκοπούς (Colclough, 2012).

Στη Μεγάλη Βρετανία, ο λόγος που τα σχολικά γεύματα υιοθετήθηκαν αρχικά οφειλόταν σε εθελοντικές πρωτοβουλίες σωματείων, αν και στη συνέχεια αποτέλεσαν μέρος της κοινωνικής πολιτικής του κράτους. Μέχρι το 1906, «τα δωρεάν σχολικά γεύματα» αναγνωρίζονταν περισσότερο ως παιδαγωγικό ίδρυμα παρά ως φιλανθρωπικό. Μέσω του εν λόγω προγράμματος, η πολιτεία παρείχε δωρεάν γεύματα στους μαθητές ακόμα και κατά τη διάρκεια των διακοπών. Από το σημείο αυτό και μετά ο αριθμός των μαθητών που λάμβαναν δωρεάν γεύματα αυξάνονταν συνεχώς. Με το πέρασμα των χρόνων στην Αγγλία, η πρόσβαση μαθητών στο πρόγραμμα αυτό, βασίστηκε σε ορισμένες βασικές αρχές. Μια από αυτές ήταν η επιλογή μαθητών με βάση την κοινωνική τους θέση και την υγεία. Ακολούθησαν σημαντικές έρευνες σχετικά με την επίδραση που έχει η πρόσβαση στα δωρεάν γεύματα στην ψυχική και σωματική υγεία των μαθητών. Η διατροφή ελέγχονταν από την υγειονομική υπηρεσία του σχολείου, ενώ το κόστος των γευμάτων μοιράζονταν στη μέση: βάρυνε τόσο το εκάστοτε εκπαιδευτικό ίδρυμα όσο και τη φορολογία της κοινότητας. Τέλος, από το κόστος των γευμάτων απαλλάσσονταν μόνο εκείνοι οι μαθητές που βρίσκονταν στα όρια της φτώχειας (Marsh, 2000).

Στη Γαλλία η παροχή δωρεάν γευμάτων συνδέεται με την ίδρυση «των σχολικών ταμείων» και χρονολογείται το 1868. Τα σχολικά αυτά ταμεία θεσπίστηκαν και πέρασαν με νόμο από τον Υπουργό Δημόσιας Εκπαίδευσης. Αρχικά, είχαν τη μορφή εθελοντισμού, όπου παρέχονταν

δωρεάν βιβλία, ρούχα και τρόφιμα σε άπορους μαθητές δημοτικών σχολείων. Στη συνέχεια, απέκτησαν υποχρεωτικό χαρακτήρα, εντάχθηκαν στη λειτουργία του κράτους και άρχισαν να οργανώνουν «δωρεάν σχολικά γεύματα». Το 1880, για πρώτη φορά στο Παρίσι πραγματοποιήθηκε η παροχή δωρεάν σχολικών γευμάτων που χρηματοδοτήθηκαν από ειδικά σχολικά κονδύλια. Χαρακτηριστική είναι η δημιουργία συστήματος έκδοσης κουπονιών, έτσι ώστε να μη φαίνεται ποιος πλήρωσε και ποιος όχι και κατά συνέπεια καταστεί δυνατό να αποφευχθεί ο κοινωνικός στιγματισμός. Η οργάνωση των σχολικών γευμάτων πραγματοποιούνταν τόσο από τον ιδιωτικό όσο και από τον δημόσιο τομέα. Αυτά επιδοτούνταν γενναιόδωρα από αντίστοιχες φιλανθρωπίες. Τα σχολικά γεύματα αποτέλεσαν σημαντική μέριμνα για την πόλη του Παρισιού, όπου το 1931 ο δήμος διέθεσε αρκετά φράγκα στον ετήσιο προϋπολογισμό του για τη χρηματοδότησή τους και την παροχή αυτών σε άπορους μαθητές (Skoura, 2015).

Στη Γερμανία, η παροχή δωρεάν σχολικών γευμάτων ξεκίνησε την περίοδο που απαγορεύτηκε η παιδική εργασία. Η χρηματοδότηση των γευμάτων αυτών γίνονταν τόσο από το Δημόσιο όσο και από διάφορες φιλανθρωπικές και θρησκευτικές οργανώσεις. Η ενοποίηση των δωρεάν σχολικών γευμάτων στη Γερμανία έγινε στα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια και συνδέθηκε με την αύξηση της φυματίωσης και της βρεφικής θνησιμότητας. Τα δωρεάν σχολικά γεύματα σημείωσαν σημαντική ζήτηση, κάτι το οποίο ξεπερνούσε τον προϋπολογισμό του κράτους και για το λόγο αυτό το 1921 συγκλήθηκε ειδική συνέλευση. Η συνέλευση αυτή είχε σαν αποτέλεσμα να διαμορφωθούν συγκεκριμένα κριτήρια επιλογής μαθητών. Η χρηματοδότηση των δωρεάν γευμάτων πραγματοποιήθηκε από δήμους, κοινότητες και ιδιωτικούς φορείς (Skoura, 2015).

Στην Ιταλία, τα δωρεάν σχολικά γεύματα πρωτοεμφανίστηκαν στην πόλη του Μιλάνο και χρηματοδοτήθηκαν το 1894 από ιδιωτικούς συλλόγους παιδικής πρόνοιας. Μέχρι τη δεκαετία του 1930 τα $\frac{3}{4}$ του μαθητικού πληθυσμού λάμβαναν δωρεάν σχολικά γεύματα. Την περίοδο αυτή, δωρεάν σχολικά γεύματα παρέχονταν στη Νορβηγία, στη Σουηδία, τη Σοβιετική Ένωση, τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία. Αξίζει να σημειωθεί, ότι η πρόσβαση στα δωρεάν γεύματα συνδέθηκε με τη μείωση απουσιών μαθητών από τα σχολεία (Skoura, 2015).

4.4 Η ΚΑΘΙΕΡΩΣΗ «ΤΩΝ ΔΩΡΕΑΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΓΕΥΜΑΤΩΝ» ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το πρόγραμμα «των σχολικών γευμάτων» στη χώρα μας θεσμοθετήθηκε από την κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ¹, η οποία συνέβαλε στην επέκταση του προγράμματος για το διάστημα από το 2016-2019.

Σύμφωνα με το άρθρο 12 του ν. 4455/2017 (ΦΕΚ Α΄22)² ως υπεύθυνος για την κατάρτιση, τον συντονισμό και την εποπτεία του προγράμματος «Σχολικά Γεύματα» καθίσταται το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων. Ο Οργανισμός Προνομιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΟΠΕΚΑ) είναι υπεύθυνος για τη διαχείριση του προγράμματος, όπως έχει ορισθεί βάσει Υπουργικής απόφασης.

Ο θεσμός των σχολικών γευμάτων εφαρμόζεται σε όλες σχεδόν τις Ευρωπαϊκές χώρες και συμβάλει σημαντικά τόσο στην ενίσχυση της αλληλεγγύης και της συντροφικότητας μεταξύ των μαθητών, όσο και στην άνοδο των σχολικών τους επιδόσεων³. Πρωταρχικός στόχος του προγράμματος είναι η δωρεάν παροχή σχολικών γευμάτων σε μαθητές και μαθήτριες δημόσιων δημοτικών σχολείων προκειμένου να ικανοποιηθούν οι αυξημένες ανάγκες σίτισης αυτής της ηλικιακής ομάδας (Malisona, Vlassopoulos, Kandyliari, Panagodimou, Kapsokefalou, 2021). Το πρόγραμμα αυτό έχει σημαντικά οφέλη όχι μόνο στους μαθητές αλλά και στην ευρύτερη κοινωνία, καθώς ενισχύεται η πρωτογενής εγχώρια παραγωγή, αφού τα προϊόντα που συμπεριλαμβάνονται στη διατροφή των παιδιών είναι τοπικά. Αυτό με τη σειρά του, οδηγεί σε αύξηση των θέσεων εργασίας στην τοπική κοινωνία βελτιώνοντας σημαντικά το βιοτικό επίπεδο (Afridi, 2011).

Στη χώρα μας, τα τελευταία χρόνια, υλοποιείται επιτυχώς το εν λόγω πρόγραμμα. Σύμφωνα με την Υφυπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Μαρία Συρεγγέλα, ξεκίνησε το πρόγραμμα «Σχολικά Γεύματα» για το έτος 2022-2023, που υλοποιείται από τον ΟΠΕΚΑ. Στο πρόγραμμα αυτό, εντάσσονται 268 επιπλέον σχολεία και σύμφωνα με τον αριθμό των φετινών δηλώσεων των γονέων, η ένταξη συμμετοχής των μαθητών ξεπερνά το 85%⁴. Από το πρόγραμμα

¹https://www.alfavita.gr/ekpaideysi/391366_sholika-gevματα-adiriti-anagki-i-egkairi-enarxi-kai-i-epektasi-toy-programmatos

²<https://ypergasias.gov.gr/koinoniki-allilengyi/scholika-gevματα/>

³<https://opeka.gr/oikogeneies/scholika-gevματα/>

⁴<https://www.edweek.gr/xekinise-to-programma-sholika-gevματα-se-pano-apo-1600-sholeia/>

αυτό ωφελούνται 1.629 σχολεία και ξεκίνησαν να μοιράζονται 217.300 γεύματα στους μαθητές όλης της χώρας. Όσον αφορά το διατροφολόγιο, έχει προσαρμοστεί στις προτιμήσεις των παιδιών, βασίζεται στη μεσογειακή διατροφή, ενώ η επιλογή των πρώτων υλών γίνεται με βάση τη διατροφική τους αξία. Το κάθε γεύμα είναι συσκευασμένο σε ειδικές ανακυκλώσιμες σακούλες, πάνω στις οποίες αναγράφεται η ημερομηνία παρασκευής και συσκευασίας, καθώς και ο τρόπος διατήρησής του. Ως εκ τούτου τα γεύματα αυτά είναι ιδιαίτερα ποιοτικά, αφού η έλλειψη βασικών θρεπτικών συστατικών στην ημερήσια διατροφή των παιδιών μπορεί να έχει αρνητικές συνέπειες στην σωματική και ψυχική υγεία τους, σύμφωνα με τους Kristjansson et al.(2007).

Πρόγραμμα διατροφής σχολικών γευμάτων για το έτος 2022-2023

1. Εβδομάδα				
ΔΕΥΤΕΡΑ <i>Λευκό Κρέας (κοτόπουλο ή γαλοπούλα)</i>	ΤΡΙΤΗ <i>Ψάρι</i>	ΤΕΤΑΡΤΗ <i>Όσπρια</i>	ΠΕΜΠΤΗ <i>Κόκκινο Κρέας (μοσχάρι)</i>	ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ <i>Λαχανικά</i>
- Κοτόπουλο κοκκινιστό ή κοτόπουλο λεμονάτο με κριθαράκι ή ριζότο - Φρέσκο φρούτο	- Φιλέτο ψαριού (πέρκα ή γλώσσα ή βακαλάος) με ρύζι ή πατάτες - Σαλάτα - Ψωμί ολικής άλεσης	- Φασόλια φούρνου ή φασολάδα - Αυγό Βραστό - Σαλάτα - Ψωμί ολικής άλεσης	- Μπιφτέκια μοσχάρι με πατάτες φούρνου ή ριζότο - Φρέσκο φρούτο ή Σαλάτα	- Αρακάς ή φασολάκια λαδερό με πατάτες - Αυγό βραστό - Σαλάτα - Ψωμί ολικής άλεσης

2. Εβδομάδα				
ΔΕΥΤΕΡΑ <i>Λευκό Κρέας (κοτόπουλο ή γαλοπούλα)</i>	ΤΡΙΤΗ <i>Ψάρι</i>	ΤΕΤΑΡΤΗ <i>Όσπρια</i>	ΠΕΜΠΤΗ <i>Κόκκινο Κρέας (μοσχάρι)</i>	ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ <i>Λαχανικά</i>
- Μπιφτέκια κοτόπουλου ή γαλοπούλας με ριζότο - Φρέσκο φρούτο	- Κριθαρότο ή ριζότο σε σάλτσα με φιλέτο ψαριού ή με θαλασσινά - Σαλάτα	- Φακές σουπιά ή φακόρυζο - Αυγό Βραστό - Σαλάτα - Ψωμί ολικής άλεσης	- Μοσχάρι κοκκινιστό με κριθαράκι ή πουρέ - Φρέσκο φρούτο ή Σαλάτα	- Σπανακόπιτα ή Χορτόπιτα - Αυγό Βραστό - Σαλάτα

3 ^η Εβδομάδα				
<u>ΔΕΥΤΕΡΑ</u> Λευκό Κρέας (κοτόπουλο ή γαλοπούλα)	<u>ΤΡΙΤΗ</u> Ψάρι	<u>ΤΕΤΑΡΤΗ</u> Όσπρια	<u>ΠΕΜΠΤΗ</u> Κόκκινο Κρέας (μοσχάρι)	<u>ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ</u> Λαχανικά
- Κοτόπουλο ψητό ή μπιφτέκια κοτόπουλου με πατάτες φούρνου ή πουρέ - Φρέσκο φρούτο	- Φιλέτο ψαριού (πέρκα ή γλώσσα ή βακαλάος) με ρύζι ή πατάτες - Σαλάτα - Ψωμί ολικής άλεσης	- Ρεβίθια λεμονάτα - Τυρί φέτα ΠΟΠ - Σαλάτα - Ψωμί ολικής άλεσης	- Μακαρόνια με μοσχάρι κιμά (4-5 κουταλιές της σούπας κιμά) - Φρέσκο φρούτο ή Σαλάτα	- Σπανακόρυζο ή Λαχανόρυζο - Αυγό Βραστό - Σαλάτα - Ψωμί ολικής άλεσης

4 ^η Εβδομάδα				
<u>ΔΕΥΤΕΡΑ</u> Λευκό Κρέας (κοτόπουλο ή γαλοπούλα)	<u>ΤΡΙΤΗ</u> Ψάρι	<u>ΤΕΤΑΡΤΗ</u> Όσπρια	<u>ΠΕΜΠΤΗ</u> Κόκκινο Κρέας (μοσχάρι)	<u>ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ</u> Λαχανικά
- Κοτόπουλο λεμονάτο με ριζότο ή μπιφτέκια κοτόπουλου ή γαλοπούλας με ριζότο ή πατάτες βραστάς - Φρέσκο φρούτο	- κριθαρότο ή ριζότο σε σάλτσα με Φιλέτο ψαριού ή με θαλασσινά - Σαλάτα - Ψωμί ολικής άλεσης	- Φασόλια μαυρομάτικα γιαχνί (κοκκινιστά) ή φακές σούπα ή φακόρυζο - Αυγό βραστό - Σαλάτα - Ψωμί ολικής άλεσης	- Σουτζουκάκια κοκκινιστά με ρύζι ή γιουβαρλάκια λεμονάτα με ρύζι ή κεφτεδάκια φούρνου με ρύζι και σάλτσα - Φρέσκο φρούτο ή Σαλάτα	- Λαχανικά φούρνου (τουρλού) με σάλτσα ντομάτας ή Πένες ολικής άλεσης με σάλτσα ντομάτας και λαχανικά ή αρακάς κοκκινιστός - Τυρί φέτα (ΠΟΠ) - Σαλάτα

Επιπλέον, μέσω της δράσης αυτής επιδιώκεται η κοινωνικοποίηση μεταξύ των μαθητών και η ενίσχυση του πνεύματος συνεργασίας και αλληλεγγύης στα πλαίσια του σχολείου (Høkken, Johannessen, Barker, Hardy-Johnson, Øverby, Vik, 2021). Παράλληλα, τα σχολικά γεύματα βασίζονται στη μεσογειακή διατροφή ενισχύοντας με τον τρόπο αυτό την υιοθέτηση υγιεινού τρόπου διατροφής (Jomaa, McDonnell, & Probart, 2017).

Σύμφωνα με τη βουλευτή του Σύριζα Κατσαβριά - Σιωροπούλου (2018), τα σχολικά γεύματα αποτελούν μέρος της πολιτικής ενός κράτους πρόνοιας, κάτι που η Κυβέρνηση του Σύριζα προσπάθησε να επαναφέρει μέσα σε μια περίοδο ιδιαίτερα δύσκολη, που χαρακτηρίζονταν από την παρατεταμένη κρίση και την αύξηση των κοινωνικών ανισοτήτων. Το εν λόγω πρόγραμμα εφαρμόστηκε πιλοτικά στην Αθήνα και επεκτάθηκε σταδιακά και στη Θεσσαλονίκη. Στόχος του προγράμματος αυτού είναι να μην υπάρχει διαχωρισμός μεταξύ των μαθητών όσον αφορά τον επισιτισμό. Υπάρχει αδήριτη ανάγκη, τα παιδιά να φοιτούν στο σχολείο χωρίς κοινωνικές διακρίσεις και αποκλεισμούς (Σιωροπούλου, 2018).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «ΔΩΡΕΑΝ ΓΕΥΜΑΤΑ» ΣΤΟΝ ΜΕΤΡΙΑΣΜΟ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ

5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κατά τη διάρκεια της βιβλιογραφικής ανασκόπησης, παρατηρήθηκε σημαντικό κενό όσον αφορά έρευνες, που συνδέουν την πρόσβαση σε δωρεάν παροχή σχολικών γευμάτων με την μείωση της κοινωνικής ανισότητας και του μετριασμού της φτώχειας μεταξύ των μαθητών στα πλαίσια της σχολικής κοινότητας. Ωστόσο, μέσω της βιβλιογραφικής έρευνας, γίνεται σαφής η σύνδεση των δωρεάν σχολικών γευμάτων, με την αύξηση της σχολικής επίδοσης, τη μείωση των απουσιών από το σχολείο, και τη μελλοντική επαγγελματική εξέλιξη. Οι παράγοντες αυτοί, συνηγορούν υπέρ της μείωσης των κοινωνικών ανισοτήτων και κατά συνέπεια του κοινωνικού αποκλεισμού, μετριάζοντας τη φτώχεια με τη βελτίωση και εξασφάλιση της διατροφής μαθητών του δημοτικού σχολείου (Jomaa, McDonnell, & Probart, 2017).

5.2 ΔΩΡΕΑΝ ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΠΙΔΟΣΗ

Τα προγράμματα των δωρεάν γευμάτων σχολικής φοίτησης κερδίζουν συνεχώς έδαφος και γίνονται δημοφιλή στις αναπτυσσόμενες χώρες (SFPs) (Jomaa, McDonnell, & Probart, 2017). Στόχος των προγραμμάτων αυτών είναι η ενίσχυση της ικανότητας μάθησης των παιδιών σχολικής ηλικίας, ενώ σύμφωνα με την έρευνα των Jomaa et al. (2017), πραγματοποιούνται σε 70 από τις 108 συνολικά αναπτυσσόμενες χώρες χαμηλού και μεσαίου εισοδήματος. Πολλές από αυτές μάλιστα, άρχισαν να χρηματοδοτούνται από το Παγκόσμιο Πρόγραμμα Σίτισης (WFP) (Lancker, & Parolin, 2020 ; Schwartz, & Rothbart, 2019). Το WFP έχει αποδειχθεί πως συμβάλλει στον μετριασμό της πείνας και βελτιώνει τις εκπαιδευτικές και γνωστικές ικανότητες των παιδιών. Η παροχή σχολικού γεύματος διευκολύνει τους γονείς να στείλουν τα παιδιά τους στο σχολείο, ενώ οι μαθητές ενθαρρύνονται να παρακολουθήσουν και να ολοκληρώσουν αποτελεσματικά μια επίπονη σχολική μέρα. Με τον τρόπο αυτό τα προγράμματα σίτισης συμβάλλουν τουλάχιστον στην επίτευξη καθολικής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στις αναπτυσσόμενες χώρες. Η βελτίωση

της διατροφής των παιδιών μπορεί να έχει θετική επίπτωση στις ακαδημαϊκές τους επιδόσεις καθώς και στη συμπεριφορά τους στο σχολείο γεγονός το οποίο επηρεάζει τη μετέπειτα παραγωγικότητά τους ως ενήλικες. Η σχολική σίτιση συμβάλει στη βελτίωση της σχολικής επίδοσης κα στη μείωση του ποσοστού εγκατάλειψης του σχολείου. Είναι σημαντική η ανάπτυξη ορισμένων βασικών γνωστικών λειτουργιών αλλά και η καταγραφή σχολικών επιτευγμάτων, κυρίως σε παιδιά που προέρχονται από πολύ φτωχές οικογένειες και ζουν στα όρια του υποσιτισμού (Jomaa, McDonnell, & Probart, 2017).

Το πρόγραμμα σχολικών γευμάτων αποτελεί το μεγαλύτερο πρόγραμμα διατροφικής βοήθειας για παιδιά σχολικής ηλικίας. Πριν μερικά χρόνια, η πρόσβαση στο πρόγραμμα αυτό γινόταν βάσει οικογενειακού εισοδήματος. Σήμερα, οι πρόσφατες μεταρρυθμίσεις δίνουν τη δυνατότητα στα σχολεία να παρέχουν δωρεάν γεύματα σε όλους τους μαθητές. Οι περισσότερες έρευνες έχουν δείξει πως η παροχή δωρεάν σχολικών γευμάτων, αυξάνει βραχυπρόθεσμα τη σχολική επίδοση. Αυτό αφορά κυρίως μαθητές που ζουν σε περιοχές με έντονη φτώχεια. Η ανασφάλεια σίτισης συνδέεται με κακές ακαδημαϊκές επιδόσεις, ψυχοκοινωνικά προβλήματα, χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και, συνεπώς, χειρότερη οικονομική κατάσταση στην ενήλικη ζωή (Ruffini, 2018).

5.3 ΔΩΡΕΑΝ ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ

Σύμφωνα με την έρευνα του Afridi (2011), η συμμετοχή στα σχολικά γεύματα, συνέβαλε στην αύξηση των ποσοστών ημερήσιας συμμετοχής των παιδιών, που προέρχονταν από τα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα. Στην Πορτογαλία, τα δωρεάν σχολικά γεύματα συμβάλλουν στη διατροφική πρόσληψη απαραίτητων θρεπτικών συστατικών, όπως επίσης και στην ένταξη των παιδιών στο σχολείο (O'Connell, Brannen, Ramos, Skuland, & Truninger, 2022).

Το μεγαλύτερο πρόγραμμα σχολικής σίτισης στον κόσμο, είναι το Μεσημεριανό πρόγραμμα σχολικών γευμάτων που ονομάζεται “Mid-day-Meal (MDM)” και βρίσκεται στην Ινδία. Το πρόγραμμα αυτό, καλύπτει περίπου το 80% των παιδιών δημοτικού σχολείου. Έρευνες έδειξαν, πως συμβάλλει σημαντικά στην αύξηση των εγγραφών, της συμμετοχής και των μαθησιακών αποτελεσμάτων. Παράλληλα βελτιώνει τη διατροφή, οδηγεί σε μείωση των

ποσοστών εγκατάλειψης του σχολείου και, κατά συνέπεια, σε μετριασμό της κοινωνικής ανισότητας (Sarma et al., 2016; Aurino et al., 2019).

5.4 ΔΩΡΕΑΝ ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΤΡΟΦΙΚΕΣ ΣΥΝΗΘΕΙΕΣ

Οι περισσότερες έρευνες και συγκεκριμένα, η έρευνα των Malisova et al. (2021), ασχολήθηκαν με την επίδραση, που έχει η συμμετοχή των παιδιών στο πρόγραμμα σχολικού γεύματος, στις διατροφικές τους συνήθειες. Όπως φαίνεται, μέσω του προγράμματος αυτού, βελτιώνεται η υγεία των μαθητών (Kristjansson, και συν., 2007).

Για πολλούς μαθητές το σχολείο αποτελεί τον χώρο, που τους εξασφαλίζει την πρόσβαση στην υγιεινή διατροφή. Σύμφωνα με έρευνες, το μεσημεριανό σχολικό γεύμα συνδέεται άμεσα με την σχολική επίδοση των μαθητών, ενώ η διατροφική ανασφάλεια σχετίζεται ευθέως με το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και τη διαταραχή της σωματικής τους υγείας (Lancker, & Parolin, 2020 ; Schwartz, & Rothbart, 2019).

Εκτός από τη βελτίωση της σχολικής επίδοσης μια επαρκής και υγιεινή διατροφή μπορεί να βελτιώσει την ποιότητα του χρόνου που αφιερώνεται στο σχολείο, καθώς ο μαθητής νιώθει μεγαλύτερη ενέργεια και είναι σε εγρήγορση (Murphy, Pagano, & Nachmani, 1998). Η καλύτερη διατροφή έχει ευεργετικά αποτελέσματα στη σχολική επίδοση μέσω της αύξησης της γνωστικής απόδοσης.

5.5 ΔΩΡΕΑΝ ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ

Τα οφέλη από τη λήψη δωρεάν γευμάτων είναι μεταξύ άλλων και η μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων μεταξύ των μαθητών (Illøkken, et al., 2021). Σε μια έρευνα που πραγματοποιήθηκε από τους Lundborg et al. (2022) σχετικά με την αξιολόγηση ενός προγράμματος που παρείχε δωρεάν θρεπτικά γεύματα στους μαθητές, στα Σουηδικά δημοτικά σχολεία για διάστημα 10 ετών (1959-1969), διαπιστώθηκε σημαντική συσχέτιση με την οικονομική, εκπαιδευτική και υγειονομική κατάσταση των παιδιών αυτών καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους. Συγκεκριμένα, για παιδιά που προέρχονταν από φτωχές οικογένειες, το πρόγραμμα αυτό συνέβαλλε στη μείωση των κοινωνικοοικονομικών ανισοτήτων κατά τη διάρκεια της

ενήλικης ζωής τους, όπως επίσης και στην άνοδο του μορφωτικού τους επιπέδου και τη διασφάλιση της υγείας τους (Lundborg, Rooth, & Petersen, 2022).

Σύμφωνα με τους Parnham et al. (2022), τα σχολικά γεύματα παρέχουν σημαντικά οφέλη ως προς τη διαμόρφωση της συμπεριφοράς, την προσοχή που επιδεικνύουν οι μαθητές στο μάθημα και το μορφωτικό τους επίπεδο. Συνεπώς, τα στοιχεία αυτά καταδεικνύουν ότι η παροχή δωρεάν σχολικών γευμάτων μπορούν να βελτιώσουν σημαντικά τη διατροφή των παιδιών και να μειώσουν τις κοινωνικές ανισότητες.

5.6 ΔΩΡΕΑΝ ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΤΙΓΜΑΤΙΣΜΟΣ

Όπως επιβεβαιώνουν οι Leos-Urbel et al.(2013), τα σχολικά γεύματα στη βιβλιογραφία αναφέρονται ως «οπηρεσίες για φτωχά παιδιά». Η παροχή σχολικού γεύματος ξεκίνησε ως ένας τρόπος μείωσης των υγειονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων, μέσω της βελτίωσης της διατροφικής κατάστασης των παιδιών εκείνων που ζουν σε περιοχές με υψηλά ποσοστά υποσιτισμού. Ωστόσο, με τον τρόπο αυτό στιγματίζονται τα παιδιά και οι οικογένειές τους που έχουν μεγαλύτερη ανάγκη, δυσχεραίνοντας στη συνέχεια τη συμμετοχή τους σε αυτά προς αποφυγήν του στιγματισμού (Harvey-Golding, Donkin, & Defeyer, 2016) και κατά συνέπεια του κοινωνικού αποκλεισμού. Η παράμετρος αυτή σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί να ενισχύσει την κοινωνική ανισότητα στα πλαίσια του σχολείου.

Σύμφωνα με τους O'Connell et al. (2022), σε χώρες όπως οι ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο, η συμμετοχή των παιδιών στα σχολικά γεύματα μπορεί να οδηγήσει στο στιγματισμό τους και να χαρακτηριστούν ως φτωχά, προκαλώντας τους ντροπή.

5.7 ΔΩΡΕΑΝ ΣΧΟΛΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

Τα επιδοτούμενα ή δωρεάν προγράμματα σχολικών γευμάτων αποτελούν σημαντική στρατηγική καταπολέμησης της φτώχειας, που εφαρμόζεται τόσο σε χώρες υψηλού όσο και χαμηλού εισοδήματος. Η πανδημία είχε σαν αποτέλεσμα εκατομμύρια παιδιά να βιώσουν την ανασφάλεια σίτισης λόγω της απουσίας σχολικών γευμάτων. Σύμφωνα με τους Rao & Fisher

(2021) στις ΗΠΑ, το 2019 περίπου 29 εκατομμύρια παιδιά είχαν πρόσβαση στο «Εθνικό Πρόγραμμα Μεσημεριανού Γεύματος», το οποίο παρείχε είτε δωρεάν είτε επιδοτούμενα γεύματα, ενώ το ίδιο πρόγραμμα στην Ινδία το 2021, παρείχε δωρεάν γεύματα σε περίπου 116 εκατομμύρια παιδιά. Τα σχολικά γεύματα είναι ιδιαίτερα σημαντικά για τη διασφάλιση της σωστής διατροφής και ανάπτυξης των παιδιών εκείνων, που στερούνται τα απαραίτητα για τη διαβίωσή τους, αλλά επίσης, αποτελεί σημαντικό κίνητρο για τη διευκόλυνση της πρόσβασης στο σχολείο των φτωχών παιδιών αλλά και εκείνων που ανήκουν σε περιθωριακά χαρακτηρισμένες ομάδες (Rao & Fisher, 2021).

Οι Gundersen et al. (2009), τονίζουν πως η παροχή δωρεάν γευμάτων ή γευμάτων με μειωμένη τιμή μέσω του Εθνικού Προγράμματος Σχολικού Γεύματος, βελτιώνει σημαντικά την συνολική εικόνα της υγείας των παιδιών. Το πρόγραμμα αυτό αποδεικνύεται ιδιαίτερα σημαντικό για την κοινωνική ασφάλεια των παιδιών που προέρχονται από οικογένειες χαμηλού εισοδήματος. Στόχος των προγραμμάτων αυτών είναι η διασφάλιση της υγείας του ευάλωτου πληθυσμού (Gundersen, Kreider , & Pepper, 2009). Σύμφωνα με την έρευνα των Bayrakdar & Guveli (2020), κατά τη διάρκεια της πανδημίας, το μεγαλύτερο ποσοστό των παιδιών που λάμβαναν δωρεάν σχολικά γεύματα, ανήκαν σε μονογονεϊκές οικογένειες και σε οικογένειες με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο. Επίσης, τα παιδιά αυτά αφιέρωσαν πολύ λιγότερο χρόνο στις σχολικές τους εργασίες σε σχέση με τα παιδιά άλλων οικογενειών (Bayrakdar & Guveli, 2020). Σημαντικό επίσης, είναι το γεγονός πως η επισιτιστική ανασφάλεια μειώνεται για τις οικογένειες και τα παιδιά τους σε περιόδους οικονομικής δυσπραγίας σύμφωνα με τους Petralias et al., (2016).

Β' ΜΕΡΟΣ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

6.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η διερεύνηση του βασικού ερωτήματος θα γίνει μέσω 5 βασικών αξόνων καθένας εκ των οποίων περιλαμβάνει 3 βασικά ερωτήματα. Η συλλογή των πληροφοριών των ερωτημάτων, που αντιστοιχούν σε κάθε άξονα, θα διαμορφώσουν την άποψη των ερωτώμενων, καθώς και την απήχηση που έχει το πρόγραμμα παροχής «δωρεάν γευμάτων».

6.2 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται τα βασικά ερωτήματα, που θα διερευνηθούν στα πλαίσια της παρούσας μελέτης.

- Θεωρείτε ότι το γεύμα βελτίωσε οικονομικά τον οικογενειακό προϋπολογισμό του νοικοκυριού σας (π.χ. μαγειρεύετε μια μερίδα φαγητού λιγότερο ή προγραμματίζετε καλύτερα τις αγορές σας στο σούπερ-μάρκετ κλπ.), και αν ναι, με ποιον τρόπο;
- Πιστεύετε ότι με το πρόγραμμα σχολικά γεύματα ανακουφίζεστε οικονομικά σε μια δύσκολη οικονομική περίοδο για τα νοικοκυριά; Ναι ή όχι και γιατί;
- Πιστεύετε ότι το εν λόγω πρόγραμμα βοηθά τα πληττόμενα νοικοκυριά να αντιμετωπίσουν τη φτώχεια ή την ολίσθησή τους σε αυτή; Ναι ή όχι και γιατί;
- Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα προάγει την ισότητα στην εκπαίδευση;
- Αισθάνεστε ότι η συμμετοχή του παιδιού σας στο πρόγραμμα στιγματίζει το ίδιο ή την οικογένειά σας; Αν ναι, με ποιον τρόπο συμβαίνει αυτό;
- Θεωρείτε ότι το πρόγραμμα μπορεί να προάγει την κοινωνικοποίηση του παιδιού σας;
- Πόσο συχνά το παιδί σας τρώει 5 γεύματα την ημέρα; Θα λέγατε ότι τα γεύματα αυτά περιλαμβάνουν τροφές από όλες τις βασικές κατηγορίες (π.χ. κρέας, δημητριακά, φρούτα, λαχανικά);
- Πόσο ικανοποιητική θεωρείτε την ποιότητα και την ποσότητα των σχολικών γευμάτων;

- Πιστεύετε ότι η παροχή ενός τέτοιου γεύματος στο σχολείο αφαιρεί από πάνω σας μια σημαντική ευθύνη, που σχετίζεται με την κάλυψη των βασικών διατροφικών αναγκών του παιδιού σας;
- Προτιμάτε το παιδί να τρώει το γεύμα που παρέχεται στον χώρο του σχολείου ή να το παίρνει στο σπίτι; Εξηγήστε τους λόγους της τοποθέτησής σας.
- Πιστεύετε ότι οι εκπαιδευτικοί του σχολείου σας βοηθούν στην ομαλή εφαρμογή του προγράμματος; Αν ναι, με ποιους τρόπους το κάνουν;
- Θεωρείτε ότι ένας εκπαιδευτικός μπορεί να συντελέσει στην αποφυγή του κοινωνικού στιγματισμού ενός παιδιού που συμμετέχει στο πρόγραμμα; Με ποιον τρόπο;
- Πόσο πιστεύετε ότι το να λαμβάνουν σχολικό γεύμα οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί του σχολείου βοηθά το παιδί σας στο να αποκτήσει την αίσθηση της ένταξης και της ισότητας μέσα στο σχολικό περιβάλλον;

6.3 ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Για τη διεξαγωγή της παρούσας μελέτης χρησιμοποιήθηκε η ποιοτική έρευνα. Η τελευταία, επιδιώκει να διερευνήσει τις απόψεις του ευάλωτου πληθυσμού, εστιάζοντας στον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεται και βιώνει μια συγκεκριμένη κατάσταση (Κεδράκα, 2008). Η συνέντευξη αποτέλεσε το κύριο μέσο συλλογής των δεδομένων.

Η συνέντευξη, αποτελεί ερευνητικό εργαλείο, το οποίο χρησιμοποιείται ως μέσο συλλογής δεδομένων και δίνει την δυνατότητα στον ερευνητή, της ανάλυσης του λόγου επιλεγμένων περιστάσεων. Αποτελεί την πιο διαδεδομένη μέθοδο συλλογής δεδομένων σε μια ποιοτική έρευνα και εκτιμάται πως το 90% των κοινωνικών ερευνών χρησιμοποιούν συνεντεύξεις, προκειμένου να γίνει η συλλογή των δεδομένων τους ή τουλάχιστον ένα μέρος αυτών (Κεδράκα, 2008).

Η συνέντευξη αποτέλεσε το κύριο μέσο συλλογής των δεδομένων. Χρησιμοποιήθηκε η συνέντευξη και όχι το ερωτηματολόγιο, λόγω του περιορισμένου χρόνου αλλά και του μικρού δείγματος.

6.4 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

Στη συνέντευξη πήραν μέρος 10 άτομα, άντρες και γυναίκες, με την πλειοψηφία αυτών να διαθέτει χαμηλό μορφωτικό επίπεδο. Το δείγμα αποτελείται από άτομα, τα οποία έχουν χαμηλόμισθη εργασία και πολλοί από αυτούς απασχολούνται υπό καθεστώς μερικής απασχόλησης ή ευκαιριακής εργασίας. Οι συμμετέχοντες ανήκουν στην κατηγορία εκείνη των εργαζομένων, που προορίζονται να καλύψουν χαμηλόμισθες θέσεις εργασίας και συνεπώς μπορούν εύκολα να αντικατασταθούν. Διαμένουν σε περιοχές που χαρακτηρίζονται ως «φτωχές συνοικίες» και πολλά από τα νοικοκυριά αυτά διαβιούν στα όρια της φτώχειας. Τα παιδιά τους, φοιτούν σε δημοτικά σχολεία των περιοχών Κερατσινίου, Περάματος και Πειραιά.

6.5 ΗΜΙ-ΔΟΜΗΜΕΝΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Η μέθοδος συλλογής δεδομένων έγινε με τη χρήση ημι-δομημένης συνέντευξης, όπου τίθενται καθορισμένες ερωτήσεις ανοικτού τύπου σε συγκεκριμένα θέματα. Οι ερωτήσεις είναι ίδιες για όλους και διατυπώνονται με την ίδια σειρά. Πρόκειται για ασύγχρονη μορφή συνέντευξης, η οποία πραγματοποιήθηκε μέσω email. Οι ερωτήσεις ήταν γραμμένες σε φύλλο word και εστάλησαν μέσω mail στους γονείς των μαθητών δημοτικών σχολείων για τη συμπλήρωσή τους. Η ημι-δομημένη συνέντευξη, η οποία αποκαλείται σύμφωνα με τον Robinson (2010) ως συνέντευξη «πληροφορητών», διότι δεν κατευθύνονται από τον ρόλο του συνεντευκτή, αλλά το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στην άποψη του ερωτώμενου για ένα συγκεκριμένο θέμα (Robinson, 2010).

Το ερευνητικό αυτό εργαλείο αποτελείται από 5 άξονες, καθένας από τους οποίους περιέχει ερωτήσεις. Ο πρώτος άξονας αφορά τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των συνεντευξιαζόμενων. Στον δεύτερο άξονα, μέσω των ερωτήσεων, επιχειρείται η σύνδεση του προγράμματος με την οικονομική ανακούφιση των οικογενειών. Στον τρίτο άξονα, οι ερωτήσεις σκοπεύουν στην αντίληψη που έχουν οι γονείς για τον μετριασμό ή μη του κοινωνικού αποκλεισμού και, κατά συνέπεια, του στιγματισμού των παιδιών τους αλλά και των ιδίων. Ο τέταρτος άξονας, προσπαθεί να διερευνήσει την ικανοποίηση των γονέων σχετικά με την κάλυψη των διατροφικών αναγκών των παιδιών τους. Ο πέμπτος άξονας, εστιάζει στην αντίληψη που

έχουν οι γονείς για τον ρόλο του εκπαιδευτικού στη μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού και των κοινωνικών ανισοτήτων μεταξύ των μαθητών.

6.6 ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Αρχικά, διατυπώθηκε ο σκοπός της παρούσας έρευνας και αναδύθηκε το βασικό ερευνητικό ερώτημα. Στη συνέχεια, καταγράφηκαν οι βασικοί άξονες διερεύνησης, καθώς και τα ερωτήματα που αντιστοιχούν σε καθέναν από αυτούς. Μετά την σύνταξη των ερωτήσεων, επιλέχθηκε το δείγμα 10 ατόμων και ορίστηκε η μέθοδος της ημι-δομημένης συνέντευξης. Οι συνεντεύξεις εστάλησαν μέσω mail στους συνεντευξιζόμενους και οι απαντήσεις ελήφθησαν με τον ίδιο τρόπο. Στη συνέχεια, ομαδοποιήθηκαν και καταγράφηκαν οι απαντήσεις. Η αξιοπιστία των αποτελεσμάτων της έρευνας βασίστηκε και σε άλλες βιβλιογραφικές έρευνες και έγινε συγκριτική ανάλυση αυτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

7.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο παρόν κεφάλαιο αναλύονται οι απαντήσεις που δόθηκαν από τους συνεντευξιζόμενους. Η ανάλυση των απαντήσεών τους θα γίνει σε επιμέρους ενότητες, όπου στην πρώτη ενότητα παρουσιάζονται τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος. Στις επόμενες 4 ενότητες παρουσιάζονται οι βασικές απόψεις του δείγματος εστιάζοντας και καταγράφοντας τα σημεία εκείνα στα οποία διαφέρουν. Η παρουσίαση και η ανάλυση των απαντήσεων του δείγματος γίνεται συγκριτικά, έτσι ώστε να παρέχεται μια ολοκληρωμένη εικόνα των απόψεών τους. Η γραπτή παρουσίαση των απαντήσεων του δείγματος δεν μεταφέρεται, όπως ακριβώς αυτές διατυπώθηκαν από το δείγμα.

7.2 1^{ος} ΑΞΟΝΑΣ: ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Στον παρακάτω πίνακα παρατηρούνται τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος. Το γράμμα Γ(γονέας) αντιπροσωπεύει τον κάθε ερωτώμενο και ο αριθμός από το 1 έως το 10, όσοι δηλαδή είναι και οι συμμετέχοντες στην έρευνα αυτή, αντιστοιχεί στον αριθμό της συνέντευξης.

ΓΟΝΕΑΣ	ΗΛΙΚΙΑ	ΦΥΛΟ	ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΑΙΔΙΩΝ	ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	ΕΙΔΟΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ	ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
Γ1	47	Γ	ΕΓΓΑΜΗ	2	ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	ΚΑΘΑΡΙΣΤΡΙΑ	ΜΕΡΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	
Γ2	42	Γ	ΕΓΓΑΜΗ	3	ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟ ΛΥΚΕΙΟΥ	ΠΩΛΗΤΡΙΑ	ΕΠΟΧΙΑΚΗ	
Γ3	37	Α	ΕΓΓΑΜΟΣ	1	ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟ ΛΥΚΕΙΟΥ	ΕΡΓΑΤΗΣ ΟΙΚΟΔΟΜΗΣ	ΗΜΕΡΟΜΙΣΘΙΟ	ΑΝΕΡΓΟΣ
Γ4	41	Α	ΕΓΓΑΜΟΣ	3	ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ ΣΕ ΣΥΝΕΡΓΕΙΟ	ΠΛΗΡΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	
Γ5	37	Γ	ΔΙΑΖΕΥΓΜΕΝΗ	2	ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟ ΕΠΑΛ	ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ ΒΙΟΤΕΧΝΙΑΣ	ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΟΡΙΣΜΕΝΟΥ ΧΡΟΝΟΥ, ΜΕΡΙΚΗ/ΠΛΗΡΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	ΑΝΕΡΓΗ
Γ6	52	Γ	ΕΓΓΑΜΗ	2	ΑΠΟΦΟΙΤΗ ΙΕΚ	ΒΟΗΘΟΣ ΒΡΕΦΟΝΗΠΙΟΚΟΜΟΥ	ΜΕΡΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	ΑΝΕΡΓΗ
Γ7	46	Α	ΕΓΓΑΜΟΣ	3	ΠΤΥΧΙΟ ΤΕΙ	ΟΔΗΓΟΣ ΤΑΞΙ	ΠΛΗΡΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	
Γ8	35	Γ	ΕΓΓΑΜΗ	1	ΠΤΥΧΙΟ ΤΕΙ	ΒΑΒΥΣΙΤΤΕΡ	ΜΕΡΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	
Γ9	35	Γ	ΕΓΓΑΜΗ	1	ΠΤΥΧΙΟ ΑΕΙ	ΓΥΜΝΑΣΤΡΙΑ	ΜΕΡΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	
Γ10	47	Α	ΕΓΓΑΜΟΣ	2	ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ ΣΕ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ	ΠΛΗΡΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	

Με βάση τα αποτελέσματα του παραπάνω πίνακα, το 60% του δείγματος είναι γυναίκες και το 40% είναι άντρες. Ως προς την ηλικία του δείγματος, παρατηρούμε πως οι 4 από αυτούς ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα από 30-40, πράγμα που αντιστοιχεί στο 40% του συνόλου, 5 άτομα αντιστοιχούν στην ηλικιακή ομάδα από 41-50, που αντιστοιχεί στο 50% και μόλις ένα άτομο που αντιπροσωπεύει το 10% του δείγματος, ανήκει στην ηλικιακή ομάδα πάνω από 50. Το 90% του δείγματος είναι παντρεμένοι, ενώ μόνο 1 άτομο είναι διαζευγμένο. Όσον αφορά τον αριθμό των παιδιών που πηγαίνουν στο δημοτικό σχολείο, 3 οικογένειες έχουν από 1 παιδί, δηλαδή το 30% του συνόλου του δείγματος, 4 οικογένειες έχουν από 2 παιδιά που αντιστοιχεί στο 40% και το υπόλοιπο 30% έχει από 3 παιδιά, δηλαδή 3 οικογένειες.

Όσον αφορά το επίπεδο εκπαίδευσής τους, το 30% (3 γονείς), έχει απολυτήριο Γυμνασίου και το 30% (3 γονείς), έχει απολυτήριο Λυκείου, το 20% (2 γονείς) έχει πτυχίο ΤΕΙ, το 10% (1 γονέας) έχει πτυχίο ΑΕΙ και το 10% (1 γονέας) έχει πτυχίο ΙΕΚ. Κοινό χαρακτηριστικό του δείγματος, είναι ότι όλοι απασχολούνται στον ιδιωτικό τομέα σε χαμηλόμισθες θέσεις. Ως προς την επαγγελματική τους κατάσταση, το 30% είναι άνεργοι (3 γονείς), το 30% (3 γονείς) δουλεύει υπό καθεστώς μερικής απασχόλησης και μόλις το 10% (1 γονέας) απασχολείται εποχιακά.

7.3 2^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΩΣ ΜΟΡΦΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΚΟΥΦΙΣΗΣ ΣΤΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ

Από τον 2^ο άξονα ξεκινά ουσιαστικά η συνέντευξη και οι ερωτήσεις που αντιστοιχούν σε καθέναν από τους 4 άξονες που ακολουθούν, στοχεύουν στη διερεύνηση του βασικού ερωτήματος της μελέτης. Ο κάθε άξονας αποτελείται από 3 ερωτήσεις εκτός από τον 4^ο άξονα, που αποτελείται από 4.

Η πρώτη ερώτηση του 2^{ου} άξονα, ήταν να εκφράσουν οι γονείς την άποψή τους σχετικά με το αν πιστεύουν πως το σχολικό γεύμα βοήθησε οικονομικά την οικογένεια στον προϋπολογισμό των εξόδων της. Όλοι οι ερωτώμενοι απάντησαν πως το σχολικό γεύμα βοήθησε σημαντικά την οικογένεια. Πιο συγκεκριμένα:

- Οι Γ1, Γ4, Γ5 και Γ10 (όπου Γ=γονιός) δίνουν έμφαση στο γεγονός ότι μείωσε τα μηνιαία έξοδά της οικογένειας, καθώς ψωνίζουν λιγότερο στο σούπερ-μάρκετ, μαγειρεύουν λιγότερο και, συνεπώς, καταναλώνουν λιγότερο ρεύμα. Επομένως εξοικονομούν χρόνο και χρήμα.
- Οι Γ2-Γ3 και Γ6-Γ9 νιώθουν λιγότερο άγχος σχετικά με την εξασφάλιση του μεσημεριανού του παιδιού τους, κυρίως σε περιόδους όπου δεν υπάρχει φαγητό και ο γονέας δεν εργάζεται, ενώ οι ίδιοι μπορούν να φάνε κάτι πρόχειρο.
- Η δεύτερη ερώτηση είχε να κάνει με το αν οι γονείς θεωρούν πως σε μια δύσκολη οικονομική κατάσταση, τα σχολικά γεύματα συμβάλλουν στην οικονομική τους ανακούφιση. Οι απαντήσεις των ερωτώμενων συγκλίνουν και όλοι συμφωνούν πως το πρόγραμμα αυτό αποτελεί μεγάλη οικονομική ανακούφιση. Συγκεκριμένα, ο Γ1 έκανε λόγο και για ψυχολογική ανακούφιση, όπως και οι Γ5, Γ8 και Γ10, καθώς το παιδί τους

τρώει καθημερινά ένα πλήρες και φρέσκο γεύμα εξασφαλίζοντας έτσι το γεύμα της ημέρας. Ο Γ2 αναφέρει πως χωρίς τα σχολικά γεύματα πολλά παιδιά θα αντιμετώπιζαν σοβαρό πρόβλημα υποσιτισμού. Οι Γ3-Γ4 εστιάζουν στη μείωση εξόδων για αγορά τροφίμων και πιο συγκεκριμένα, οι Γ6 και Γ8, κάνουν λόγο για μείωση εξόδων σε σούπερ-μάρκετ και κρεοπωλείο. Ο Γ4 υπογραμμίζει, πως τα σχολικά γεύματα αποτελούν σημαντική οικονομική βοήθεια, ειδικά αυτή την περίοδο, που οι τιμές τροφίμων και ενέργειας είναι στα ύψη. Ο Γ9 τονίζει, πως αποτελούν μία έμμεση ενίσχυση του οικογενειακού εισοδήματός τους και εύχονται αυτό το πρόγραμμα να μπορούσε να καθιερωθεί για όλους τους εργαζόμενους στο πλαίσιο της εργασίας τους.

Η τρίτη και τελευταία ερώτηση του άξονα αυτού ζητά την άποψη των γονέων, σχετικά με το αν θεωρούν πως το πρόγραμμα αυτό τους βοηθά να αντιμετωπίσουν τη φτώχεια ή την ολίσθησή τους σε αυτή. Όλοι οι ερωτώμενοι συμφωνούν ότι αποτελεί σημαντικό βοήθημα αλλά δεν αντιμετωπίζεται σε μεγάλο βαθμό.

Συγκεκριμένα ο Γ1, αναφέρει πως τα χρήματα που θα ξοδεύονταν μηνιαίως για τη διατροφή των παιδιών, μπορούν να τα χρησιμοποιήσουν για να καλύψουν άλλες επιτακτικές ανάγκες (λογαριασμούς σπιτιού, φάρμακα, ιατρικές επισκέψεις κλπ.), βελτιώνοντας την ποιότητα της ζωής τους. Ο Γ2 πιστεύει, πως είναι ήδη φτωχιά η οικογένειά του και τα λίγα χρήματα που εξοικονομεί μέσω του προγράμματος αυτού, διατίθενται στην πληρωμή του ρεύματος και της θέρμανσης. Στην ίδια κατάσταση με τον Γ2 βρίσκεται και ο Γ6, όπου πολλές φορές τα χρήματα της οικογένειας δεν επαρκούν για την παροχή πλήρους γεύματος και με τα όποια χρήματα περισσεύουν πληρώνονται άλλες βασικές ανάγκες.

Ο Γ3 πιστεύει ότι το πρόγραμμα αυτό μπορεί να βοηθήσει πρόσκαιρα στην αποτροπή της ολίσθησης προς τη φτώχεια και να προστατέψει τα παιδιά των ευάλωτων οικογενειών αλλά δεν μπορεί από μόνο του να συμβάλει στην πραγματική αντιμετώπισή της. Την ίδια άποψη συμμερίζονται και οι Γ5 και Γ7 λέγοντας πως είναι δύσκολο να αντιμετωπιστεί η φτώχεια, αλλά τουλάχιστον εξασφαλίζεται δεκατιανό και μεσημεριανό για τα παιδιά τους, δίνοντας μικρή ανάσα και ανακούφιση. Ο Γ8 θεωρεί, πως το πρόγραμμα αυτό είναι πιο σημαντικό για τις οικογένειες με περισσότερα παιδιά και ότι, παρόλο που δε λύνει το πρόβλημα της φτώχειας, συμβάλει στη βελτίωση της διατροφής του παιδιού τους.

Ο Γ4 τονίζει, πως τα σχολικά γεύματα συμβάλλουν στη διατήρηση ενός αξιοπρεπούς επιπέδου διαβίωσης.

Ο Γ9 αναφέρει, πως βοηθούν σημαντικά και προτείνει ένα αντίστοιχο πρόγραμμα και για τους εργαζόμενους. Τέλος, ο Γ10, υποστηρίζει πως τα σχολικά γεύματα λόγω της συστηματικότητάς τους παρέχουν σημαντική βοήθεια στις οικογένειες εκείνες που ζουν μέσα στη φτώχεια αλλά τουλάχιστον οι γονείς νιώθουν ανακούφιση που τα παιδιά τους έχουν τη δυνατότητα ενός πλήρους γεύματος.

7.4 3^ο ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ

Η πρώτη ερώτηση ζητούσε οι γονείς να διατυπώσουν την άποψή τους σχετικά με το αν θεωρούν πως το πρόγραμμα συμβάλλει στην προαγωγή της κοινωνικής ισότητας.

Οι περισσότεροι ερωτώμενοι απάντησαν πως το πρόγραμμα συμβάλλει στη μείωση της κοινωνικής ανισότητας, ενώ οι ερωτώμενοι Γ3 και Γ9 δε συμφωνούν με την άποψη αυτή. Η απάντηση του Γ4 είναι αόριστη και δεν μπορούμε να τη λάβουμε υπόψη μας στο συγκεκριμένο ερώτημα.

Πιο αναλυτικά, ο Γ1 αναφέρει πως το πρόγραμμα αυτό διευκολύνει σημαντικά την προσέλευση του παιδιού στο σχολείο χωρίς να εμποδίζεται η εκπαίδευσή του λόγω της δύσκολης οικονομικής κατάστασης που επικρατεί στην οικογένειά τους. Ο Γ2 θεωρεί, πως το πρόγραμμα αυτό βοηθά όλα τα παιδιά να μη νιώθουν κατώτερα λόγω της πείνας σε σχέση με εκείνα που δεν αντιμετωπίζουν οικονομικό πρόβλημα, μιας και η διατροφή τους είναι εξασφαλισμένη. Την ίδια άποψη συμμερίζονται και οι Γ5 και Γ8, τονίζοντας πως βοηθά τα φτωχά παιδιά να νιώθουν ισότιμα με τα υπόλοιπα παιδιά, τουλάχιστον ως προς το θέμα του φαγητού. Ο Γ10 τονίζει την ισοτιμία μέσω του γεγονότος πως τα παιδιά τρώνε όλα μαζί σε καθημερινή βάση το ίδιο φαγητό. Ο Γ6 υποστηρίζει, πως διευκολύνει την προσέλευση των παιδιών στο σχολείο και υπογραμμίζει τη σπουδαιότητα της διατροφής στην πνευματική διαύγεια των παιδιών. Ο Γ7 υποστηρίζει, πως το πρόγραμμα προάγει την ισότητα μεταξύ των παιδιών, επειδή απευθύνεται σε όλους, ανεξαρτήτως κοινωνικοοικονομικού επιπέδου.

Ο Γ3 δεν θεωρεί πως το πρόγραμμα μπορεί να λειτουργήσει καταλυτικά υπέρ της αντιμετώπισης του κοινωνικού αποκλεισμού στα πλαίσια του σχολείου, επικαλούμενος κι άλλους παράγοντες που συντείνουν υπέρ της διαίωσης του προβλήματος αυτού, εκτός της έλλειψης φαγητού, όπως είναι το ντύσιμο.

Το δεύτερο ερώτημα είχε να κάνει με το κατά πόσο οι γονείς πιστεύουν πως η συμμετοχή στο πρόγραμμα οδηγεί στο στιγματισμό του παιδιού τους ή της οικογένειάς τους.

Σχεδόν όλοι οι ερωτώμενοι- εκτός από έναν- απάντησαν πως σε καμία περίπτωση δεν θεωρούν πως η συμμετοχή στο πρόγραμμα στιγματίζει αυτούς και τα παιδιά τους. Πιο συγκεκριμένα, ο Γ1 θεωρεί πολύ λογικό να επωφεληθεί η οικογένειά του αλλά και τα παιδιά του από το πρόγραμμα αυτό. Θεωρεί επίσης επιτακτική ανάγκη, κάθε οικογένεια και εκπαιδευτικός να εργαστούν ο καθένας ξεχωριστά αλλά και όλοι μαζί για την απενεχοποίηση του θέματος του στιγματισμού. Ο Γ2 υποστηρίζει, πως ο στιγματισμός αποφεύγεται, επειδή όλες οι οικογένειες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα είναι φτωχές και όλα τα παιδιά τρώνε στο σχολείο. Την ίδια άποψη έχει και ο Γ6 αναφερόμενος πως είναι πολλές οι οικογένειες που αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες αλλά τονίζει επίσης πως το πρόγραμμα απευθύνεται ούτως ή άλλως σε όλους τους μαθητές και έτσι δεν στιγματίζονται. Την τελευταία αυτή άποψη συμμερίζονται επίσης και οι Γ5 και Γ10. Ο Γ8 αναφέρεται στη φιλία ως καταλυτικό παράγοντα αποφυγής του στιγματισμού, καθώς καταθέτει, πως το παιδί του τρώει μαζί με τους φίλους του και έτσι αποφεύγονται τα δυσάρεστα συναισθήματα.

Ο Γ3 είναι ο μοναδικός που απάντησε πως η συμμετοχή στο πρόγραμμα στιγματίζει τα παιδιά τουλάχιστον μέχρι πρότινος, πριν δηλαδή το πρόγραμμα επεκταθεί σε όλα τα σχολεία. Πριν την επέκταση, τα παιδιά ένιωθαν περίεργα λόγω του ότι πήγαιναν σε σχολεία που εντάσσονταν σε περιοχές χαμηλού εισοδηματικού προφίλ.

Ο Γ4 αναφέρεται στη θερμή υποδοχή που χρίζει το πρόγραμμα αυτό από τους γονείς.

Ο Γ7 τονίζει πως τα παιδιά αισθάνονται πολύ καλά με τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα και εξάλλου συμβάλλει θετικά τόσο στην σωστή διατροφή τους όσο και στην ενίσχυση της ψυχολογίας τους.

Τέλος, ο Γ9 αναφέρει την περίπτωση των βρεφονηπιακών σταθμών, όπου τα παιδιά από πολύ μικρή ηλικία έχουν συνηθίσει να τρώνε μαζί στα πλαίσια του σχολικού περιβάλλοντος. Άλλωστε, υπογραμμίζει ότι το πρόγραμμα αυτό τυγχάνει γενικής αποδοχής.

Το τρίτο ερώτημα ζητά από τους γονείς να απαντήσουν, αν θεωρούν πως το πρόγραμμα προάγει την κοινωνικοποίηση του παιδιού τους.

Στο ερώτημα αυτό, όλοι σχεδόν απάντησαν θετικά εκτός από έναν. Πιο συγκεκριμένα, ο Γ1 υποστηρίζει πως εκτός από την κοινωνικοποίηση βοηθά τα παιδιά να αντιληφθούν τη διαφορετικότητα και να τη αποδεχτούν. Ο Γ2 θίγει την έννοια της ντροπής, λέγοντας πως η κοινωνικοποίηση στα πλαίσια του προγράμματος αυτού βοηθά τα παιδιά να μην ντρέπονται και να νιώθουν πως δεν διαφέρουν από τους άλλους, αφού όλα τα παιδιά κάθονται σαν οικογένεια στο τραπέζι και τρώνε μαζί. Την παρομοίωση του σχολικού γεύματος με εκείνο της οικογένειας παραθέτει και ο Γ10. Ο Γ4 τονίζει, πως η ισότητα που απορρέει από τη συμμετοχή στο πρόγραμμα αυτό συμβάλλει στην κοινωνικοποίηση του παιδιού.

Ο Γ5 αναφέρει, πως η κοινωνικοποίηση με τα άλλα παιδιά τα κάνει νιώθουν πιο χαρούμενα και ζωνρά. Επίσης, συζητάνε και έρχονται πιο κοντά, ενώ παράλληλα τρώνε μαζί με τους φίλους τους. Την ίδια άποψη συμμερίζεται και ο Γ6 προσθέτοντας επίσης το γεγονός, πως εκτός από την εμπειρία της μάθησης μοιράζονται και την εμπειρία του φαγητού. Ο Γ7 τονίζει, πως μέσω του προγράμματος αυτού προάγεται η έννοια της παρέας και της ομάδας.

Ο Γ8 αναφέρει, πως το παιδί του έχει τη δυνατότητα να γνωρίσει παιδιά και από άλλες τάξεις κατά την ώρα του φαγητού. Ο Γ9 θεωρεί πως το πρόγραμμα αυτό βοηθά τα παιδιά να χαλαρώσουν από την κούραση του σχολείου και ίσως λειτουργήσει θετικά ως προς την ενίσχυση της συμπάθειάς τους για το σχολικό περιβάλλον.

Ο Γ3 θεωρεί πως το πρόγραμμα δεν συμβάλλει στην κοινωνικοποίηση μεταξύ των παιδιών αλλά ούτε την επηρεάζει αρνητικά.

7.5 4^{ος} ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΤΡΟΦΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Στην πρώτη ερώτηση οι γονείς καλούνταν να απαντήσουν πόσο συχνά το παιδί τους τρώει 5 γεύματα την ημέρα και αν τα γεύματα αυτά περιλαμβάνουν τροφές από όλες τις βασικές κατηγορίες (π.χ. κρέας, δημητριακά, φρούτα, λαχανικά).

Όλοι οι ερωτώμενοι απάντησαν, πως δεν έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν στα παιδιά τους 5 γεύματα ημερησίως. Πιο συγκεκριμένα, ο Γ1 αναφέρει πως αυτή την περίοδο δεν μπορούν να αγοράσουν τρόφιμα που είναι πιο ακριβά, όπως είναι το ψάρι και το κρέας. Στην περίπτωση που δεν εργάζονται και οι δύο γονείς και η οικογένεια συντηρείται με επίδομα ανεργίας τότε δεν είναι δυνατή η παροχή 5 γευμάτων στα παιδιά. Οι Γ2, Γ3, Γ6, Γ8-Γ10 δηλώνουν, πως δεν μπορούν να προσφέρουν παραπάνω από 3 γεύματα στα παιδιά τους και αυτά δεν καλύπτουν πλήρως όλες τις διατροφικές τους ανάγκες. Συγκεκριμένα, ο Γ10 υποστηρίζει πως η διατροφή των παιδιών αποτελείται από όσπρια, λαδερά και μακαρόνια. Για την οικογένεια του Γ6, τα φρούτα, τα ψάρια και το κρέας σπανίζουν και, όταν υπάρχουν, είναι σε μικρή ποσότητα. Ο Γ3 προσθέτει, επίσης, πως τα φρούτα λείπουν σχεδόν σταθερά από τη διατροφή του παιδιού και όταν υπάρχουν μεγάλες οικονομικές δυσκολίες, η διατροφή του δεν είναι πλήρης. Ο Γ5 υποστηρίζει, πως η διατροφή της οικογένειας περιλαμβάνει πατάτες, μακαρόνια και ρύζι, ενώ τα 5 γεύματα την ημέρα σπανίζουν. Ο Γ7 καταθέτει, πως παρά τις προσπάθειες να παρέχουν στα παιδιά αρκετά γεύματα την ημέρα, ωστόσο η διατροφή τους είναι λιτή τις περισσότερες ημέρες.

Για τον Γ4, η διατροφή των παιδιών περιλαμβάνει ημερησίως 4 γεύματα, ενώ το δεκατιανό περιλαμβάνει συνήθως ψωμί.

Η δεύτερη ερώτηση του άξονα αυτού ζητούσε από τους γονείς, να αναφέρουν κατά πόσο θεωρούν ικανοποιητική την ποιότητα και την ποσότητα των σχολικών γευμάτων.

Στην ερώτηση αυτή οι απαντήσεις όλων συμπίπτουν ως προς την καλή ποιότητα και επαρκή ποσότητα των σχολικών γευμάτων. Πιο συγκεκριμένα, ο Γ1 υποστηρίζει πως τα παιδιά με τα σχολικά γεύματα τρώνε ό,τι ακριβώς θα μαγείρευε μια μητέρα στο σπίτι, καθώς περιλαμβάνουν τροφές από όλες τις κατηγορίες, όπως κρέας, όσπρια και ψάρι. Οι Γ2, Γ4, Γ6, Γ7 και Γ10 βρίσκουν αρκετά ικανοποιητική τόσο την ποσότητα όσο και την ποιότητα των σχολικών γευμάτων. Ο Γ3 προσθέτει, πως η ποιότητα του φαγητού μοιάζει με σπιτική. Ο Γ8, πλήρως ικανοποιημένος,

αναφέρει πως το παιδί του τρώει με ευχαρίστηση συνήθως όλο το γεύμα του. Ο Γ5 θα ήθελε να αυξήσουν λίγο την ποσότητα, όπως και ο Γ9, ενώ παράλληλα υποστηρίζει πως η ποιότητα του φαγητού είναι εξαιρετική, αφού το πρόγραμμα διατροφής καθορίζεται από παιδίατρο.

Η τρίτη ερώτηση ζητούσε από τους γονείς να απαντήσουν, αν η παροχή ενός τέτοιου γεύματος στο σχολείο αφαιρεί από πάνω τους μια σημαντική ευθύνη, που σχετίζεται με την κάλυψη των βασικών διατροφικών αναγκών του παιδιού τους. Οι περισσότεροι ερωτώμενοι απάντησαν ότι η παροχή του σχολικού γεύματος στα παιδιά τους, τους απαλλάσσει από τη σημαντική αυτή ευθύνη (Γ2, Γ3-Γ5, Γ7, Γ10). Ωστόσο, υπάρχουν και εκείνοι που υποστηρίζουν πως το πρόγραμμα αυτό τους βοηθά να καλύπτουν μόνο ένα μέρος της ευθύνης που έχουν για τη διατροφή των παιδιών τους, ενώ το υπόλοιπο πρέπει να καλύπτεται από την οικογένεια (Γ1, Γ6, Γ8-Γ9).

Πιο συγκεκριμένα, ο Γ2 δηλώνει πως χωρίς την παροχή του σχολικού γεύματος δεν θα μπορούσε να αγοράσει κάθε εβδομάδα φρούτα και κρέας. Ο Γ3 εστιάζει, επίσης, στο γεγονός ότι το παιδί έχει τη δυνατότητα να φέρει το φαγητό που περισσεύει στο σπίτι, όπως για π.χ. το φρούτο, και φυσικά, όπως και ο Γ4, έχουν απαλλαγεί από το καθημερινό άγχος της εξασφάλισης φαγητού για τα παιδιά τους. Ο Γ5 δηλώνει χαρακτηριστικά πως, ενώ τα παιδιά τους τρέφονται στο σχολείο, εκείνοι μπορεί να μην έχουν φαγητό για μέρες. Οι Γ7 και Γ10 τονίζουν, πως το γεύμα είναι ισορροπημένο, καθώς τυγχάνει σχεδιασμού από ειδικούς διατροφολόγους.

Οι Γ6 και Γ8 θεωρούν πως το σχολικό γεύμα δεν τους απαλλάσσει από την ευθύνη αλλά αποτελεί ένα είδος ελάφρυνσης. Ο Γ6 τονίζει, ότι παρόλα αυτά τους αφαιρεί ένα τεράστιο άγχος. Ο Γ9 προσθέτει πως υπάρχουν και οι απογευματινές διατροφικές ανάγκες του παιδιού, οι οποίες θα πρέπει να καλυφθούν, όπως επίσης και ότι κάποια φαγητά μπορεί να μην αρέσουν στο παιδί και το κενό αυτό στη διατροφή του θα πρέπει να το καλύψει η οικογένεια. Ο Γ1 υποστηρίζει πως το πρόγραμμα καλύπτει ένα σημαντικό μέρος των διατροφικών αναγκών των παιδιών τους, αλλά το υπόλοιπο πρέπει να καλύπτεται από την οικογένεια.

Η τέταρτη ερώτηση ζητούσε από τους γονείς να απαντήσουν, αν προτιμούν το παιδί να τρώει το γεύμα που παρέχεται στον χώρο του σχολείου ή να το παίρνει στο σπίτι. Όλοι όσοι απάντησαν στο ερώτημα αυτό- εκτός από έναν (Γ1)- συμφωνούν πως το παιδί θα πρέπει να τρώει το δωρεάν γεύμα που του παρέχεται, στον χώρο του σχολείου για διάφορους λόγους.

Οι Γ2 και Γ5 θεωρούν πως είναι καλύτερα τα παιδιά να τρώνε στο σχολείο, διότι βλέποντας και τα άλλα παιδιά να τρώνε μπορεί να καταναλώσουν πιο εύκολα φαγητά, τα οποία μπορεί και να μην έτρωγαν στο σπίτι (π.χ. λαδερά, λαχανικά). Ο Γ4 τονίζει την έλλειψη άγχους προετοιμασίας του φαγητού ως σημαντικό λόγο για την κατανάλωση των σχολικών γευμάτων στον χώρο του σχολείου. Για την παρακίνηση αυτή από τα υπόλοιπα παιδιά κάνουν λόγο και οι Γ7 και Γ8.

Ο Γ6 αναφέρει πως τα παιδιά παρακολουθούν το ολοήμερο σχολείο οπότε αναγκαστικά θα πρέπει να φάνε στο σχολείο καθώς δεν μπορούν να μείνουν νηστικά μέχρι το απόγευμα. Επιπλέον, υποστηρίζει πως το να τρώνε όλα μαζί τα παιδιά βοηθά στην κοινωνικοποίησή τους και ενισχύει την ομαδικότητα. Τον ίδιο λόγο επικαλείται και ο Γ9 συν το ότι ενισχύεται η δημιουργικότητα των παιδιών και η φαντασία τους. Ο Γ10 προσθέτει πως τα ίδια τα παιδιά το προτιμούν καθώς το φαγητό στο σχολείο αποτελεί μια ευχάριστη συνένευση με τους φίλους τους.

Ο Γ1 είναι υπέρ του να παίρνουν τα παιδιά το φαγητό στο σπίτι καθώς με τον τρόπο αυτό μπορούν να ελέγξουν την ποιότητα του φαγητού και το αν καλύπτονται οι διατροφικές του ανάγκες. Ωστόσο δείχνει εμπιστοσύνη στο ρόλο του εκπαιδευτικού και στην από μέρους του φροντίδα ώστε όλα τα παιδιά να τρώνε το φαγητό τους. Την ίδια άποψη εκφράζει και ο Γ3 ενώ δηλ. δεν έχει κανένα πρόβλημα το παιδί να τρώει στο σχολείο, ωστόσο θεωρεί πως το να μπορεί να το πάρει στο σπίτι μπορεί να ελέγξει αν το παιδί θα το καταναλώσει όλο.

7.6 5^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

Η πρώτη ερώτηση ζητούσε από τους γονείς να διατυπώσουν την άποψή τους σχετικά με το αν οι εκπαιδευτικοί του σχολείου, τους βοηθούν στην ομαλή εφαρμογή του προγράμματος και αν ναι, με ποιόν τρόπο.

Όλες οι απαντήσεις συγκλίνουν υπέρ της σημαντικής βοήθειας που παρέχεται από τον εκπαιδευτικό στην εφαρμογή του προγράμματος.

Ο Γ1 προσθέτει, πως ο εκπαιδευτικός οφείλει να συζητά με τα παιδιά το γεγονός ότι όλη η τάξη θα τρώει, μαζί ενισχύοντας έτσι το δέσιμο μεταξύ τους και επίσης θα πρέπει να επισημαίνει

τα οφέλη της υγιεινής διατροφής αποτρέποντάς τα έτσι από την συχνή κατανάλωση των fast food.

Ο Γ2 υποστηρίζει πως ο εκπαιδευτικός πρέπει να στηρίζει το πρόγραμμα των σχολικών γευμάτων και να τονίζει τον σημαντικό ρόλο που διαδραματίζουν αυτά στην ισότητα μεταξύ των παιδιών συμβάλλοντας έτσι στην αποβολή της όποιας ντροπής μπορεί να νιώθουν. Ο Γ3 θεωρεί πως ο εκπαιδευτικός έχει καθήκον να φροντίσει, ώστε τα παιδιά να καταναλώνουν όλα τα τρόφιμα που περιλαμβάνονται στο σχολικό τους γεύμα.

Ο Γ4 αναφέρεται στην προθυμία των εκπαιδευτικών, να παραλάβουν τα τρόφιμα και να τα μοιράσουν στα παιδιά, ενώ ο Γ5 κάνει λόγο για την ικανότητά τους να συντονίζουν το πρόγραμμα και να βοηθούν τα παιδιά να φάνε, καθώς εκείνη την ώρα παρευρίσκονται και οι ίδιοι εκεί. Την ίδια άποψη με τον Γ5 έχει και ο Γ6 προσθέτοντας ότι η μοιρασιά των γευμάτων από τους εκπαιδευτικούς γίνεται δίκαια σε όλους τους μαθητές. Οι Γ8 και Γ10 έχουν την ίδια άποψη και προσθέτουν πως οι μερίδες φαγητού δεν πάνε χαμένες, αφού ο εκπαιδευτικός φροντίζει, ώστε να τρώνε όλα τα παιδιά.

Ο Γ7 θεωρεί ότι μέσω του προγράμματος αυτού δίνεται η δυνατότητα στα παιδιά να εξοικειωθούν με τον υγιεινό τρόπο διατροφής υιοθετώντας ανάλογες διατροφικές συνήθειες, ενώ παράλληλα παρέχεται το κατάλληλο υποστηρικτικό περιβάλλον για τη διαίωσή τους. Ο Γ9, θεωρεί ότι η υποστήριξη των εκπαιδευτικών προς τα παιδιά και η ενίσχυση που τους παρέχουν υιοθετώντας τις ανάλογες κατά περίπτωση τεχνικές, δεν θα μπορούσαν να είναι καλύτερες.

Στη δεύτερη ερώτηση, οι γονείς καλούνταν να απαντήσουν, αν θεωρούν ότι ένας εκπαιδευτικός μπορεί να συντελέσει στην αποφυγή του κοινωνικού στιγματισμού ενός παιδιού που συμμετέχει στο πρόγραμμα και αν ναι, με ποιον τρόπο πιστεύουν ότι μπορεί να γίνει αυτό. Στην ερώτηση αυτή όλοι εκφράζουν την ίδια άποψη, ότι δηλαδή ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι σημαντικός στην αποφυγή του κοινωνικού στιγματισμού.

Ο Γ1 αναφέρεται στο αίσθημα καθήκοντος και παιδείας που πρέπει να διακατέχει τον εκπαιδευτικό. Υποστηρίζει πως η αποφυγή του στιγματισμού μπορεί να γίνει μέσω της συζήτησης στην τάξη σε θέματα που αφορούν τις έννοιες της αλληλεγγύης, της φιλίας και της ισότητας. Ο Γ2 θεωρεί πως ο εκπαιδευτικός οφείλει να εξηγήσει στα παιδιά τα οφέλη του προγράμματος εξηγώντας τους, τους λόγους για τους οποίους δεν πρέπει να νιώθουν ντροπή. Στα οφέλη αυτά αναφέρθηκε και ο Γ5, όπως επίσης, και στο ότι ο εκπαιδευτικός μπορεί να επισημάνει στα παιδιά

πως το πρόγραμμα θα τους βοηθήσει να αναπτύξουν πιο στενές σχέσεις μεταξύ τους, καθώς θα τρώνε όλα μαζί. Ο Γ3 θίγει επίσης την έννοια της ντροπής, η οποία δεν πρέπει να αποτελεί συναίσθημα των παιδιών καθιστώντας αναγκαίο το ρόλο του εκπαιδευτικού στο να τους επισημάνει αλλά και να εξηγήσει τον λόγο ύπαρξης αλλά και τα οφέλη του προγράμματος αυτού. Ο Γ4 τονίζει την προώθηση του προγράμματος από τον εκπαιδευτικό μέσω συζήτησης, όπως επίσης, και τη συμμετοχή του σε αυτό λαμβάνοντας σχολικό γεύμα. Ο Γ6 θεωρεί την ενθάρρυνση από τον εκπαιδευτικό ως σημαντικό λόγο για να συμμετέχουν τα παιδιά στο πρόγραμμα χωρίς ενοχές. Ο Γ8 αναφέρει τη συζήτηση ως σημαντικό παράγοντα, όπως και τη δημιουργία προγραμμάτων ενσυναίσθησης. Τη συζήτηση αναφέρει και ο Γ10, μέσω της οποίας ο εκπαιδευτικός μπορεί να βοηθήσει τα παιδιά να κατανοήσουν την έννοια της ισότητας και της πρόνοιας που προάγεται μέσω του προγράμματος. Ο Γ7 υποστηρίζει πως όλα είναι θέμα του τρόπου, με τον οποίο εφαρμόζεται το πρόγραμμα αυτό. Αν λειτουργεί με τρόπο παιδαγωγικό παρέχοντας ισότιμη συμμετοχή σε όλους τους μαθητές τότε δεν τίθεται θέμα στιγματισμού κανενός.

Τα θετικά σχόλια του προγράμματος και η ενθάρρυνση των παιδιών να συμμετάσχουν, μέσω της επισήμανσης των ωφελειών που αυτό παρέχει, είναι μερικά από τα καθήκοντα του εκπαιδευτικού σύμφωνα με τον Γ9, προκειμένου να αποφευχθεί ο στιγματισμός. Προτείνει επίσης, κατά τη διάρκεια του σχολικού γεύματος να υπάρχει μουσική, ενώ στην περίπτωση περιστατικών bullying θα πρέπει να υπάρχει άμεση αντίδραση του εκπαιδευτικού εντός των ορίων του νομοθετικού εκπαιδευτικού πλαισίου.

Το τρίτο ερώτημα ζητούσε την άποψη των γονέων, για το αν το να λαμβάνουν σχολικό γεύμα οι εκπαιδευτικοί του σχολείου βοηθά το παιδί τους να αποκτήσει την αίσθηση της ένταξης και της ισότητας μέσα στο σχολικό περιβάλλον. Στο ερώτημα αυτό όλοι όσοι συμμετείχαν στη συνέντευξη δήλωσαν υπέρ της άποψης να λαμβάνουν οι εκπαιδευτικοί σχολικό γεύμα εκτός από έναν, τον Γ2. Συγκεκριμένα, ο Γ2 αρκείται στην ξεκάθαρη άποψη του εκπαιδευτικού υπέρ των σχολικών γευμάτων μέσα από συζήτηση στα πλαίσια της σχολικής τάξης. Με τον τρόπο αυτό, θεωρεί πως τα παιδιά δεν θα νιώθουν πως στιγματίζονται, ενώ παράλληλα θα λειτουργεί ενθαρρυντικά ως προς τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα.

Ο Γ1 θεωρεί πολύ σημαντική βοήθεια τη συμμετοχή του εκπαιδευτικού στην αποφυγή του στιγματισμού και στη συμμετοχή των παιδιών στο σχολικό γεύμα. Ο Γ3 αναφέρει, πως ο

εκπαιδευτικός λειτουργεί ως πρότυπο για τα παιδιά και η συμμετοχή του θα δώσει την αίσθηση οικογενειακής ατμόσφαιρας στο σχολείο όπου όλοι είναι ίσοι. Την ίδια άποψη περί προτύπου εξέφρασαν και οι Γ5, Γ9 και Γ10, καθώς η συμμετοχή του εκπαιδευτικού στο πρόγραμμα μπορεί να θεωρηθεί από τα παιδιά ως μια φυσική διαδικασία και να γίνει πιο εύκολα αποδεκτή από αυτά.

Ο Γ4 θεωρεί πως η συμμετοχή του εκπαιδευτικού μπορεί να συμβάλλει θετικά στο να πειστούν οι γονείς εκείνοι που ακόμα κρατούν επιφυλακτική στάση ως προς τα σχολικά γεύματα. Ο Γ7 αναφέρει πως η συμμετοχή αυτή, θα δημιουργήσει την αίσθηση στα παιδιά ότι η σχολική σχέση που έχουν αναπτύξει με τον εκπαιδευτικό μπορεί να συνεχιστεί και εκτός μαθημάτων, κατά τη διάρκεια δηλαδή του σχολικού γεύματος. Ο Γ8 εστίασε στη μίμηση των πράξεων του εκπαιδευτικού από τους μαθητές ως έναν καλό τρόπο να πράξουν το ίδιο και τα παιδιά, αφού υποστηρίζει, πως τα παιδιά παρατηρούν και σέβονται τα όσα πράττει ο εκπαιδευτικός. Ο Γ6 θεωρεί πως η συμμετοχή του εκπαιδευτικού θα ενισχύσει το αίσθημα της ισότητας όλων στα πλαίσια της διατροφής και θα ενθαρρύνει την ένταξη των παιδιών στο πρόγραμμα.

7.7 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

7.7.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται τα βασικά συμπεράσματα του κάθε άξονα μελέτης, έτσι ώστε να διαπιστωθεί κατά πόσο η εφαρμογή του προγράμματος «σχολικά γεύματα» συμβάλλει στον μετριασμό της φτώχειας και, κατά συνέπεια, στη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων και του κοινωνικού αποκλεισμού των οικογενειών εκείνων που βρίσκονται στα όρια του υποσιτισμού.

7.7.2 Συμπεράσματα 2^{ου} άξονα

Τα σχολικά γεύματα παρέχουν μια μορφή οικονομικής ανακούφισης στα πληττόμενα νοικοκυριά αλλά εκείνο στο οποίο δίνεται έμφαση από τους περισσότερους, είναι η ψυχολογική ανακούφιση. Οι γονείς νιώθουν πιο ήρεμοι, όταν ξέρουν πως έχει εξασφαλιστεί ένα πλήρες διατροφικό γεύμα για τα παιδιά τους, ενώ οι δικές τους διατροφικές ανάγκες έρχονται σε δεύτερη μοίρα. Επίσης, άλλος σημαντικός λόγος που αναφέρθηκε είναι η δυνατότητα εξοικονόμησης

χρημάτων λόγω μείωσης εξόδων για σούπερ-μάρκετ και αγορά κρέατος και η διάθεσή τους για την κάλυψη άλλων επιτακτικών αναγκών.

Ωστόσο, κάποιοι θεωρούν πως από μόνο του το πρόγραμμα αυτό δεν μπορεί να βοηθήσει, καθώς σε αυτό συμμετέχουν παιδιά που προέρχονται από ήδη φτωχές οικογένειες και το μόνο που επιτυγχάνεται είναι οι οικογένειες αυτές να γίνονται λιγότερο φτωχές. Παράλληλα, υποστηρίζεται πως χρειάζεται να ληφθούν και άλλα μέτρα. Επίσης, ένα 10% εκφράζει την άποψη το πρόγραμμα να επεκταθεί και στα πλαίσια της εργασίας τους.

Για κάποιους, τα δωρεάν σχολικά γεύματα λύνουν το πρόβλημα του υποσιτισμού, ενώ παράλληλα βοηθά τις οικογένειες να διατηρήσουν ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης.

Το γεγονός ότι όλα τα παιδιά στα πλαίσια του σχολείου έχουν τη δυνατότητα συμμετοχής στο πρόγραμμα «δωρεάν γεύματα» ενισχύει την αυτοπεποίθησή τους και προάγει την κοινωνική ισότητα μεταξύ των μαθητών, καθώς αποτελεί σημαντικό βήμα καταπολέμησης ή μετριασμού της φτώχειας των νοικοκυριών.

7.7.3 Συμπεράσματα 3^{ου} άξονα

Τα σχολικά γεύματα, σύμφωνα με την μεγαλύτερη πλειοψηφία του δείγματος, συμβάλλουν στη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων και, κατά συνέπεια, προάγουν την κοινωνική ισότητα. Σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν, χάρη στα σχολικά γεύματα διευκολύνεται η προσέλευση των παιδιών στο σχολείο χωρίς να αποτελεί πια εμπόδιο η δύσκολη οικονομική κατάσταση που βιώνει η οικογένειά τους. Παράλληλα, ενισχύεται το αίσθημα της ισότητας, καθώς όλα τα παιδιά συμμετέχουν στο πρόγραμμα αυτό ανεξαρτήτως της κοινωνικοοικονομικής τους κατάστασης, ενώ τα βοηθά να αποβάλλουν το αίσθημα κατωτερότητας που νιώθουν, τουλάχιστον σε θέματα διατροφής. Επιπροσθέτως, επισημαίνεται η συμβολή της διατροφής στην πνευματική διαύγεια των μαθητών.

Ωστόσο, υπάρχει και η άποψη που υποστηρίζει, πως υπάρχουν κι άλλοι παράγοντες που διαιωνίζουν την ανισότητα μεταξύ των παιδιών στα πλαίσια του σχολείου και τα σχολικά γεύματα αποτελούν μόνο ένα μικρό βήμα στην αντιμετώπισή της ή τουλάχιστον στον μετριασμό του προβλήματος της ανισότητας και κατά συνέπεια της φτώχειας.

Με βάση τις απαντήσεις του δείγματος, η συμμετοχή στο πρόγραμμα σχολικών γευμάτων σε καμία περίπτωση δεν προάγει τον κοινωνικό στιγματισμό των παιδιών και των οικογενειών τους. Αυτό οφείλεται στο γεγονός πως οι περισσότερες οικογένειες βρίσκονται στην ίδια δύσκολη κατάσταση και όλα τα παιδιά στο σχολείο συμμετέχουν στα σχολικά γεύματα. Έτσι τα παιδιά δεν νιώθουν μειονεκτικά, καθώς αισθάνονται ευχάριστα να τρώνε παρέα με τους φίλους τους. Το πρόγραμμα αυτό χρήζει ιδιαίτερης αποδοχής από τους γονείς, αφού ενισχύει ψυχολογικά τόσο τους ίδιους όσο και τα παιδιά τους ενισχύοντας την ψυχολογία τους. Σημαντικό επίσης, είναι ότι δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να έχουν ένα ισορροπημένο διατροφικό γεύμα, κάτι που οι οικογένειες δεν έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν.

Στο σημείο αυτό αξίζει να επισημανθεί, πως κατά τα πρώτα στάδια υλοποίησης του προγράμματος «δωρεάν σχολικά γεύματα» δεν εντάσσονταν όλα τα σχολεία. Αρχικά, το πρόγραμμα αυτό εφαρμόστηκε σε δημοτικά σχολεία περιοχών που αντιμετώπιζαν σημαντικά προβλήματα υποσιτισμού με πολλά δυσάρεστα περιστατικά παιδιών που λιποθυμούσαν από την πείνα κατά τη διάρκεια του μαθήματος. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα, τα παιδιά των εν λόγω περιοχών που συμμετείχαν στο πρόγραμμα να αισθάνονται μειονεκτικά και να νιώθουν ότι στιγματίζονται λόγω της σκιαγράφησης του χαμηλού εισοδηματικού προφίλ των οικογενειών τους. Αυτό σήμερα τείνει σχεδόν να εκλείψει, καθώς όλο και περισσότερα σχολεία από όλες τις περιοχές εντάσσονται στο πρόγραμμα των δωρεάν σχολικών γευμάτων.

Παράλληλα, το πρόγραμμα αυτό συμβάλλει - σύμφωνα με τη ομόφωνη γνώμη του δείγματος - στην κοινωνικοποίηση των παιδιών, αφού τρώνε όλα μαζί σαν να βρίσκονται σε οικογενειακό τραπέζι. Κατά τη διάρκεια του σχολικού γεύματος η επικοινωνία μεταξύ των παιδιών και η συναναστροφή τους με παιδιά και από άλλες τάξεις προάγει την ισότητα, την ομαδικότητα και αναδεικνύει την έννοια της παρέας. Επίσης, δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να χαλαρώσουν, να μοιράζονται μεταξύ τους εκτός από την εμπειρία μάθησης και την εμπειρία του φαγητού αποβάλλοντας το αίσθημα της ντροπής, ενώ παράλληλα καλλιεργείται το αίσθημα συμπάθειας ως προς το σχολείο.

7.7.4 Συμπεράσματα 4^{ου} άξονα

Τα σχολικά γεύματα καλύπτουν σε μεγάλο βαθμό τις διατροφικές ανάγκες των παιδιών. Μέσω του προγράμματος, τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να τρώνε ένα πλήρες ισορροπημένο διατροφικό γεύμα, καθώς σύμφωνα με τις απαντήσεις του δείγματος, οι οικογένειες αδυνατούν να παρέχουν καθημερινά 5 γεύματα στα παιδιά τους. Ο μέγιστος ημερήσιος αριθμός γευμάτων που μπορούν να λαμβάνουν τα παιδιά - σύμφωνα με το δείγμα - είναι 3 γεύματα και από αυτά απουσιάζουν βασικές τροφές όπως είναι το κρέας, το ψάρι και τα φρούτα. Η καθημερινή τους διατροφή αποτελείται από όσπρια, ζυμαρικά και ρύζι, ενώ όταν η οικογένεια δεν εργάζεται η διατροφή τους είναι αρκετά λιτή.

Ωστόσο, οι γονείς νιώθουν απόλυτα ικανοποιημένοι από την ποιότητα και ποσότητα των προσφερόμενων σχολικών γευμάτων. Πολλοί παρομοιάζουν τα σχολικά γεύματα με σπιτικά και νιώθουν ικανοποιημένοι από τη διατροφή των παιδιών τους, η οποία σχεδιάζεται από παιδίατρο. Το πιο σημαντικό όμως είναι, πως οι γονείς απαλλάσσονται από τη μεγάλη ευθύνη και το άγχος της κάλυψης των καθημερινών διατροφικών αναγκών του παιδιού τους. Χωρίς το πρόγραμμα αυτό δεν θα είχαν τη δυνατότητα το παιδί τους να τρώει όλα όσα χρειάζεται καθημερινά, ενώ οι ίδιοι κάποιες μέρες δεν έχουν τη δυνατότητα του φαγητού. Παρ' όλα αυτά, για κάποιους το πρόγραμμα αυτό δεν λύνει τελειώς το πρόβλημα, καθώς υπάρχουν και οι απογευματινές διατροφικές ανάγκες του παιδιού που θα πρέπει επίσης να καλυφθούν. Άλλοι υποστήριξαν, πως το παιδί τους δεν τρώει όλα τα φαγητά και επομένως θα πρέπει να καλύψουν το διατροφικό αυτό κενό.

Οι περισσότεροι γονείς δεν επιθυμούν να παίρνουν στο σπίτι το φαγητό που παρέχεται στα παιδιά τους δωρεάν στο σχολείο. Οι λόγοι που επικαλούνται είναι, ότι μέσω της συμμετοχής του παιδιού τους στο σχολικό γεύμα και το γεγονός ότι τρώνε όλα μαζί, παρακινούνται να φάνε φαγητά που ενδεχομένως στο σπίτι δεν θα τα έτρωγαν. Έτσι, νιώθουν απόλυτα ικανοποιημένοι. Επίσης, τονίζεται η συμβολή των σχολικών γευμάτων στην ενίσχυση της ομαδικότητας, της δημιουργικότητας και της φαντασίας προάγοντας έτσι την έννοια της ομαλής κοινωνικοποίησης των μαθητών στα πλαίσια του σχολικού περιβάλλοντος.

Ένας λόγος που κάποιοι γονείς θα ήθελαν τα παιδιά τους να παίρνουν το φαγητό στο σπίτι, είναι για να μπορούν να ελέγχουν τόσο την ποιότητα του φαγητού που τους παρέχεται όσο και την ποσότητα που αυτά τρώνε.

7.7.5 Συμπεράσματα 5^{ου} άξονα

Οι γονείς θεωρούν πως ο ρόλος του εκπαιδευτικού μπορεί να λειτουργήσει σημαντικά στην ομαλή εφαρμογή του προγράμματος στο σχολείο. Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να συζητά με τα παιδιά για τα οφέλη της σωστής διατροφής, που τους παρέχεται μέσω του προγράμματος, και να ενθαρρύνει τη συμμετοχή τους σε αυτό προάγοντας έτσι την ισότητα όλων. Παράλληλα, μπορεί κατά τη διάρκεια του μαθήματος, να αναφέρεται σε θέματα αλληλεγγύης και ισότητας ενθαρρύνοντας έτσι τα παιδιά να δρουν από κοινού για την αντιμετώπιση της έννοιας του κοινωνικού στιγματισμού και αποβάλλοντας τα αισθήματα ντροπής και κατωτερότητας που μπορεί να νιώθουν. Ένα από τα καθήκοντα του εκπαιδευτικού θεωρείται πως πρέπει να είναι η ενθάρρυνση της συμμετοχής των παιδιών στο πρόγραμμα, όπως επίσης και η δική του συμμετοχή σε αυτό. Έτσι μόνο τα παιδιά θα μπορέσουν να αντιληφθούν τη διαδικασία αυτή ως φυσιολογική και να αρχίσουν να την αποδέχονται χωρίς να νιώθουν πως στιγματίζονται. Αξίζει στο σημείο αυτό να αναφερθεί, πως οι γονείς θεωρούν τον εκπαιδευτικό ως πρότυπο για τα παιδιά τους, του οποίου η συμμετοχή μπορεί να δώσει σε αυτά την αίσθηση της οικογενειακής ατμόσφαιρας κάνοντάς τα να νιώθουν πιο άνετα και ευχάριστα. Επιπλέον, μπορεί να αποτελέσει τρόπο ενδυνάμωσης των σχέσεων εκπαιδευτικού-μαθητή, η οποία παίρνει άλλη μορφή κατά τη διάρκεια της επικοινωνίας τους την ώρα του σχολικού γεύματος.

7.8 ΣΥΖΗΤΗΣΗ- ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Τα σχολικά γεύματα φαίνεται πως συμβάλλουν σημαντικά στην βελτίωση της απόδοσης των παιδιών στα πλαίσια του σχολείου και, κατά συνέπεια, στη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων. Η κοινωνικοποίηση των μαθητών μέσω των προγραμμάτων αυτών και η αυξημένη συμμετοχή βοηθά στη μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού, προάγει την ισότητα, ενώ παράλληλα καλλιεργεί το αίσθημα της ασφάλειας για την κάλυψη της διατροφής τους - κυρίως για τα παιδιά εκείνα που αντιμετωπίζουν σημαντικό πρόβλημα επισιτισμού. Το πρόβλημα της φτώχειας δεν εξαλείφεται αλλά μετριάζεται κατά κάποιο τρόπο μειώνοντας το άγχος των οικογενειών για την εξασφάλιση της καθημερινής διατροφής των παιδιών τους. Με την εξάπλωση του προγράμματος και την εφαρμογή του σε όλο και περισσότερα σχολεία χωρίς διάκριση πλέον βάσει του κοινωνικοοικονομικού κριτηρίου, η έννοια του στιγματισμού παύει να υφίσταται στη συνείδηση

των φτωχών οικογενειών και των παιδιών τους, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης. Το συμπέρασμα αυτό έρχεται σε αντίθεση με τα συμπεράσματα της έρευνας των Leos-Urbel et al.,(2013), σύμφωνα με τους οποίους τα σχολικά γεύματα θεωρούνται ως «υπηρεσίες για φτωχά παιδιά». Επίσης, σύμφωνα με άλλη έρευνα (Harvey-Golding, Donkin, & Defeyter, 2016), τα παιδιά αποφεύγουν να πηγαίνουν στο σχολείο για να μην στιγματίζονται αυτά και η οικογένειά τους. Σε χώρες όπως οι ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο υπάρχει η αντίληψη, σύμφωνα με την έρευνα των O'Connell et al. (2022), ότι το να συμμετέχει ένα παιδί στα δωρεάν σχολικά γεύματα, μπορεί να το στιγματίσει κάνοντάς το να νιώσει ντροπή.

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας συμπίπτουν με εκείνα άλλων ερευνών που παρουσιάστηκαν στη βιβλιογραφική ανασκόπηση. Συγκεκριμένα, οι γονείς που έλαβαν μέρος στη συνέντευξη συμμερίζονται την ίδια άποψη με τους (Jomaa, McDonnell, & Probart, 2017) όσον αφορά τη συνεισφορά των δωρεάν σχολικών γευμάτων στη σχολική επίδοση των μαθητών. Μάλιστα, υποστηρίζουν ότι μέσω του προγράμματος «δωρεάν γεύματα» βελτιώνεται η διατροφή των παιδιών και η σχολική τους επίδοση, όπως επίσης και η συμμετοχή τους στο σχολείο. Επίσης, η ισορροπημένη διατροφή συμβάλλει στην ανάπτυξη γνωστικών ικανοτήτων των παιδιών - κυρίως εκείνων που προέρχονται από φτωχές οικογένειες. Η βελτίωση της σχολικής επίδοσης υποστηρίζεται και από την έρευνα του (Ruffini, 2018).

Όσον αφορά τη συμβολή των σχολικών γευμάτων στις διατροφικές συνήθειες των παιδιών, οι απόψεις του δείγματος συμπίπτουν με εκείνη των (Lancker & Parolin, 2020), η οποίοι θεωρούν πως εξασφαλίζεται η πρόσβαση των παιδιών στην υγιεινή διατροφή, ενώ τα παιδιά νιώθουν μεγαλύτερη ενέργεια. Επιπλέον, η αύξηση της γνωστικής τους επίδοσης συνδέεται με τη βελτίωση της διατροφής τους.

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας και η ανάλυση των βασικών ερωτημάτων, συνηγορούν υπέρ της μείωσης των κοινωνικών ανισοτήτων, όπως άλλωστε έδειξαν και τα συμπεράσματα των ερευνών των (Afridi, 2011; Sarma et al., 2016; Aurino et al.). Η πρόσβαση των παιδιών των φτωχών οικογενειών στο πρόγραμμα τα γεμίζει με αυτοπεποίθηση, μειώνει το αίσθημα κατωτερότητας που νιώθουν και, επομένως, συμβάλλει στην αύξηση της συμμετοχής τους - κάτι που υποστήριξε και η έρευνα του Afridi (2011).

Επίσης, η μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων μεταξύ των παιδιών στα πλαίσια του σχολείου που διαπιστώθηκε στην παρούσα έρευνα, συμπίπτει με τα αποτελέσματα της έρευνας του (Ishøkken, και συν., 2021).

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των οικογενειών του δείγματος, οι οποίες μπορούν να χαρακτηριστούν ως «φτωχές οικογένειες», τα σχολικά γεύματα αποτέλεσαν σημαντικό παράγοντα καταπολέμησής της και κατάφεραν ως ένα βαθμό να τη μετριάσουν διασφαλίζοντας τη σωστή διατροφή και ανάπτυξη των παιδιών τους. Στο ίδιο συμπέρασμα κατέληξε και η έρευνα των (Rao & Fisher, 2021). Επιπροσθέτως, οι γονείς της παρούσας μελέτης υποστήριξαν πως νιώθουν μεγαλύτερη ασφάλεια που το παιδί τους τρέφεται στο σχολείο και, συνεπώς, το πρόγραμμα αυτό έχει αποδειχθεί ιδιαίτερα σημαντικό για την κοινωνική ασφάλεια των παιδιών. Αυτό οφείλεται στο γεγονός πως πολύ είναι οι γονείς εκείνοι που δήλωσαν ότι σε περιόδους ανεργίας δεν έχουν τα απαραίτητα για να ζήσουν και άλλοι πως υπάρχουν μέρες που οι γονείς δεν έχουν να φάνε αλλά τους αρκεί που τρέφονται τα παιδιά τους. Η συμβολή του προγράμματος των δωρεάν γευμάτων κρίνεται, επομένως, ιδιαίτερα σημαντική για την κοινωνική ασφάλεια των παιδιών που προέρχονται από φτωχές οικογένειες, κάτι στο οποίο κατέληξε και η έρευνα των (Gundersen, Kreider, & Pepper, 2009). Επίσης, σύμφωνα με την έρευνα των Bayrakdar & Guveli (2020), το μεγαλύτερο ποσοστό των παιδιών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα αυτό προέρχονται από μονογονεϊκές οικογένειες. Στην παρούσα έρευνα, υπάρχουν παιδιά που προέρχονται από μονογονεϊκές οικογένειες αλλά το δείγμα δεν είναι αρκετά μεγάλο για να μπορέσουμε να οδηγηθούμε σε ανάλογο συμπέρασμα.

7.9 ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΡΕΥΝΑΣ

Το κύριο πρόβλημα της συγκεκριμένης έρευνας που διεξήχθη, είναι ο περιορισμένος χρόνος, καθώς και το μικρό δείγμα που επιλέχθηκε. Προκειμένου να εξασφαλιστεί η αξιοπιστία των αποτελεσμάτων της έρευνας, χρησιμοποιήθηκε η πιο κατάλληλη και συνηθισμένη μέθοδος που εφαρμόζεται σε ποιοτικές έρευνες, η ημι-δομημένη συνέντευξη. Η περιγραφή του δείγματος έγινε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο συμπεριλαμβάνοντας αρκετές πληροφορίες ως προς τον αριθμό των παιδιών που έχει αλλά και το επάγγελμα και το είδος της απασχόλησής του,

προκειμένου να καταλήξουμε στα ίδια συμπεράσματα, αν στο μέλλον διεξάγουμε την ίδια έρευνα σε δείγμα με τα ίδια ή παρόμοια χαρακτηριστικά.

7.10 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΜΕΛΕΤΗ

Μέσω της παρούσας έρευνας καταγράφηκαν οι απόψεις ενός πολύ μικρού δείγματος. Στο μέλλον η ίδια έρευνα θα μπορούσε να διεξαχθεί περιλαμβάνοντας πολύ μεγαλύτερο δείγμα, όπως για παράδειγμα, τα δημοτικά σχολεία ενός συγκεκριμένου δήμου. Επίσης, αντί για την μέθοδο της ημι-δομημένης συνέντευξης θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ερωτηματολόγιο, στο οποίο θα καλούνταν να διατυπώσουν την άποψή τους και οι εκπαιδευτικοί.

Η παρούσα έρευνα θα μπορούσε να αποτελέσει το έναυσμα για περαιτέρω μελέτη ως προς το μέγεθος της συμβολής του προγράμματος των σχολικών γευμάτων στον μετριασμό της φτώχειας σε διάφορες περιοχές της χώρας και όχι μόνο στις πόλεις. Τέλος, η έρευνα αυτή θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί όχι ατομικά αλλά από μεγαλύτερη ομάδα ερευνητών στην προσπάθεια να γίνει συντονισμένη μελέτη με αξιόπιστα αποτελέσματα, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό στον εμπλουτισμό της βιβλιογραφίας, που όπως αναφέρθηκε αρχικά υπάρχει αρκετό κενό.

Βιβλιογραφία

- Οικονόμου, Φερόνας. (2006). *Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός στις Σύγχρονες Κοινωνίες*. Αθήνα: Διόνικος.
- Afridi, F. (2011, July 29). The Impact of School Meals on School Participation: Evidence from Rural India. *The Journal of Development Studies*, σσ. 1636-1656.
- Atkinson, A. B. (2019). *Measuring Poverty Around The World*. Princeton University Press.
- Bayrakdar, S., & Guveli, A. (2020). Inequalities in home learning and schools' provision of distance teaching during school closure of COVID-19 lockdown in the UK. *Institute for Social and Economic research*.
- Colclough, C. (2012). *Education Outcomes and Poverty*. United Kingdom: Taylor & Francis Ltd.
- Giddens, A. (1989). *Εισαγωγή στην κοινωνιολογία* (Εκδόσεις Οδυσσέας εκδ.). (Θ. Κονιαβίτη, Επιμ.)
- Gundersen, C., Kreider, B., & Pepper, J. (2009, December). The Impact of the National School Lunch Program on Child Health: A Nonparametric Bounds Analysis. *Department of Agricultural and Consumer Economics*.
- Harvey, D. (2006). *A Brief History of Neoliberalism*. Oxford University Press.
- Harvey-Golding, L., Donkin, L., & Defeyter, M. (2016). Universal Free School Breakfast: A Qualitative Process Evaluation According to the Perspectives of Senior Stakeholders. *Frontiers in Public Health*, 4(161).
- Iløkken, Johannessen, Barker, Hardy-Johnson, Øverby, Vik. (2021, July 9). Free school meals as an opportunity to target social equality, healthy eating, and school functioning: experiences from students and teachers in Norway. *PMC Pubmed Central*.
- Iløkken, K., Johannessen, B., Barker, M., Hardy-Johnson, P., Øverby, N., & Vik, F. (2021). Free school meals as an opportunity to target social equality, healthy eating, and school functioning: experiences from students and teachers in Norway. *Food & Nutrition Research*. Ανάκτηση από <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8287658/>
- Jomaa, L. H., McDonnell, E., & Probart, C. (2017). School feeding programs in developing countries: impacts on children's health and educational outcomes. *Nutrition Reviews*, 69(2), 83-98.
- Kristjansson, B., Petticrew, M., MacDonald, B., Krasevec, J., Janzen, L., Greenhalgh, T., . . . Welch, V. (2007). School feeding for improving the physical and psychosocial health of disadvantaged students. *The Cochrane Collaboration*.

- Lancker, W. V., & Parolin, Z. (2020). COVID-19, school closures, and child poverty: a social crisis in the making. *The Lancet Public Health*, 5. Ανάκτηση από <https://www.thelancet.com/action/showPdf?pii=S2468-2667%2820%2930084-0>
- Logue, W. (2013). *Αντιμέτωποι με τη φτώχεια*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Lundborg, P., Rooth, D.-O., & Petersen, J. (2022). Long-Term Effects of Childhood Nutrition: Evidence from a School Lunch Reform. *The Review of Economic Studies*, 89(2), 876–908.
- Malisova, Vlassopoulos, Kandyliari, Panagodimou, Kapsokefalou. (2021). *Dietary Intake and Lifestyle Habits of Children Aged 10-12 Years Enrolled in the School Lunch Program in Greece: A Cross Sectional Analysis*. National Library of Medicine.
- Marsh, T. (2000). *Filling the Gap: Free School Meals, Nutrition and Poverty*. England: Child Poverty Action Group.
- Murphy, J. M., Pagano, M., & Nachmani, J. (1998). The Relationship of School Breakfast to Psychosocial and Academic Functioning Cross-sectional and Longitudinal Observations in an Inner-city School Sample. *Pediatrics and Adolescent Medicine*, 899–907.
- Nikolakaki, M. (2022). *The Anatomy of Neoliberalism and Education (Imperialism, class struggle and pedagogy)*. Information Age PUBLISHINH.
- O’Connell, R., Brannen, J., Ramos, V., Skuland, S., & Truninger, M. (2022). School meals as a resource for low-income families in three European countries: a comparative case approach. *European Societies*, 24(3), 251-282.
- Rao, N., & Fisher, P. (2021). The impact of the COVID-19 pandemic on child and adolescent development around the world. *Child development*, 92(5), 738-748.
- Robinson, C. (2010). *Η Έρευνα του Πραγματικού Κόσμου: Ένα μέσο για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές*. Αθήνα: Gutenberg.
- Ruffini, K. (2018). Universal Access to Free School Meals and Student Achievement: Evidence from the Community Eligibility Provision. *Journal of Human Resources*.
- Skoura, L. T. (2015). The Institution of Free School Meals in Times of Crisis in Greece (1924-1964): A Historical and Social Pedagogical Dimension. *International Journal of Social Pedagogy*.
- Taket, A. (2009). *Theorising Social Exclusion*. Routledge.
- Αγγελικόπουλος, Β. (2022). Ιταλία: 5,6 εκατομμύρια Ιταλοί στην απόλυτη φτώχεια. *Καθημερινή*.
- Βενιέρης, Παπαθεοδώρου. (2009). *Η Κοινωνική Πολιτική στην Ελλάδα: ροκλήσεις και Προοπτικές*. Αθήνα: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ.
- Γεωργακόπουλος, Καραγιώργας, Καραντίνος. (1999). *Διαστάσεις της Φτώχειας στην Ελλάδα*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ).

- Δασκαλάκης, Δ. (2004). *Πολιτικές Ενίσχυσης και Προστασίας της Εργασίας*. Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Δασκαλάκης, Δ. (2014). *Εισαγωγή στη Σύγχρονη Κοινωνιολογία*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- ΕΛΣΤΑΤ, Ε. (2021). *The living conditions in Europe*. ΕΛΣΤΑΤ, EUROSTAT.
- Ζιόμας, Μπούζας, Κάπελλα, Κωνσταντινίδου. (2019). *ESPN Thematic Report on In-Work Poverty in Greece*. European Union: National Centre for Social Research.
- Κεδράκα, Κ. (2008). *Μεθοδολογία λήψης συνέντευξης*. Ανάκτηση από file:///C:/Users/Fujitsu/Downloads/2008_9_25_synenteuxi_KedraKa.pdf
- Κοντιάδης, Ξ. (2020). *Πανδημία, Βιοπολιτική και Δικαιώματα: Ο κόσμος μετά τον COVID-19*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Λυμπεράκη, Π. (2015). *Άτυπη Κοινωνική Προστασία, το Υβριδικό Κοινωνικό Κράτος και η Δυναμική Εξέλιξη της Οικονομικής Κρίσης στην Ελλάδα*. ΕΣΠΑ.
- Μουσούρου, Λ. (1998). *Κοινωνικός αποκλεισμός και κοινωνική προστασία*. (Κ. Κασσιμάτης, Επιμ.) Αθήνα: Gutenberg.
- Μυλωνάς, Θ. (2004). *Η ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΤΑΞΕΩΝ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΣΧΟΛΙΚΟΥΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΥΣ*. Αθήνα: GUTENBERG.
- Νικολακάκη, Μ. (2012). *Κριτικές Προσεγγίσεις στην Εκπαιδευτική πολιτική: Τα μεταβαλλόμενα πεδία της εξουσίας και γνώσης*. Εκδόσεις Ι. Σιδέρης.
- Παπαδοπούλου-Συμεωνίδου, Π. (2021). *Η Πανδημία της Φτώχειας*. Αθήνα: Εκδοτικός Οίκος Αντ. Σταμούλη.
- Πετμετζίδου, Παπαθεοδώρου. (2004). *Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός*. Αθήνα: Έξαντας.
- Πυργιωτάκης, Ι. (1995). *Κράτος Πρόνοιας και Εκπαιδευτική Πολιτική στην Ελλάδα*. Αθήνα: Σείριος.
- Πυργιωτάκης, Ι. (2009). *Κοινωνικοποίηση και Εκπαιδευτικές Ανισότητες*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.
- Σιωροπούλου, Χ. Κ. (2018, Σεπτέμβριος 26). *Αυγή*. Ανάκτηση από https://www.avgi.gr/politiki/286750_enas-paidagogikos-thesmos-toy-dimosioy-sholeioy-me-mellon
- Ταμείο Ηνωμένων Εθνών για τα Παιδιά, U. (2021). *Ανάλυση Παιδικής Φτώχειας και Κοινωνικού Αποκλεισμού στην Ελλάδα: Ακάλυπτες Ανάγκες και Φραγμοί στην Πρόσβαση*. Γενεύη: UNICEF.
- Τζάνη, Μ. (2000). *Σχολική Επιτυχία. Ζητήματα ταξικής προέλευσης και κουλτούρας*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.
- Τσιάκαλος, Γ. (1997). *Κοινωνικός αποκλεισμός: Η ελληνική εμπειρία* (Gutenberg εκδ.).

- Φερόνας, Α. (2019). *Κοινωνικός Αποκλεισμός και Κοινωνική Αλληλεγγύη στην Ελλάδα της Κρίσης*. Αθήνα: Διόνικος.
- Φραγκουδάκη, Ά. (1985). *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης. Θεωρίες για την Κοινωνική Ανισότητα*. Αθήνα: Παπαζήσης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΗΜΙΔΟΜΗΜΕΝΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

1^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ – ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

- 1) Ποια είναι η ηλικία, το φύλλο, το μορφωτικό επίπεδο και ο αριθμός των τέκνων σας;
- 2) Εργάζεστε; Αν ναι, ποιο είναι το επάγγελμά σας;
- 3) Η εργασία σας είναι σταθερή και πλήρους απασχόλησης ή όχι; Αναφέρατε το καθεστώς υπό το οποίο εργάζεστε.
- 4) Σε ποιο σχολείο φοιτά/φοιτούν το/τα παιδί/παιδιά σας;

2^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΩΣ ΜΟΡΦΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΚΟΥΦΙΣΗΣ ΣΤΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ

- 1) Θεωρείτε ότι το γεύμα βελτίωσε οικονομικά τον οικογενειακό προϋπολογισμό του νοικοκυριού σας (π.χ. μαγειρεύετε μια μερίδα φαγητού λιγότερο ή προγραμματίζετε καλύτερα τις αγορές σας στο σούπερ μάρκετ κλπ), και αν ναι, με ποιον τρόπο;
- 2) Πιστεύετε ότι με το πρόγραμμα σχολικά γεύματα ανακουφίζετε οικονομικά σε μια δύσκολη οικονομική περίοδο για τα νοικοκυριά; Ναι ή όχι και γιατί;
- 3) Πιστεύετε ότι το εν λόγω πρόγραμμα βοηθά τα πληττόμενα νοικοκυριά να αντιμετωπίσουν τη φτώχεια ή την ολίσθησή τους σε αυτή; Ναι ή όχι και γιατί;

3^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ

- 1) Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα προάγει την ισότητα στην εκπαίδευση;
- 2) Αισθάνεστε ότι η συμμετοχή του παιδιού σας στο πρόγραμμα στιγματίζει το ίδιο ή την οικογένειά σας; Αν ναι, με ποιον τρόπο συμβαίνει αυτό;
- 3) Θεωρείτε ότι το πρόγραμμα μπορεί να προάγει την κοινωνικοποίηση του παιδιού σας;

4^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΤΡΟΦΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

- 1) Πόσο συχνά το παιδί σας τρώει 5 γεύματα την ημέρα; Θα λέγατε ότι τα γεύματα αυτά περιλαμβάνουν τροφές από όλες τις βασικές κατηγορίες (π.χ. κρέας, δημητριακά, φρούτα, λαχανικά);
- 2) Πόσο ικανοποιητική θεωρείτε την ποιότητα και την ποσότητα των σχολικών γευμάτων;
- 3) Πιστεύετε ότι η παροχή ενός τέτοιου γεύματος στο σχολείο αφαιρεί από πάνω σας μια σημαντική ευθύνη, που σχετίζεται με την κάλυψη των βασικών διατροφικών αναγκών του παιδιού σας;
- 4) Προτιμάτε το παιδί να τρώει το γεύμα που παρέχεται στον χώρο του σχολείου ή να το παίρνει στο σπίτι; Εξηγήστε τους λόγους της τοποθέτησής σας.

5^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

- 1) Πιστεύετε ότι οι εκπαιδευτικοί του σχολείου σας βοηθούν στην ομαλή εφαρμογή του προγράμματος; Αν ναι, με ποιους τρόπους το κάνουν;

- 2) Θεωρείτε ότι ένας εκπαιδευτικός μπορεί να συντελέσει στην αποφυγή του κοινωνικού στιγματισμού ενός παιδιού που συμμετέχει στο πρόγραμμα; Με ποιον τρόπο;

- 3) Πόσο πιστεύετε ότι το να λαμβάνουν σχολικό γεύμα οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί του σχολείου βοηθά το παιδί σας στο να αποκτήσει την αίσθηση της ένταξης και της ισότητας μέσα στο σχολικό περιβάλλον;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ - ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ 1

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΗΜΙΔΟΜΗΜΕΝΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

1^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ – ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

- 1) Ποια είναι η ηλικία, το φύλο, το μορφωτικό επίπεδο και ο αριθμός των τέκνων σας;

Είμαι άνδρας, 37 ετών. Έχω απολυτήριο λυκείου και 1 τέκνο.

- 2) Εργάζεστε; Αν ναι, ποιο είναι το επάγγελμά σας;

Είμαι άνεργος αυτόν τον καιρό. Είμαι εργάτης οικοδομής.

- 3) Η εργασία σας είναι σταθερή και πλήρους απασχόλησης ή όχι; Αναφέρατε το καθεστώς υπό το οποίο εργάζεστε.

Μη σταθερή εργασία, ημερομίσθιο

- 4) Σε ποιο σχολείο φοιτά/φοιτούν το/τα παιδί/παιδιά σας;

Το παιδί μου φοιτά στο 5^ο Δημοτικό Σχολείο Κερατσινίου.

2^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΩΣ ΜΟΡΦΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΚΟΥΦΙΣΗΣ ΣΤΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ

- 1) Θεωρείτε ότι το γεύμα βελτίωσε οικονομικά τον οικογενειακό προϋπολογισμό του νοικοκυριού σας (π.χ. μαγειρεύετε μια μερίδα φαγητού λιγότερο ή προγραμματίζετε καλύτερα τις αγορές σας στο σούπερ μάρκετ κλπ), και αν ναι, με ποιον τρόπο;

Τον βελτίωσε αρκετά, καθώς το παιδί μου εξασφαλίζει ένα ολοκληρωμένο γεύμα μαζί με φρούτο μία φορά την ημέρα και αυτό είναι

πολύ σημαντικό ειδικά τις περιόδους που δεν εργάζομαι και οι οικονομικές δυσκολίες είναι τεράστιες.

- 2) Πιστεύετε ότι με το πρόγραμμα σχολικά γεύματα ανακουφίζετε οικονομικά σε μια δύσκολη οικονομική περίοδο για τα νοικοκυριά; Ναι ή όχι και γιατί;

Ναι, αρκετά, λόγω χαμηλότερων εξόδων στην αγορά τροφίμων.

- 3) Πιστεύετε ότι το εν λόγω πρόγραμμα βοηθά τα πληττόμενα νοικοκυριά να αντιμετωπίσουν τη φτώχεια ή την ολίσθησή τους σε αυτή; Ναι ή όχι και γιατί;

Ναι, πιστεύω ότι το πρόγραμμα είναι ένα σημαντικό βοήθημα που μπορεί να βοηθήσει στην αποτροπή της ολίσθησης προς τη φτώχεια και να προστατέψει τα παιδιά των ευάλωτων οικογενειών αλλά δεν μπορεί από μόνο του να συμβάλλει στην πραγματική αντιμετώπισή της.

3^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ

- 1) Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα προάγει την ισότητα στην εκπαίδευση;

Όχι, αλλά ούτε τη διακινδυνεύει. Άλλωστε, η ανισότητα σε ένα σχολείο - που αποτελεί μια μικρογραφία της κοινωνίας-διακρίνεται από διάφορα πράγματα, όπως π.χ. τα ρούχα που φοράνε τα παιδιά κλπ.

- 2) Αισθάνεστε ότι η συμμετοχή του παιδιού σας στο πρόγραμμα στιγματίζει το ίδιο ή την οικογένειά σας; Αν ναι, με ποιον τρόπο συμβαίνει αυτό;

Ναι, το παιδί θα μπορούσε να γίνει στόχος αρνητικών σχολίων από παιδιά, που φοιτούσαν σε άλλο ολοήμερο σχολείο, στο οποίο παλαιότερα δε διανέμονταν σχολικά γεύματα. Το γεγονός ότι αρχικά το πρόγραμμα περιλάμβανε μόνο σχολεία περιοχών χαμηλού εισοδηματικού προφίλ δημιουργούσε έναν διαχωρισμό και τα παιδιά το καταλάβαιναν.

- 3) Θεωρείτε ότι το πρόγραμμα μπορεί να προάγει την κοινωνικοποίηση του παιδιού σας;

Δεν την προάγει με κάποιο ουσιαστικό τρόπο, αλλά δεν την υποβαθμίζει και απαραίτητα.

4^{ΟΣ} ΑΞΙΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΤΡΟΦΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

- 1) Πόσο συχνά το παιδί σας τρώει 5 γεύματα την ημέρα; Θα λέγατε ότι τα γεύματα αυτά περιλαμβάνουν τροφές από όλες τις βασικές κατηγορίες (π.χ. κρέας, δημητριακά, φρούτα, λαχανικά);

Δυστυχώς όχι. Τις περιόδους που η οικογένειά μας δυσκολεύεται οικονομικά το παιδί μου δεν τρώει ούτε επαρκώς ούτε από όλες τις κατηγορίες τροφών. Τα φρούτα για παράδειγμα λείπουν σχεδόν σταθερά από τη διατροφή. Γίνεται προσπάθεια να τρώει τουλάχιστον 3 γεύματα.

- 2) Πόσο ικανοποιητική θεωρείτε την ποιότητα και την ποσότητα των σχολικών γευμάτων;

Πολύ ικανοποιητική. Θα έλεγα ότι είναι επαρκή και πολύ καλά ποιοτικώς, σαν σπιτικά.

- 3) Πιστεύετε ότι η παροχή ενός τέτοιου γεύματος στο σχολείο αφαιρεί από πάνω σας μια σημαντική ευθύνη, που σχετίζεται με την κάλυψη των βασικών διατροφικών αναγκών του παιδιού σας;

Ναι, βέβαια. Τα γεύματα είναι πολύ προσεγμένα και υπερπλήρη και τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να φέρουν στο σπίτι ό,τι περισσέψει. Οπότε π.χ. το φρούτο που δίνεται μπορεί να το φάει άλλη στιγμή μέσα στην ημέρα. Είναι σημαντικό να ξέρω ότι στις δύσκολες περιόδους καλύπτεται τουλάχιστον το βασικό γεύμα της ημέρας.

- 4) Προτιμάτε το παιδί να τρώει το γεύμα που παρέχεται στον χώρο του σχολείου ή να το παίρνει στο σπίτι; Εξηγήστε τους λόγους της τοποθέτησής σας.

Δεν έχω κανένα πρόβλημα, αν και στο σπίτι ελέγχουμε καλύτερα ότι θα φάει όλα τα τρόφιμα που δίνονται (π.χ. φρούτο, ψωμί κλπ.). Το βασικό είναι ότι δικαιούται να το πάρει ακόμα κι όταν μπορεί να μην έχει όρεξη να το φάει στο σχολείο. Εμείς σαν γονείς φροντίζουμε να το καταναλώσει μέσα στην ημέρα.

5^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

- 1) Πιστεύετε ότι οι εκπαιδευτικοί του σχολείου σας βοηθούν στην ομαλή εφαρμογή του προγράμματος; Αν ναι, με ποιους τρόπους το κάνουν;

Ναι, οι εκπαιδευτικοί γνωρίζοντας συνήθως τις δυσκολίες κάθε οικογένειας-εφόσον υπάρχει επικοινωνία μεταξύ οικογένειας και σχολείου-μπορούν να φροντίσουν, ώστε τα παιδιά να καταναλώνουν όσο το δυνατόν όλα τα τρόφιμα των γευμάτων που δίνονται.

- 2) Θεωρείτε ότι ένας εκπαιδευτικός μπορεί να συντελέσει στην αποφυγή του κοινωνικού στιγματισμού ενός παιδιού που συμμετέχει στο πρόγραμμα; Με ποιον τρόπο;

Ναι, εξηγώντας στα παιδιά την αιτία και την αξία της ύπαρξης των σχολικών γευμάτων αλλά και το ότι δεν είναι ντροπή οι οικονομικές δυσκολίες μιας οικογένειας. Είναι κάτι που μπορεί να συμβεί.

- 3) Πόσο πιστεύετε ότι το να λαμβάνουν σχολικό γεύμα οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί του σχολείου βοηθά το παιδί σας στο να αποκτήσει την αίσθηση της ένταξης και της ισότητας μέσα στο σχολικό περιβάλλον;

Βοηθάει σημαντικά, διότι ο εκπαιδευτικός λειτουργεί σαν πρότυπο για τα παιδιά και επίσης, το να συμμετέχει και ο ίδιος στη διαδικασία, δίνει την αίσθηση μιας οικογενειακής ατμόσφαιρας στο σχολείο όπου όλοι είναι ίσοι.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ - ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ 2

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΗΜΙΔΟΜΗΜΕΝΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

1^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ – ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

- 1) Ποια είναι η ηλικία, το φύλο, το μορφωτικό επίπεδο και ο αριθμός των τέκνων

Γυναίκα, 47 ετών με 2 παιδιά ηλικίας 10 και 7 ετών με απολυτήριο γυμνασίου.

- 2) Εργάζεστε; Αν ναι, ποιο είναι το επάγγελμά σας.

Είμαι καθαρίστρια. Καθαρίζω σπίτια περιστασιακά.

- 3) Η εργασία σας είναι σταθερή και πλήρους απασχόλησης ή όχι; Αναφέρατε το καθεστώς υπό το οποίο εργάζεστε.

Δεν είναι σταθερή. Συνήθως, εργάζομαι περίπου 4 φορές την εβδομάδα.

- 4) Σε ποιο σχολείο φοιτά/φοιτούν το/τα παιδί/παιδιά σας;

Τα παιδιά μου φοιτούν στο 1^ο Δημοτικό Σχολείο Περάματος.

2^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΩΣ ΜΟΡΦΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΚΟΥΦΙΣΗΣ ΣΤΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ

- 1) Θεωρείτε ότι το γεύμα βελτίωσε οικονομικά τον οικογενειακό προϋπολογισμό του νοικοκυριού σας (π.χ. μαγειρεύετε μια μερίδα φαγητού

λιγότερο ή προγραμματίζετε καλύτερα τις αγορές σας στο σούπερ μάρκετ κλπ), και αν ναι, με ποιον τρόπο;

Σίγουρα τα σχολικά γεύματα βοήθησαν, εφόσον για 2 παιδιά μαγειρεύω 10 γεύματα λιγότερα την εβδομάδα και φυσικά τα ψώνια του μήνα είναι πολύ πιο οικονομικά.

- 2) Πιστεύετε ότι με το πρόγραμμα σχολικά γεύματα ανακουφίζετε οικονομικά σε μια δύσκολη οικονομική περίοδο για τα νοικοκυριά; Ναι ή όχι και γιατί;

Φυσικά και είναι μεγάλη ανακούφιση οικονομική αλλά και ψυχολογική, εφόσον η διατροφή των παιδιών είναι το κύριο μέλημα σε μια οικογένεια. Άρα, όταν τα χρήματα δεν υπάρχουν για την διατροφή τους, τότε πρέπει να βρεθούν. Αυτό σημαίνει ότι θα μείνουν ακάλυπτες άλλες ανάγκες π.χ. (λογαριασμοί, ρουχισμός), ώστε να εξασφαλίσουν τα χρήματα για ψώνια σε σούπερ μάρκετ.

- 3) Πιστεύετε ότι το εν λόγω πρόγραμμα βοηθά τα πληττόμενα νοικοκυριά να αντιμετωπίσουν τη φτώχεια ή την ολίσθησή τους σε αυτή; Ναι ή όχι και γιατί;

Ναι, βέβαια και βοηθάει, διότι τα χρήματα που θα ξοδεύονται μηνιαίως για διατροφή των παιδιών μπορούν να χρησιμοποιηθούν για άλλες επιτακτικές ανάγκες του μήνα π.χ. (λογαριασμούς του σπιτιού, φάρμακα ή ιατρικές επισκέψεις) με αποτέλεσμα καλύτερη ποιότητα ζωής.

3^{ΟΣ} ΑΞΙΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ

- 1) Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα προάγει την ισότητα στην εκπαίδευση;

Ναι, παιδιά από κάθε κοινωνικό στρώμα μπορούν να πηγαίνουν καθημερινά σε ένα σχολείο, όπου θα καλύπτεται τουλάχιστον το πιο βασικό γεύμα της ημέρας, και έτσι να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους, χωρίς η οικονομική κατάσταση στο σπίτι (όσο άσχημη και να είναι) να αποτελεί εμπόδιο.

- 2) Αισθάνεστε ότι η συμμετοχή του παιδιού σας στο πρόγραμμα στιγματίζει το ίδιο ή την οικογένειά σας; Αν ναι, με ποιον τρόπο συμβαίνει αυτό;

Όχι, βέβαια. Τα σχολικά γεύματα είναι κάτι που προσφέρει η πολιτεία και δε βρίσκω κανένα λόγο να μην ωφεληθεί η οικογένειά μου από αυτό. Η συμμετοχή του κάθε παιδιού σε αυτό το πρόγραμμα είναι δικαίωμα της κάθε οικογένειας, ανεξάρτητα της οικονομικής της κατάστασης, και δεν αποδεικνύει απολύτως τίποτε. Επίσης, θεωρώ ότι πρωτίστως η κάθε οικογένεια ξεχωριστά, αλλά και οι εκπαιδευτικοί του κάθε σχολείου, έχουν ευθύνη για την απευαισθητοποίηση και απενεχοποίηση αυτού του θέματος! Είναι ευθύνη όλων μας!

- 3) Θεωρείτε ότι το πρόγραμμα μπορεί να προάγει την κοινωνικοποίηση του παιδιού σας;

Φυσικά. Μπορεί να προάγει την κοινωνικοποίηση και βοηθήσει τα παιδιά να αντιληφθούν και την διαφορετικότητα και να την αποδεχτούν, αφού όλα τρώνε μαζί στον ίδιο χώρο το ίδιο φαγητό και δεν υπάρχουν διαχωρισμοί.

4^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΤΡΟΦΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

- 1) Πόσο συχνά το παιδί σας τρώει 5 γεύματα την ημέρα; Θα λέγατε ότι τα γεύματα αυτά περιλαμβάνουν τροφές από όλες τις βασικές κατηγορίες (π.χ. κρέας, δημητριακά, φρούτα, λαχανικά);

Τις περιόδους που ο σύζυγός μου και εγώ δεν εργαζόμαστε και διαβιούμε κυρίως με επιδόματα ανεργίας, δεν μπορούμε να καλύψουμε 5 γεύματα για τα παιδιά ημερησίως. Επίσης αυτές τις περιόδους αδυνατούμε να αγοράσουμε κάποια τρόφιμα που είναι πιο ακριβά, όπως π.χ. ψάρι ή κρέας.

- 2) Πόσο ικανοποιητική θεωρείτε την ποιότητα και την ποσότητα των σχολικών γευμάτων;

Πολύ ικανοποιητική. Τα παιδιά τρώνε ότι θα μαγειρέυε μια μητέρα στο σπίτι, μέσα στην εβδομάδα, τρώνε δηλαδή από όλες τις κατηγορίες τροφίμων (όσπρια, ψάρι, κρέας κλπ.).

- 3) Πιστεύετε ότι η παροχή ενός τέτοιου γεύματος στο σχολείο αφαιρεί από πάνω σας μια σημαντική ευθύνη, που σχετίζεται με την κάλυψη των βασικών διατροφικών αναγκών του παιδιού σας;

Καλύπτει ένα μεγάλο και σημαντικό μέρος των αναγκών τους. Το υπόλοιπο πρέπει να καλύπτεται στο σπίτι.

- 4) Προτιμάτε το παιδί να τρώει το γεύμα που παρέχεται στον χώρο του σχολείου ή να το παίρνει στο σπίτι; Εξηγήστε τους λόγους της τοποθέτησής σας.

Παίρνοντάς το στο σπίτι είμαι πιο σίγουρη για την ποιότητα του φαγητού και ξέρω ακριβώς τι τρώει, ανάλογα με τις ανάγκες του. Άρα, φυσικά και προτιμάω να το παίρνει στο σπίτι. Όμως, εμπιστεύομαι αρκετά και τους εκπαιδευτικούς ότι θα φροντίσουν να φάνε τα παιδιά στο σχολείο.

5^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

- 1) Πιστεύετε ότι οι εκπαιδευτικοί του σχολείου σας βοηθούν στην ομαλή εφαρμογή του προγράμματος; Αν ναι, με ποιους τρόπους το κάνουν;

Ναι, βέβαια. Με συζήτηση του θέματος με τα παιδιά, εστιάζουν πιο πολύ στο ότι θα τρώει όλη η τάξη μαζί παρέα, ενισχύοντας το δέσιμο μεταξύ των παιδιών, και επίσης μιλώντας τους για την υγιεινή διατροφή γενικά, για τα οφέλη της και πως μπορούμε να την κάνουμε τρόπο ζωής αποφεύγοντας τα fast food.

- 2) Θεωρείτε ότι ένας εκπαιδευτικός μπορεί να συντελέσει στην αποφυγή του κοινωνικού στιγματισμού ενός παιδιού που συμμετέχει στο πρόγραμμα; Με ποιον τρόπο;

Φυσικά, είναι καθήκον του και θέμα παιδείας! Μπορεί να γίνει μέσα από συζήτηση στην τάξη. Είναι μια ωραία ευκαιρία να θιχτούν θέματα, όπως η αλληλεγγύη, η φιλία και η ισότητα.

- 3) Πόσο πιστεύετε ότι το να λαμβάνουν σχολικό γεύμα οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί του σχολείου βοηθά το παιδί σας στο να αποκτήσει την αίσθηση της ένταξης και της ισότητας μέσα στο σχολικό περιβάλλον;

Παρά πολύ βοηθάει. Είναι ακόμα ένας τρόπος, με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί μπορούν να βοηθήσουν στην ομαλή εφαρμογή αυτού του προγράμματος. Έτσι τα παιδιά δε νιώθουν ότι στιγματίζονται και δεν έχουν τόση αντίδραση στο να λάβουν αυτό το γεύμα.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ - ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ 3

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΗΜΙΔΟΜΗΜΕΝΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

1^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ – ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

- 1) Ποια είναι η ηλικία, το φύλο, το μορφωτικό επίπεδο και ο αριθμός των τέκνων σας;

Είμαι 42 ετών, γυναίκα, με 3 παιδιά. Έχω τελειώσει το λύκειο.

- 2) Εργάζεστε; Αν ναι, ποιο είναι το επάγγελμά σας;

Εργάζομαι εποχιακά ως πωλήτρια.

- 3) Η εργασία σας είναι σταθερή και πλήρους απασχόλησης ή όχι; Αναφέρατε το καθεστώς υπό το οποίο εργάζεστε.

Είμαι εποχιακή υπάλληλος.

- 4) Σε ποιο σχολείο φοιτά/φοιτούν το/τα παιδί/παιδιά σας;

Τα παιδιά μου φοιτούν στο 3^ο Δημοτικό Σχολείο Περάματος.

2^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΩΣ ΜΟΡΦΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΚΟΥΦΙΣΗΣ ΣΤΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ

- 1) Θεωρείτε ότι το γεύμα βελτίωσε οικονομικά τον οικογενειακό προϋπολογισμό του νοικοκυριού σας (π.χ. μαγειρεύετε μια μερίδα φαγητού λιγότερο ή προγραμματίζετε καλύτερα τις αγορές σας στο σούπερ μάρκετ κλπ), και αν ναι, με ποιον τρόπο;

Βοήθησε πολύ, υπάρχουν μέρες που δεν έχουμε να φάμε, οπότε όταν τα παιδιά τρώνε στο σχολείο είμαστε καλύτερα.

- 2) Πιστεύετε ότι με το πρόγραμμα σχολικά γεύματα ανακουφίζετε οικονομικά σε μια δύσκολη οικονομική περίοδο για τα νοικοκυριά; Ναι ή όχι και γιατί;

Ναι, εδώ στην περιοχή μας γνωρίζω πολλές οικογένειες που έχουν βοηθηθεί. Χωρίς τα σχολικά γεύματα πολλά παιδιά θα αντιμετώπιζαν σοβαρό πρόβλημα υποσιτισμού.

- 3) Πιστεύετε ότι το εν λόγω πρόγραμμα βοηθά τα πληττόμενα νοικοκυριά να αντιμετωπίσουν τη φτώχεια ή την ολίσθησή τους σε αυτή; Ναι ή όχι και γιατί;

Είμαστε ήδη φτωχοί, οπότε σίγουρα βοηθάνε πάρα πολύ. Τα λίγα λεφτά, που έχουμε, τα δίνουμε για ρεύμα και θέρμανση.

3^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ

- 1) Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα προάγει την ισότητα στην εκπαίδευση;

Ναι, καθώς μπορούν να πάνε σχολείο όλα τα παιδιά χωρίς να πεινάνε και να νιώθουν άσχημα σε σχέση με άλλους συμμαθητές τους που δεν αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα σοβαρά οικονομικά προβλήματα.

- 2) Αισθάνεστε ότι η συμμετοχή του παιδιού σας στο πρόγραμμα στιγματίζει το ίδιο ή την οικογένειά σας; Αν ναι, με ποιον τρόπο συμβαίνει αυτό;

Οι περισσότερες οικογένειες εδώ στην περιοχή είμαστε έτσι. Εφόσον όλα τα παιδιά πλέον τρώνε από τα γεύματα του σχολείου, δε νιώθω ότι τα παιδιά μου στογματίζονται.

- 3) Θεωρείτε ότι το πρόγραμμα μπορεί να προάγει την κοινωνικοποίηση του παιδιού σας;

Ναι, και δεν ντρέπονται κιόλας τα παιδιά, γιατί όλα τρώνε στο σχολείο. Με αυτό τον τρόπο κάθονται στο τραπέζι όλα μαζί σαν οικογένεια και δε διαφοροποιείται κανένα παιδί.

4^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΤΡΟΦΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

- 1) Πόσο συχνά το παιδί σας τρώει 5 γεύματα την ημέρα; Θα λέγατε ότι τα γεύματα αυτά περιλαμβάνουν τροφές από όλες τις βασικές κατηγορίες (π.χ. κρέας, δημητριακά, φρούτα, λαχανικά);

Τα παιδιά μου τρώνε συνήθως 3 φορές την ημέρα και τα γεύματά τους δεν περιλαμβάνουν πάντα από όλες τις κατηγορίες τροφών.

- 2) Πόσο ικανοποιητική θεωρείτε την ποιότητα και την ποσότητα των σχολικών γευμάτων;

Θεωρώ καλή τόσο την ποσότητα όσο και την ποιότητα των γευμάτων. Τα παιδιά γυρίζουν χορτασμένα στο σπίτι.

- 3) Πιστεύετε ότι η παροχή ενός τέτοιου γεύματος στο σχολείο αφαιρεί από πάνω σας μια σημαντική ευθύνη, που σχετίζεται με την κάλυψη των βασικών διατροφικών αναγκών του παιδιού σας;

Ναι, εμείς στο σπίτι δεν θα μπορούσαμε να αγοράσουμε φρούτα κι κρέας κάθε βδομάδα. Δεν έχουμε τα χρήματα πάντα.

- 4) Προτιμάτε το παιδί να τρώει το γεύμα που παρέχεται στον χώρο του σχολείου ή να το παίρνει στο σπίτι; Εξηγήστε τους λόγους της τοποθέτησής σας.

Θεωρώ ότι είναι καλύτερα να τρώνε στο σχολείο. Πιστεύω ότι τα παιδιά μου πείθονται πιο εύκολα να φάνε όλα τα φαγητά, ακόμα και αυτά που δεν προτιμούν ιδιαίτερα, όταν βλέπουν και τα άλλα παιδιά να τα τρώνε.

5⁰² ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

- 1) Πιστεύετε ότι οι εκπαιδευτικοί του σχολείου σας βοηθούν στην ομαλή εφαρμογή του προγράμματος; Αν ναι, με ποιους τρόπους το κάνουν;

Ο εκπαιδευτικός πρέπει να στηρίζει τα σχολικά γεύματα, για να δίνει το παράδειγμα, ώστε να μην ντρέπονται τα παιδιά που τα λαμβάνουν. Πρέπει να τους μιλά τόσο για τη σημαντικότητα των γευμάτων όσο και για την ισότητα που αυτά προάγουν.

- 2) Θεωρείτε ότι ένας εκπαιδευτικός μπορεί να συντελέσει στην αποφυγή του κοινωνικού στιγματισμού ενός παιδιού που συμμετέχει στο πρόγραμμα; Και αν ναι με ποιον τρόπο;

Ναι, μπορεί να εξηγήσει στα παιδιά ότι δεν είναι ντροπή να τρώνε από αυτά τα γεύματα και ότι μόνο καλό κάνει αυτή η κίνηση από την πλευρά της πολιτείας.

- 3) Πόσο πιστεύετε ότι το να λαμβάνουν σχολικό γεύμα οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί του σχολείου βοηθά το παιδί σας στο να αποκτήσει την αίσθηση της ένταξης και της ισότητας μέσα στο σχολικό περιβάλλον;

Θεωρώ ότι μια συζήτηση στην τάξη μέσα από την οποία θα φαινόταν ξεκάθαρα η στάση του εκπαιδευτικού για τα σχολικά γεύματα, θα ήταν αρκετή. Στην περίπτωση που κάποια γεύματα περισσέψουν πιστεύω ότι θα ήταν προτιμότερο να διατεθούν σε συσσίτια της εκκλησίας ή σε άλλες δομές που φιλοξενούν ανθρώπους που τα έχουν πραγματικά ανάγκη.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ - ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ 4

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΗΜΙΔΟΜΗΜΕΝΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

1^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ – ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1) Ποια είναι η ηλικία, το φύλο, το μορφωτικό σας επίπεδο;

Είμαι γυναίκα, 37 ετών, χωρισμένη με 2 παιδιά 6 και 8 ετών. Είμαι απόφοιτη ΕΠΑΛ.

2) Εργάζεστε; Αν ναι, ποιο είναι το επάγγελμά σας.

Εργαζόμουν ως υπάλληλος σε βιοτεχνία. Είμαι άνεργη αυτόν τον καιρό.

3) Η εργασία σας είναι σταθερή και πλήρους απασχόλησης ή όχι; Αναφέρατε το καθεστώς υπό το οποίο εργάζεστε.

Εργάζομαι κατά καιρούς με συμβάσεις ορισμένου χρόνου και πλήρους ή μερικής απασχόλησης.

4) Σε ποιο σχολείο φοιτά/φοιτούν το/τα παιδί/παιδιά σας;

Τα παιδιά μου φοιτούν στο 3^ο Δημοτικό Σχολείο Περάματος.

2^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΩΣ ΜΟΡΦΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΚΟΥΦΙΣΗΣ ΣΤΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ

1) Θεωρείτε ότι το γεύμα βελτίωσε οικονομικά τον οικογενειακό προϋπολογισμό του νοικοκυριού σας (π.χ. μαγειρεύετε μια μερίδα φαγητού

λιγότερο ή προγραμματίζετε καλύτερα τις αγορές σας στο σούπερ μάρκετ κλπ), και αν ναι, με ποιον τρόπο;

Ναι, σίγουρα βοηθάει να σιτίζονται τα παιδιά στο σχολείο, γιατί βοηθάει και στα μηνιαία έξοδα του σουπερμάρκετ και καίω και λιγότερο ρεύμα.

- 2) Πιστεύετε ότι με το πρόγραμμα σχολικά γεύματα ανακουφίζεστε οικονομικά σε μια δύσκολη οικονομική περίοδο για τα νοικοκυριά; Ναι ή όχι και γιατί;

Ναι, ανακουφίζόμαστε πολύ, γιατί ενώ ζούμε σε μια περίοδο που όλα ακριβαίνουν, έχουμε ένα πιάτο φαγητό για τα παιδιά τουλάχιστον.

- 3) Πιστεύετε ότι το εν λόγω πρόγραμμα βοηθά τα πληττόμενα νοικοκυριά να αντιμετωπίσουν τη φτώχεια ή την ολίσθησή τους σε αυτή; Ναι ή όχι και γιατί;

Είναι δύσκολο να αντιμετωπιστεί η φτώχεια αλλά είναι σημαντικό βοήθημα για τα παιδιά και για το σπίτι. Τουλάχιστον εξασφαλίζουν το μεσημεριανό γεύμα, το οποίο έχει και φρούτο κάθε φορά, οπότε εξασφαλίζουν και το δεκατιανό.

3^{ος} ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ

- 1) Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα προάγει την ισότητα στην εκπαίδευση;

Αναμφισβήτητα. Τα φτωχά παιδιά αισθάνονται σε πολλούς τομείς ότι είναι διαφορετικά από τα υπόλοιπα. Το να λαμβάνουν όλα τα παιδιά του ολόημερου σχολείου γεύμα τα κάνει ισότιμα στο σχολείο ως προς αυτό το θέμα τουλάχιστον.

- 2) Αισθάνεστε ότι η συμμετοχή του παιδιού σας στο πρόγραμμα στιγματίζει το ίδιο ή την οικογένειά σας; Αν ναι, με ποιον τρόπο συμβαίνει αυτό;

Όχι καθόλου. Στην περιοχή μας όλα τα παιδιά πλέον παίρνουν μέρος στο πρόγραμμα. Δεν συμβαίνει κάτι τέτοιο.

- 3) Θεωρείτε ότι το πρόγραμμα μπορεί να προάγει την κοινωνικοποίηση του παιδιού σας;

Ναι βέβαια, την ώρα του φαγητού κοινωνικοποιούνται με τα άλλα παιδάκια, συζητάνε και έρχονται πιο κοντά. Τα βλέπω πιο χαρούμενα και με ζωντάνια, αφού τρώνε καλύτερα και το κάνουν μαζί με τους φίλους τους.

4^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΤΡΟΦΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

- 1) Πόσο συχνά το παιδί σας τρώει 5 γεύματα την ημέρα; Θα λέγατε ότι τα γεύματα αυτά περιλαμβάνουν τροφές από όλες τις βασικές κατηγορίες (π.χ. κρέας, δημητριακά, φρούτα, λαχανικά);

Κάθε μέρα θέλει 5 γεύματα αλλά δεν έχουμε πάντα να του δώσουμε. Τρώμε κυρίως πατάτες, μακαρόνια και ρύζι και συνήθως 2 ή 3 φορές την ημέρα. Δεν έχουμε να αγοράσουμε πάντα από τα υπόλοιπα.

- 2) Πόσο ικανοποιητική θεωρείτε την ποιότητα και την ποσότητα των σχολικών γευμάτων;

Είναι ικανοποιητική, αλλά θα μπορούσαν να αυξήσουν λίγο την ποσότητα.

- 3) Πιστεύετε ότι η παροχή ενός τέτοιου γεύματος στο σχολείο αφαιρεί από πάνω σας μια σημαντική ευθύνη, που σχετίζεται με την κάλυψη των βασικών διατροφικών αναγκών του παιδιού σας;

Βέβαια, εμείς μπορεί να μην έχουμε να φάμε για μέρες στο σπίτι.

- 4) Προτιμάτε το παιδί να τρώει το γεύμα που παρέχεται στον χώρο του σχολείου ή να το παίρνει στο σπίτι; Εξηγήστε τους λόγους της τοποθέτησής σας.

Προτιμώ να το τρώνε στο σχολείο, γιατί βλέπουν και τα άλλα παιδιά, οπότε τρώνε από όλα τα φαγητά, που στο σπίτι δεν θα έτρωγαν π.χ. λαδερά και λαχανικά.

5^{0Σ} ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

- 1) Πιστεύετε ότι οι εκπαιδευτικοί του σχολείου σας βοηθούν στην ομαλή εφαρμογή του προγράμματος; Αν ναι, με ποιους τρόπους το κάνουν;

Ναι βέβαια. Συντονίζουν το πρόγραμμα και βοηθάνε τα παιδιά να φάνε, γιατί παραβρίσκονται και εκείνοι εκεί την ώρα του φαγητού.

- 2) Θεωρείτε ότι ένας εκπαιδευτικός μπορεί να συντελέσει στην αποφυγή του κοινωνικού στιγματισμού ενός παιδιού που συμμετέχει στο πρόγραμμα; Με ποιον τρόπο;

Ναι, μπορεί να το κάνει μιλώντας τους για τα οφέλη του προγράμματος και για το πώς αυτό τα βοηθάει τόσο στο να μεγαλώσουν σωστά όσο και στο να δεθούν μεταξύ τους αφού τρώνε όλα μαζί.

- 3) Πόσο πιστεύετε ότι το να λαμβάνουν σχολικό γεύμα οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί του σχολείου βοηθά το παιδί σας στο να αποκτήσει την αίσθηση της ένταξης και της ισότητας μέσα στο σχολικό περιβάλλον;

Βοηθάει πολύ, γιατί τα παιδιά μιμούνται τους μεγαλύτερους ειδικά τα μικρά παιδιά. Με το να τρώνε οι εκπαιδευτικοί μαζί τους, η όλη διαδικασία φαίνεται πολύ φυσική και έτσι μπορεί να γίνει πιο εύκολα αποδεκτή.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ - ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ 5

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΗΜΙΔΟΜΗΜΕΝΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

1^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ – ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

- 1) Ποια είναι η ηλικία, το φύλλο, το μορφωτικό επίπεδο και ο αριθμός των τέκνων σας;

Είμαι γυναίκα, 52 ετών, απόφοιτη ΙΕΚ και έχω 2 παιδιά.

- 2) Εργάζεστε; Αν ναι, ποιο είναι το επάγγελμά σας;

Είμαι βοηθός βρεφονηπιοκόμου, άνεργη την τρέχουσα περίοδο.

- 3) Η εργασία σας είναι σταθερή και πλήρους απασχόλησης ή όχι; Αναφέρατε το καθεστώς υπό το οποίο εργάζεστε.

Συνήθως εργάζομαι με καθεστώς μερικής απασχόλησης. Τώρα είμαι άνεργη.

- 4) Σε ποιο σχολείο φοιτά/φοιτούν το/τα παιδί/παιδιά σας;

Τα παιδιά μου φοιτούν στο 30^ο Δημοτικό Σχολείο Πειραιά.

2^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΩΣ ΜΟΡΦΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΚΟΥΦΙΣΗΣ ΣΤΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ

- 1) Θεωρείτε ότι το γεύμα βελτίωσε οικονομικά τον οικογενειακό προϋπολογισμό του νοικοκυριού σας (π.χ. μαγειρεύετε μια μερίδα φαγητού λιγότερο ή προγραμματίζετε καλύτερα τις αγορές σας στο σούπερ μάρκετ κλπ), και αν ναι, με ποιον τρόπο;

Το σχολικό γεύμα βελτίωσε τον οικονομικό προγραμματισμό της οικογένειας. Αγοράζουμε λιγότερα τρόφιμα, καθώς μαγειρεύουμε 2 γεύματα λιγότερα την ημέρα. Ο προγραμματισμός των αγορών και του μαγειρέματος είναι πιο ευέλικτος, επειδή τα παιδιά έχουν φαγητό κάθε μεσημέρι μετά το σχολείο.

- 2) Πιστεύετε ότι με το πρόγραμμα σχολικά γεύματα ανακουφίζετε οικονομικά σε μια δύσκολη οικονομική περίοδο για τα νοικοκυριά; Ναι ή όχι και γιατί;

Ναι, είναι δεδομένη η οικονομική ανακούφιση, καθώς βρισκόμαστε σε πολύ δύσκολη οικονομική κατάσταση. Τα έξοδα για το σούπερ μάρκετ και το κρεοπωλείο έχουν μειωθεί κατά το 1/3.

- 3) Πιστεύετε ότι το εν λόγω πρόγραμμα βοηθά τα πληττόμενα νοικοκυριά να αντιμετωπίσουν τη φτώχεια ή την ολίσθησή τους σε αυτή; Ναι ή όχι και γιατί;

Ναι βοηθά. Είναι ημέρες που τα χρήματα της οικογένειας δεν επαρκούν για να παρασκευαστή ένα πλήρες γεύμα για τη σωστή ανάπτυξη των παιδιών. Τα χρήματα που εξοικονομούνται επίσης, μπορούν να διατεθούν για τις άλλες βασικές ανάγκες του νοικοκυριού.

3^{0Σ} ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ

- 1) Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα προάγει την ισότητα στην εκπαίδευση;

Βέβαια. Υπάρχουν οικογένειες που δεν μπορούν να στείλουν τα παιδιά τους στο σχολείο εξαιτίας του ότι δεν μπορούν να τους προσφέρουν το βασικό φαγητό. Τα δικά μας παιδιά ορισμένες ημέρες ίσως να μην μπορούσαν να παρακολουθήσουν το μάθημα λόγω της αδυναμίας μας να τους βάλουμε φαγητό μαζί τους. Ένα σχολικό γεύμα προσφέρει την στοιχειώδη πνευματική διαύγεια που χρειάζεται στο σχολείο.

- 2) Αισθάνεστε ότι η συμμετοχή του παιδιού σας στο πρόγραμμα στιγματίζει το ίδιο ή την οικογένειά σας; Αν ναι, με ποιον τρόπο συμβαίνει αυτό;

Δεν στιγματίζει τα παιδιά μας ούτε την οικογένεια. Τα σχολικά γεύματα προσφέρονται σε όλα τα παιδιά του σχολείου. Άλλωστε, είμαστε πολλές οικογένειες που δεν μπορούμε να ανταποκριθούμε οικονομικά στην καθημερινότητα και αυτό δεν αποτελεί στίγμα.

- 3) Θεωρείτε ότι το πρόγραμμα μπορεί να προάγει την κοινωνικοποίηση του παιδιού σας;

Σίγουρα. Τα παιδιά κάθονται όλα μαζί και τρώνε τα γεύματα στο σχολείο. Πέρα από την εμπειρία της μάθησης μοιράζονται και την εμπειρία του φαγητού. Επίσης, ανταλλάσσουν μεταξύ τους φαγητά που τους αρέσουν.

4^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΤΡΟΦΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

- 1) Πόσο συχνά το παιδί σας τρώει 5 γεύματα την ημέρα; Θα λέγατε ότι τα γεύματα αυτά περιλαμβάνουν τροφές από όλες τις βασικές κατηγορίες (π.χ. κρέας, δημητριακά, φρούτα, λαχανικά);

Σχεδόν ποτέ. Τα παιδιά τρώνε συνήθως 3 γεύματα την ημέρα και δεν περιλαμβάνουν τροφές από όλες τις βασικές κατηγορίες. Το κρέας, τα ψάρια και τα φρούτα τα αγοράζουμε πιο σπάνια και σε λιγότερη ποσότητα.

- 2) Πόσο ικανοποιητική θεωρείτε την ποιότητα και την ποσότητα των σχολικών γευμάτων;

Είναι επαρκής η ποσότητα και η ποιότητα των σχολικών γευμάτων. Είναι αρκετά ικανοποιητική.

- 3) Πιστεύετε ότι η παροχή ενός τέτοιου γεύματος στο σχολείο αφαιρεί από πάνω σας μια σημαντική ευθύνη, που σχετίζεται με την κάλυψη των βασικών διατροφικών αναγκών του παιδιού σας;

Όχι, δεν αφαιρεί την ευθύνη της κάλυψης όλων διατροφικών αναγκών των παιδιών. Αφαιρεί όμως το τεράστιο άγχος και την ευθύνη απέναντι στα παιδιά για το αν θα έχουμε τη δυνατότητα καθημερινά να αγοράσουμε τα απαραίτητα τρόφιμα για το φαγητό τους και ιδίως για το κολατσιό/φαγητό στο σχολείο.

- 4) Προτιμάτε το παιδί να τρώει το γεύμα που παρέχεται στον χώρο του σχολείου ή να το παίρνει στο σπίτι; Εξηγήστε τους λόγους της τοποθέτησής σας.

Προτιμώ να το τρώει στο σχολείο. Πρώτον, παρακολουθούν το ολόημερο σχολείο και δεν μπορούν να μείνουν νηστικά μέχρι το απόγευμα. Επιπλέον, η ομαδική σίτιση στο σχολείο βοηθά στην κοινωνικοποίησή τους, δένονται με τους συμμαθητές τους μέσω αυτής της διαδικασίας και αποκτούν ομαδικό πνεύμα.

5^{0Σ} ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

- 1) Πιστεύετε ότι οι εκπαιδευτικοί του σχολείου σας βοηθούν στην ομαλή εφαρμογή του προγράμματος; Αν ναι, με ποιους τρόπους το κάνουν;

Πιστεύω πως ναι. Φροντίζουν να παραλαμβάνουν και να μοιράζουν τα γεύματα στην ώρα τους, δίκαια σε όλα τα παιδιά και επιβλέπουν τα παιδιά την ώρα του φαγητού.

- 2) Θεωρείτε ότι ένας εκπαιδευτικός μπορεί να συντελέσει στην αποφυγή του κοινωνικού στιγματισμού ενός παιδιού που συμμετέχει στο πρόγραμμα; Με ποιον τρόπο;

Μπορεί, ενθαρρύνοντας όλο και περισσότερα παιδιά του σχολείου να συμμετέχουν στο πρόγραμμα χωρίς ενοχές και αίσθημα .

3) Πόσο πιστεύετε ότι το να λαμβάνουν σχολικό γεύμα οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί του σχολείου βοηθά το παιδί σας στο να αποκτήσει την αίσθηση της ένταξης και της ισότητας μέσα στο σχολικό περιβάλλον;

Πιστεύω θα βοηθήσει πολύ τα παιδιά μου στην αίσθηση ένταξης η ισότητα όλων των μελών του σχολείου ακόμη και στη διατροφή.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ - ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ 6

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΗΜΙΔΟΜΗΜΕΝΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

1^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ – ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

- 1) Ποια είναι η ηλικία, το φύλο, το μορφωτικό επίπεδο και ο αριθμός των τέκνων σας;

Είμαι 46 ετών, άνδρας, έχω τρία παιδιά και έχω πτυχίο ΤΕΙ.

- 2) Εργάζεστε; Αν ναι, ποιο είναι το επάγγελμά σας;

Εργάζομαι ως οδηγός ταξί.

- 3) Η εργασία σας είναι σταθερή και πλήρους απασχόλησης ή όχι; Αναφέρατε το καθεστώς υπό το οποίο εργάζεστε.

Η εργασία μου είναι πλήρους απασχόλησης. Δουλεύω κυλιόμενο ωράριο ως ιδιωτικός υπάλληλος.

- 4) Σε ποιο σχολείο φοιτά/φοιτούν το/τα παιδί/παιδιά σας;

Τα παιδιά μου φοιτούν στο 5^ο Δημοτικό Σχολείο Κερατσινίου.

2^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΩΣ ΜΟΡΦΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΚΟΥΦΙΣΗΣ ΣΤΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ

- 1) Θεωρείτε ότι το γεύμα βελτίωσε οικονομικά τον οικογενειακό προϋπολογισμό του νοικοκυριού σας (π.χ. μαγειρεύετε μια μερίδα φαγητού λιγότερο ή προγραμματίζετε καλύτερα τις αγορές σας στο σούπερ μάρκετ κλπ), και αν ναι, με ποιον τρόπο;

Πιστεύω πως το γεύμα στο σχολείο, βελτίωσε αρκετά τον οικογενειακό προϋπολογισμό, γιατί ψωνίζουμε λιγότερα πράγματα για το φαγητό μας, όταν ξέρουμε ότι έχει εξασφαλιστεί το μεσημεριανό φαγητό των παιδιών.

- 2) Πιστεύετε ότι με το πρόγραμμα σχολικά γεύματα ανακουφίζετε οικονομικά σε μια δύσκολη οικονομική περίοδο για τα νοικοκυριά; Ναι ή όχι και γιατί;

Επειδή ανταποκρινόμαστε οριακά στις υποχρεώσεις μας είναι μια σημαντική βοήθεια. Τα νοικοκυριά που τα οικονομικά τους είναι περιορισμένα, ανακουφίζονται κατά κάποιο τρόπο.

- 3) Πιστεύετε ότι το εν λόγω πρόγραμμα βοηθά τα πληττόμενα νοικοκυριά να αντιμετωπίσουν τη φτώχεια ή την ολίσθησή τους σε αυτή; Ναι ή όχι και γιατί;

Δεν μπορώ να πω ότι τα σχολικά γεύματα θα σώσουν ένα νοικοκυριό που πλήττεται από τη φτώχεια. Θα δώσουν όμως μια μικρή ανάσα και ανακούφιση.

3^{ος} ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ

- 1) Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα προάγει την ισότητα στην εκπαίδευση;

Τα σχολικά γεύματα, ιδιαίτερα όταν αυτά είναι δωρεάν ή έστω επιδοτούμενα, μπορούν να προσεγγίσουν παιδιά όλων των κοινωνικοοικονομικών επιπέδων και μπορώ να πω ότι με αυτόν τον τρόπο προάγεται μια κάποια ισότητα στην εκπαίδευση.

- 2) Αισθάνεστε ότι η συμμετοχή του παιδιού σας στο πρόγραμμα στιγματίζει το ίδιο ή την οικογένειά σας; Αν ναι, με ποιον τρόπο συμβαίνει αυτό;

Κάθε άλλο. Τα παιδιά νιώθουν πολύ καλά και εμείς επίσης, γιατί πιστεύω πως τα σχολικά γεύματα συμβάλλουν θετικά στη διατροφή και την ψυχολογία των παιδιών.

- 3) Θεωρείτε ότι το πρόγραμμα μπορεί να προάγει την κοινωνικοποίηση του παιδιού σας;

Οπωσδήποτε. Με τα σχολικά γεύματα αναπτύσσεται η ιδέα της παρέας και της ομάδας.

4^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΤΡΟΦΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

- 1) Πόσο συχνά το παιδί σας τρώει 5 γεύματα την ημέρα; Θα λέγατε ότι τα γεύματα αυτά περιλαμβάνουν τροφές από όλες τις βασικές κατηγορίες (π.χ. κρέας, δημητριακά, φρούτα, λαχανικά);

Ένα νέο παιδί έχει ανάγκη να τρώει αρκετά γεύματα την ημέρα και προσπαθούμε να τους προσφέρουμε όλα τα απαραίτητα γεύματα. Η διατροφή των παιδιών μου τις περισσότερες ημέρες είναι λιτή.

- 2) Πόσο ικανοποιητική θεωρείτε την ποιότητα και την ποσότητα των σχολικών γευμάτων;

Η ποιότητα των προϊόντων είναι εξαιρετική και η ποσότητα αρκετά ικανοποιητική.

- 3) Πιστεύετε ότι η παροχή ενός τέτοιου γεύματος στο σχολείο αφαιρεί από πάνω σας μια σημαντική ευθύνη, που σχετίζεται με την κάλυψη των βασικών διατροφικών αναγκών του παιδιού σας;

Ναι, γιατί είναι ένα ισορροπημένο γεύμα για παιδιά, σχεδιασμένο από ειδικούς.

- 4) Προτιμάτε το παιδί να τρώει το γεύμα που παρέχεται στον χώρο του σχολείου ή να το παίρνει στο σπίτι; Εξηγήστε τους λόγους της τοποθέτησής σας.

Προτιμώ να το τρώει στο σχολείο, γιατί έτσι παρασύρεται από τους συμμαθητές του και τρώει κανονική ποσότητα φαγητού και από όλες τις ομάδες τροφών.

5^{0Σ} ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

- 1) Πιστεύετε ότι οι εκπαιδευτικοί του σχολείου σας βοηθούν στην ομαλή εφαρμογή του προγράμματος; Αν ναι, με ποιους τρόπους το κάνουν;

Οι εκπαιδευτικοί βοηθούν σημαντικά στην εφαρμογή του προγράμματος. Μέσα από προγράμματα υγείας που γίνονται στο σχολείο, τα παιδιά εκπαιδεύονται σωστά στην υγιεινή διατροφή και προσαρμόζονται πιο εύκολα σε αυτά. Δίνεται η δυνατότητα στα παιδιά να καθιερώσουν υγιεινές διατροφικές συνήθειες χωρίς στη ζωή, και παρέχεται ένα υποστηρικτικό περιβάλλον για τη διατήρηση των υγιεινών αυτών συνηθειών.

- 2) Θεωρείτε ότι ένας εκπαιδευτικός μπορεί να συντελέσει στην αποφυγή του κοινωνικού στιγματισμού ενός παιδιού που συμμετέχει στο πρόγραμμα; Με ποιον τρόπο;

Όταν το σχολείο λειτουργεί με παιδαγωγικό τρόπο και δίνει την ευκαιρία σε όλα τα παιδιά να συμμετέχουν στα γεύματα, κανένα παιδί δε μπορεί να στιγματιστεί.

- 3) Πόσο πιστεύετε ότι το να λαμβάνουν σχολικό γεύμα οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί του σχολείου βοηθά το παιδί σας στο να αποκτήσει την αίσθηση της ένταξης και της ισότητας μέσα στο σχολικό περιβάλλον;

Είναι μια πολύ καλή ιδέα να συμμετέχουν παιδιά και εκπαιδευτικοί στα σχολικά γεύματα. Έτσι δημιουργείται η αίσθηση της συνέχειας της σχολικής ζωής των παιδιών και των εκπαιδευτικών και εκτός των μαθημάτων.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ - ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ 7

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΗΜΙΔΟΜΗΜΕΝΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

1^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ – ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1) Ποια είναι η ηλικία, το φύλο, το μορφωτικό επίπεδο και ο αριθμός των τέκνων σας;

Είμαι 35 ετών, γυναίκα, απόφοιτος ΤΕΙ με ένα παιδί δημοτικού.

2) Εργάζεστε; Αν ναι, ποιο είναι το επάγγελμά σας;

Αυτό το διάστημα εργάζομαι ως babysitter.

3) Η εργασία σας είναι σταθερή και πλήρους απασχόλησης ή όχι; Αναφέρατε το καθεστώς υπό το οποίο εργάζεστε.

Η δουλειά μου είναι μερικής απασχόλησης.

4) Σε ποιο σχολείο φοιτά/φοιτούν το/τα παιδί/παιδιά σας;

Το παιδί μου φοιτά στο 1^ο Δημοτικό Σχολείο Περάματος.

2^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΩΣ ΜΟΡΦΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΚΟΥΦΙΣΗΣ ΣΤΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ

1) Θεωρείτε ότι το γεύμα βελτίωσε οικονομικά τον οικογενειακό προϋπολογισμό του νοικοκυριού σας (π.χ. μαγειρεύετε μια μερίδα φαγητού λιγότερο ή προγραμματίζετε καλύτερα τις αγορές σας στο σούπερ μάρκετ κλπ), και αν ναι, με ποιον τρόπο;

Τα γεύματα στο σχολείο βοήθησαν πολύ. Εγώ και ο σύζυγός μου μπορούμε να φάμε κάτι απλό ή φαγητό που έχω μαγειρέψει για τρεις μέρες. Το παιδί χρειάζεται να τρώει καλά. Τα έξοδα στο σουπερ μαρκετ είναι έτσι κι αλλιώς πολλά μιας και οι τιμές είναι στα ύψη. Ψωνίζω όσα είναι στο καλάθι του νοικοκυριού και αυτά με σύνεση.

- 2) Πιστεύετε ότι με το πρόγραμμα «Σχολικά γεύματα» ανακουφίζεστε οικονομικά σε μια δύσκολη οικονομική περίοδο για τα νοικοκυριά; Ναι ή όχι και γιατί;

Μας ανακουφίζει αρκετά. Δεν αγοράζω κρέας κάθε βδομάδα για παράδειγμα. Το σημαντικό είναι ότι το παιδί μας τρώει κάθε μέρα ένα πλήρες και φρέσκο γεύμα.

- 3) Πιστεύετε ότι το εν λόγω πρόγραμμα βοηθά τα πληττόμενα νοικοκυριά να αντιμετωπίσουν τη φτώχεια ή την ολίσθησή τους σε αυτή; Ναι ή όχι και γιατί;

Μακάρι να λύνονταν τα προβλήματά μας με ένα γεύμα. Βοηθάει σίγουρα αλλά είναι ακόμα πιο σημαντικό το πρόγραμμα για μια οικογένεια με περισσότερα παιδιά. Δεν λύνει τις οικονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουμε αλλά τουλάχιστον βελτιώνει σημαντικά τη διατροφή του παιδιού μας.

3^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ

- 1) Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα προάγει την ισότητα στην εκπαίδευση; **Οπωσδήποτε. Όλα τα παιδιά νιώθουν ισότιμα, όταν τρώνε το ίδιο φαγητό στο σχολείο.**

- 2) Αισθάνεστε ότι η συμμετοχή του παιδιού σας στο πρόγραμμα στιγματίζει το ίδιο ή την οικογένειά σας; Αν ναι, με ποιον τρόπο συμβαίνει αυτό;

Πολλοί φίλοι του παιδιού μου τρώνε μαζί του, οπότε δεν νιώθει περίεργα.

- 3) Θεωρείτε ότι το πρόγραμμα μπορεί να προάγει την κοινωνικοποίηση του παιδιού σας;

Έτσι κι αλλιώς είναι κοινωνικό παιδί. Στο ολόημερο γνωρίζει παιδιά από όλες τις τάξεις την ώρα του φαγητού, οπότε ναι, την επηρεάζει θετικά.

4^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΤΡΟΦΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

- 1) Πόσο συχνά το παιδί σας τρώει 5 γεύματα την ημέρα; Θα λέγατε ότι τα γεύματα αυτά περιλαμβάνουν τροφές από όλες τις βασικές κατηγορίες (π.χ. κρέας, δημητριακά, φρούτα, λαχανικά);

Κάθε μέρα προσπαθώ να του δίνω από όλες τις ομάδες τροφών αλλά αυτό δεν είναι πάντα εφικτό λόγω οικονομικής δυσχέρειας. Θα έλεγα ότι συνήθως τρώει 3 γεύματα την ημέρα.

- 2) Πόσο ικανοποιητική θεωρείτε την ποιότητα και την ποσότητα των σχολικών γευμάτων;

Πιστεύω ότι και τα δύο αυτά είναι πολύ ικανοποιητικά. Το παιδί μου τρώει με ευχαρίστηση και συνήθως όλο το γεύμα του.

- 3) Πιστεύετε ότι η παροχή ενός τέτοιου γεύματος στο σχολείο αφαιρεί από πάνω σας μια σημαντική ευθύνη, που σχετίζεται με την κάλυψη των βασικών διατροφικών αναγκών του παιδιού σας;

Σε καμία περίπτωση. Προσπαθούμε να του παρέχουμε ό,τι χρειάζεται για πρωινό, δεκατιανό, βραδινό. Είναι σίγουρα όμως μια ελάφρυνση.

- 4) Προτιμάτε το παιδί να τρώει το γεύμα που παρέχεται στον χώρο του σχολείου ή να το παίρνει στο σπίτι; Εξηγήστε τους λόγους της τοποθέτησής σας.

Προτιμώ να το τρώει στο σχολείο. Είναι με τους φίλους του, τρώνε μαζί και πολλές φορές παρακινείται κι από τους άλλους κι αν κάτι δε του αρέσει το τρώει.

5⁰² ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

- 1) Πιστεύετε ότι οι εκπαιδευτικοί του σχολείου σας βοηθούν στην ομαλή εφαρμογή του προγράμματος; Αν ναι, με ποιους τρόπους το κάνουν;

Πιστεύω, ναι. Μοιράζουν τα γεύματα και επιβλέπουν, ώστε όλα τα παιδιά να τρώνε. Δεν πάνε χαμένες οι μερίδες.

- 2) Θεωρείτε ότι ένας εκπαιδευτικός μπορεί να συντελέσει στην αποφυγή του κοινωνικού στιγματισμού ενός παιδιού που συμμετέχει στο πρόγραμμα; Με ποιον τρόπο;

Σίγουρα μπορεί μέσα από συζητήσεις και προγράμματα ενσυναίσθησης.

- 3) Πόσο πιστεύετε ότι το να λαμβάνουν σχολικό γεύμα οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί του σχολείου βοηθά το παιδί σας στο να αποκτήσει την αίσθηση της ένταξης και της ισότητας μέσα στο σχολικό περιβάλλον;

Είναι μια πολύ καλή ιδέα, αφού τα παιδιά μαθαίνουν με τη μίμηση. Αυτό που κάνει ο δάσκαλός τους το παρατηρούν και το σέβονται.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ - ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ 8

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΗΜΙΔΟΜΗΜΕΝΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

1^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ – ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

- 1) Ποια είναι η ηλικία, το φύλο, το μορφωτικό επίπεδο και ο αριθμός των τέκνων σας;
Είμαι γυναίκα, 35 ετών και παντρεμένη με έναν γιο. Έχω πανεπιστημιακή εκπαίδευση.
- 2) Εργάζεστε; Αν ναι, ποιο είναι το επάγγελμά σας;
Εργάζομαι ως καθηγήτρια Φυσικής Αγωγής σε γυμναστήριο.
- 3) Η εργασία σας είναι σταθερή και πλήρους απασχόλησης ή όχι; Αναφέρατε το καθεστώς υπό το οποίο εργάζεστε.
Εργάζομαι ως ιδιωτική υπάλληλος μερικής απασχόλησης.
- 4) Σε ποιο σχολείο φοιτά/φοιτούν το/τα παιδί/παιδιά σας;
Το παιδί μου φοιτά στο 1^ο Δημοτικό Σχολείο Περάματος.

2^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΩΣ ΜΟΡΦΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΚΟΥΦΙΣΗΣ ΣΤΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ

- 1) Θεωρείτε ότι το γεύμα βελτίωσε οικονομικά τον οικογενειακό προϋπολογισμό του νοικοκυριού σας (π.χ. μαγειρεύετε μια μερίδα φαγητού λιγότερο ή προγραμματίζετε καλύτερα τις αγορές σας στο σούπερ μάρκετ κλπ), και αν ναι, με ποιον τρόπο;

Σαφέστατα και ναι. Αρχικά, τα σχολικά γεύματα συνεισφέρουν στην εξοικονόμηση χρημάτων, όπως επίσης και στην εξοικονόμηση χρόνου για τους γονείς, ο οποίος είναι πολύ σημαντικός. Βελτιώνουν αισθητά την οικονομική κατάσταση της οικογένειάς μου. Ο γιος μου μπορεί και τρώει το μεσημεριανό του στο σχολείο, ο σύζυγός μου κι εγώ μπορούμε να φάμε κάτι πρόχειρο, οπότε γλιτώνουμε γεύματα και μειώνουμε τις δαπάνες του σούπερ μάρκετ. Έχω υπολογίσει ότι μειώνουμε το μαγείρεμα στο μισό.

- 2) Πιστεύετε ότι με το πρόγραμμα σχολικά γεύματα ανακουφίζεστε οικονομικά σε μια δύσκολη οικονομική περίοδο για τα νοικοκυριά; Ναι ή όχι και γιατί; **Εννοείται. Αποτελεί μία έμμεση ενίσχυση του οικογενειακού εισοδήματός μας. Μακάρι να μπορούσε να καθιερωθεί και για όλους τους εργαζόμενους ένα πιάτο φαγητό στο πλαίσιο της εργασίας τους.**
- 3) Πιστεύετε ότι το εν λόγω πρόγραμμα βοηθά τα πληττόμενα νοικοκυριά να αντιμετωπίσουν τη φτώχεια ή την ολίσθησή τους σε αυτή; Ναι ή όχι και γιατί; **Βοηθά σαφώς! Ίσως η εφαρμογή προγραμμάτων σίτισης και εργατικών γευμάτων ή έστω προγευμάτων και για τους εργαζόμενους να ήταν το επόμενο βήμα.**

3^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ

- 1) Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα προάγει την ισότητα στην εκπαίδευση; **Θεωρώ ότι η ισότητα στην εκπαίδευση δεν συγχέεται με το εν λόγω πρόγραμμα. Το πρόγραμμα υλοποιείται σε διακριτό σημείο του καθημερινού ωρολογίου προγράμματος.**
- 2) Αισθάνεστε ότι η συμμετοχή του παιδιού σας στο πρόγραμμα στιγματίζει το ίδιο ή την οικογένειά σας; Αν ναι, με ποιον τρόπο συμβαίνει αυτό; **Καθόλου. Ίσα ίσα τα παιδιά ήδη από τους βρεφονηπιακούς σταθμούς συνηθίζεται να σιτίζονται εντός του σχολικού περιβάλλοντος. Οι γονείς έχουν πλέον τόσες σκοτούρες και προβλήματα που εξυπηρετούνται από τέτοιου είδους δράσεις. Τα παιδιά μεταξύ τους επίσης δεν νομίζω να στιγματίζονται, αφού η κυρίαρχη τάση θα είναι αυτή του σχολικού γεύματος, με πλήρη και καθολική αποδοχή.**

- 3) Θεωρείτε ότι το πρόγραμμα μπορεί να προάγει την κοινωνικοποίηση του παιδιού σας;

Οπωσδήποτε ναι. Είναι μια μορφή πνευματικής σύνδεσης, μια μορφή αποσυμπίεσης και χαλάρωσης από την κόπωση του σχολείου. Ίσως δώσει και θετικά ερεθίσματα στα παιδιά και ενισχύσει τη συμπάθειά τους για το σχολικό περιβάλλον. Επιπρόσθετα, θα μπορέσουν να προσομοιάσουν καλύτερα το αυριανό περιβάλλον εργασίας τους. Θα βλέπουν τους εαυτούς τους ως «επαγγελματίες» μαθητές.

4^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΤΡΟΦΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

- 1) Πόσο συχνά το παιδί σας τρώει 5 γεύματα την ημέρα; Θα λέγατε ότι τα γεύματα αυτά περιλαμβάνουν τροφές από όλες τις βασικές κατηγορίες (π.χ. κρέας, δημητριακά, φρούτα, λαχανικά);

Προσπαθώ να του τηρώ τουλάχιστον τα τρία βασικά γεύματα που περιλαμβάνουν τα συστατικά μιας καλής διατροφής.

- 2) Πόσο ικανοποιητική θεωρείτε την ποιότητα και την ποσότητα των σχολικών γευμάτων;

Η ποιότητα είναι ικανοποιητική, αφού το πρόγραμμα διατροφής καθορίζεται από παιδίατρο. Άρα, πρόκειται για μια καλή ποιοτικά διατροφή. Ωστόσο στην περίπτωση μας, υπάρχει σπάνια το ψάρι. Όσον αφορά στην ποσότητα, θα πρέπει πάντοτε να υπάρχει περίσσειμα, στην περίπτωση που κάποιο παιδί δεν καλυφθεί από το βασικό γεύμα.

- 3) Πιστεύετε ότι η παροχή ενός τέτοιου γεύματος στο σχολείο αφαιρεί από πάνω σας μια σημαντική ευθύνη, που σχετίζεται με την κάλυψη των βασικών διατροφικών αναγκών του παιδιού σας;

Με βοηθά, αλλά δεν με απαλλάσσει από την ευθύνη. Η διατροφή του παιδιού συνεχίζεται και μετά το σχολείο και πρέπει να λαμβάνω υπόψη τι τρώει εκεί, ώστε να μπορέσω να καταρτίσω και να συνδυάσω το απογευματινό διατροφικό του πρόγραμμα. Επίσης κάποια γεύματα στο σχολείο μπορεί να μην του αρέσουν. Πρέπει να τηρώ στάση ετοιμότητας για την άμεση πρόνοια και κάλυψη των όποιων διατροφικών του κενών.

- 4) Προτιμάτε το παιδί να τρώει το γεύμα που παρέχεται στον χώρο του σχολείου ή να το παίρνει στο σπίτι; Εξηγήστε τους λόγους της τοποθέτησής σας.
Για πολλούς λόγους το παιδί θα πρέπει να τρώει στο σχολείο. Το σχολείο, ως φορέας κοινωνικοποίησης, θα διαθέτει τις μερίδες ατομικά, αλλά εντός του σχολικού χώρου. Πρώτον, για λόγους πνευματικής αποσυμπίεσης των παιδιών. Έχει αποδειχθεί και επιστημονικά ότι το φαγητό προκαλεί ευχαρίστηση στον άνθρωπο, καθώς εκκρίνονται και οι αντίστοιχες ορμόνες. Επίσης, θα είναι πολύ σημαντικό για την κοινωνικοποίησή τους. Δύναται να συνδράμει στην καλλιέργεια της δημιουργικότητάς τους και της φαντασίας τους. Πώς μπορούμε να ζητάμε από τα παιδιά μας να είναι δημιουργικά με άδειο στομάχι, ή με την κατανάλωση ανθυγιεινών δεκατιανών, όπως τυρόπιτες ή ζαμπονοτυρόπιτες; Άρα δεν είναι τι προτιμάω εγώ, αλλά τι είναι σωστό για το παιδί μου.

5^{0Σ} ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

- 1) Πιστεύετε ότι οι εκπαιδευτικοί του σχολείου σας βοηθούν στην ομαλή εφαρμογή του προγράμματος; Αν ναι, με ποιους τρόπους το κάνουν;
Θεωρώ ότι κάνουν το καλύτερο δυνατό. Δε νομίζω ότι θα μπορούσε να γίνει κάτι καλύτερα από την πλευρά των εκπαιδευτικών, μέσω ενίσχυσης και παρότρυνσης, λεκτικής ανάδειξης της σπουδαιότητας του προγράμματος, της προσπάθειας προτυποποίησης των μαθητών που συμμετέχουν και πολλές άλλες τεχνικές αναλόγως της κάθε περίπτωσης.
- 2) Θεωρείτε ότι ένας εκπαιδευτικός μπορεί να συντελέσει στην αποφυγή του κοινωνικού στιγματισμού ενός παιδιού που συμμετέχει στο πρόγραμμα; Με ποιον τρόπο;
Μέσω των θετικών σχολίων για το πρόγραμμα. Μέσω της ενίσχυσης των συμμετεχόντων παιδιών και της επεξήγησης των οφελών του προγράμματος. Υποστήριξη των παιδιών που συμμετέχουν μέσω της δημιουργίας δημιουργικών ομάδων. Με την έμπρακτη υποστήριξη του προγράμματος, όπως για παράδειγμα τον εμπλουτισμό του χρόνου αυτού με μουσική, ώστε να καταστεί κατά κάποιο τρόπο μέρος του καθημερινού

υποχρεωτικού προγράμματος. Στην περίπτωση μεμονωμένων περιστατικών στιγματισμού ή bullying οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να ακολουθούν ad hoc αντιμετώπιση, στο πλαίσιο πάντα των κατευθύνσεων της διεύθυνσης του σχολείου και της κείμενης νομοθεσίας.

- 3) Πόσο πιστεύετε ότι το να λαμβάνουν σχολικό γεύμα οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί του σχολείου βοηθά το παιδί σας στο να αποκτήσει την αίσθηση της ένταξης και της ισότητας μέσα στο σχολικό περιβάλλον;

Ένα τέτοιο ενδεχόμενο θα ήταν το βέλτιστο και θα παρουσίαζε ένα υγιές πρότυπο στους μαθητές. Θα ενθάρρυνε τους μαθητές, καθώς οι εκπαιδευτικοί λειτουργούν ως πρότυπα για την πλειονότητα των μαθητών, και δη του Δημοτικού Σχολείου.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ - ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ 9

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΗΜΙΔΟΜΗΜΕΝΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

1^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ – ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

- 1) Ποια είναι η ηλικία, το φύλο, το μορφωτικό επίπεδο και ο αριθμός των τέκνων σας;

Είμαι 41 ετών, άντρας, απόφοιτος γυμνασίου, με 3 τέκνα

- 2) Εργάζεστε; Αν ναι, ποιο είναι το επάγγελμά σας;

Είμαι υπάλληλος σε συνεργείο αυτοκινήτων

- 3) Η εργασία σας είναι σταθερή και πλήρους απασχόλησης ή όχι; Αναφέρατε το καθεστώς υπό το οποίο εργάζεστε.

Η εργασία μου είναι σταθερή αλλά με χαμηλό εισόδημα.

- 4) Σε ποιο σχολείο φοιτά/φοιτούν το/τα παιδί/παιδιά σας;

Τα παιδιά μου φοιτούν στο 3^ο Δημοτικό Σχολείο Περάματος.

2^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΩΣ ΜΟΡΦΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΚΟΥΦΙΣΗΣ ΣΤΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ

- 1) Θεωρείτε ότι το γεύμα βελτίωσε οικονομικά τον οικογενειακό προϋπολογισμό του νοικοκυριού σας (π.χ. μαγειρεύετε μια μερίδα φαγητού λιγότερο ή προγραμματίζετε καλύτερα τις αγορές σας στο σούπερ μάρκετ κλπ), και αν ναι, με ποιον τρόπο;

Είναι σημαντική οικονομική βοήθεια, μαγειρεύουμε λιγότερο συχνά και σίγουρα μικρότερη ποσότητα. Εξοικονομούμε χρόνο και σίγουρα χρήματα, καθώς αγοράζουμε λιγότερα τρόφιμα και αναλώσιμα (σακουλάκια μιας χρήσης, αλουμινόχαρτο, τάπερ κλπ) και καταναλώνουμε λιγότερο ρεύμα.

- 2) Πιστεύετε ότι με το πρόγραμμα σχολικά γεύματα ανακουφίζεστε οικονομικά σε μια δύσκολη οικονομική περίοδο για τα νοικοκυριά; Ναι ή όχι και γιατί;

Είναι σημαντική οικονομική βοήθεια, ειδικά αυτή την περίοδο που οι τιμές τροφίμων και ενέργειας είναι στα ύψη.

- 3) Πιστεύετε ότι το εν λόγω πρόγραμμα βοηθά τα πληττόμενα νοικοκυριά να αντιμετωπίσουν τη φτώχεια ή την ολίσθησή τους σε αυτή; Ναι ή όχι και γιατί;

Σίγουρα βοηθά τα νοικοκυριά να διατηρήσουν ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης, εμπλουτίζοντας την διατροφή των παιδιών με προϊόντα υψηλής διατροφικής αξίας, τα οποία η μέση ελληνική οικογένεια δυσκολεύεται να προσφέρει λόγω ακρίβειας (πχ. ψάρι)

3^{ος} ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ

- 1) Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα προάγει την ισότητα στην εκπαίδευση;

Σε μεγάλο βαθμό καταρρίπτει κάποιες ανισότητες, φυσικά όχι όλες.

- 2) Αισθάνεστε ότι η συμμετοχή του παιδιού σας στο πρόγραμμα στιγματίζει το ίδιο ή την οικογένειά σας; Αν ναι, με ποιον τρόπο συμβαίνει αυτό;

Δεν τα στιγματίζει, εφόσον το πρόγραμμα έχει θερμή υποδοχή από την πλειοψηφία των γονέων.

- 3) Θεωρείτε ότι το πρόγραμμα μπορεί να προάγει την κοινωνικοποίηση του παιδιού σας;

Σε ένα σημαντικό βαθμό, μέσω της ισότητας που προάγεται, θεωρώ ότι είναι πιο ομαλή η κοινωνικοποίηση των παιδιών.

4^οΣ ΑΞΙΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΤΡΟΦΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

- 1) Πόσο συχνά το παιδί σας τρώει 5 γεύματα την ημέρα; Θα λέγατε ότι τα γεύματα αυτά περιλαμβάνουν τροφές από όλες τις βασικές κατηγορίες (π.χ. κρέας, δημητριακά, φρούτα, λαχανικά);

Δυστυχώς όχι, τα παιδιά μας δεν τρώνε όσο συχνά θα θέλαμε κάποιες τροφές, αφού είναι πολύ ακριβές. Τρώνε περίπου 4 γεύματα ημερησίως, ωστόσο το δεκατιανό αποτελείται συνήθως από ψωμί.

- 2) Πόσο ικανοποιητική θεωρείτε την ποιότητα και την ποσότητα των σχολικών γευμάτων;

Θεωρώ ότι είναι αρκετά ικανοποιητική τόσο η ποσότητα όσο και η ποιότητα.

- 3) Πιστεύετε ότι η παροχή ενός τέτοιου γεύματος στο σχολείο αφαιρεί από πάνω σας μια σημαντική ευθύνη, που σχετίζεται με την κάλυψη των βασικών διατροφικών αναγκών του παιδιού σας;

Σίγουρα ναι, πλέον δεν έχω το καθημερινό άγχος αν τα παιδιά σιτίζονται σωστά.

- 4) Προτιμάτε το παιδί να τρώει το γεύμα που παρέχεται στον χώρο του σχολείου ή να το παίρνει στο σπίτι; Εξηγήστε τους λόγους της τοποθέτησής σας.

Σίγουρα προτιμώ τα γεύματα του σχολείου να καταναλώνονται εκεί, καθώς αφαιρούν το καθημερινό άγχος της προετοιμασίας φαγητού.

5^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

- 1) Πιστεύετε ότι οι εκπαιδευτικοί του σχολείου σας βοηθούν στην ομαλή εφαρμογή του προγράμματος; Αν ναι, με ποιους τρόπους το κάνουν;

Είναι πρόθυμοι να παραλάβουν τα τρόφιμα και να τα μοιράσουν στα παιδιά, πέρα από τις «εκπαιδευτικές» τους υποχρεώσεις.

- 2) Θεωρείτε ότι ένας εκπαιδευτικός μπορεί να συντελέσει στην αποφυγή του κοινωνικού στιγματισμού ενός παιδιού που συμμετέχει στο πρόγραμμα; Με ποιον τρόπο;

Σίγουρα μπορεί, προωθώντας το πρόγραμμα, ώστε να απενοχοποιηθούν τα παιδιά που συμμετέχουν σε αυτό, μέσα από συζητήσεις ή ακόμα και συμμετέχοντας οι ίδιοι στο πρόγραμμα λαμβάνοντας σχολικό γεύμα.

- 3) Πόσο πιστεύετε ότι το να λαμβάνουν σχολικό γεύμα οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί του σχολείου βοηθά το παιδί σας στο να αποκτήσει την αίσθηση της ένταξης και της ισότητας μέσα στο σχολικό περιβάλλον;

Σίγουρα συμβάλλει πολύ και είναι ο πιο σίγουρος τρόπος να πειστούν και οι –ελάχιστοι ευτυχώς- γονείς που είναι ακόμα επιφυλακτικοί με τα σχολικά γεύματα.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ - ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ 10

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΗΜΙΔΟΜΗΜΕΝΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

1^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ – ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

- 1) Ποια είναι η ηλικία, το φύλο, το μορφωτικό επίπεδο και ο αριθμός των τέκνων σας;
Είμαι 47 ετών, άντρας, απόφοιτος γυμνασίου, με 2 τέκνα
- 2) Εργάζεστε; Αν ναι, ποιο είναι το επάγγελμά σας;
Είμαι εργάτης σε εργοστάσιο
- 3) Η εργασία σας είναι σταθερή και πλήρους απασχόλησης ή όχι; Αναφέρατε το καθεστώς υπό το οποίο εργάζεστε.
Η εργασία μου είναι σταθερή αλλά με χαμηλό εισόδημα.
- 4) Σε ποιο σχολείο φοιτά/φοιτούν το/τα παιδί/παιδιά σας;

Τα παιδιά μου φοιτούν στο 5^ο Δημοτικό Σχολείο Κερατσινίου.

2^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΩΣ ΜΟΡΦΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΚΟΥΦΙΣΗΣ ΣΤΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ

- 1) Θεωρείτε ότι το γεύμα βελτίωσε οικονομικά τον οικογενειακό προϋπολογισμό του νοικοκυριού σας (π.χ. μαγειρεύετε μια μερίδα φαγητού λιγότερο ή προγραμματίζετε καλύτερα τις αγορές σας στο σούπερ μάρκετ κλπ), και αν ναι, με ποιον τρόπο;

Τον βελτίωσε σε πολύ σημαντικό βαθμό. Τώρα στο σπίτι μαγειρεύουμε λιγότερο συχνά και μικρότερη ποσότητα. Εξοικονομούμε χρήματα, καθώς αγοράζουμε λιγότερα τρόφιμα.

- 2) Πιστεύετε ότι με το πρόγραμμα σχολικά γεύματα ανακουφίζεστε οικονομικά σε μια δύσκολη οικονομική περίοδο για τα νοικοκυριά; Ναι ή όχι και γιατί;

Ειδικά αυτή την περίοδο που όλα ακριβαίνουν είναι πραγματικά μια μεγάλη ανακούφιση για τα νοικοκυριά που δυσκολεύονται. Τα παιδιά μας εξασφαλίζουν το κυρίως γεύμα της ημέρας και μάλιστα έχουν και φρούτο καθημερινά.

- 3) Πιστεύετε ότι το εν λόγω πρόγραμμα βοηθά τα πληττόμενα νοικοκυριά να αντιμετωπίσουν τη φτώχεια ή την ολίσθησή τους σε αυτή; Ναι ή όχι και γιατί;

Τα σχολικά γεύματα βοηθούν πολύ τις φτωχές οικογένειες κυρίως λόγω της συστηματικότητάς τους. Στην περιοχή μας πολλά νοικοκυριά αντιμετωπίζουν πολύ σοβαρά οικονομικά προβλήματα και πολλά παιδιά πεινάνε. Τουλάχιστον οι γονείς ξέρουν ότι τα παιδιά τους θα φάνε ένα πλήρες γεύμα στο σχολείο.

3^{ος} ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ

- 1) Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα προάγει την ισότητα στην εκπαίδευση;

Και βέβαια, ναι. Σκεφτείτε πώς θα ένιωθε ένα παιδί στο σχολείο, στη θέα των συμμαθητών του που παίρνουν κολατσιό κάθε μέρα, ενώ το ίδιο δεν τρώει επαρκώς ούτε στο σπίτι του. Τα σχολικά γεύματα κάνουν τα παιδιά να νιώθουν ίσα μεταξύ τους, αφού τρώνε όλα μαζί κάθε μέρα το ίδιο φαγητό.

- 2) Αισθάνεστε ότι η συμμετοχή του παιδιού σας στο πρόγραμμα στιγματίζει το ίδιο ή την οικογένειά σας; Αν ναι, με ποιον τρόπο συμβαίνει αυτό;

Δεν τα στιγματίζει καθόλου εφόσον το πρόγραμμα περιλαμβάνει όλα τα παιδιά του σχολείου και όχι συγκεκριμένα.

- 3) Θεωρείτε ότι το πρόγραμμα μπορεί να προάγει την κοινωνικοποίηση του παιδιού σας;

Προάγει την κοινωνικοποίηση, αφού η ώρα του φαγητού είναι κοινή για όλα τα παιδιά και κάνει το σχολείο να μοιάζει με οικογένεια.

4^{ΟΣ} ΑΞΙΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΤΡΟΦΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

- 1) Πόσο συχνά το παιδί σας τρώει 5 γεύματα την ημέρα; Θα λέγατε ότι τα γεύματα αυτά περιλαμβάνουν τροφές από όλες τις βασικές κατηγορίες (π.χ. κρέας, δημητριακά, φρούτα, λαχανικά);

Τα παιδιά μας σπάνια τρώνε 5 γεύματα την ημέρα. Συνήθως τρώνε 3 βασικά, τα οποία όμως δεν περιλαμβάνουν πάντα τρόφιμα από όλες τις κατηγορίες. Πιο συχνά στο σπίτι τρώμε όσπρια, λαδερά και μακαρόνια, ενώ σπανιότερα ψάρι και κρέας.

- 2) Πόσο ικανοποιητική θεωρείτε την ποιότητα και την ποσότητα των σχολικών γευμάτων;

Θεωρώ ότι είναι ικανοποιητική τόσο η ποσότητα όσο και η ποιότητα.

- 3) Πιστεύετε ότι η παροχή ενός τέτοιου γεύματος στο σχολείο αφαιρεί από πάνω σας μια σημαντική ευθύνη, που σχετίζεται με την κάλυψη των βασικών διατροφικών αναγκών του παιδιού σας;

Αυτό ισχύει σε μεγάλο βαθμό. Πλέον ξέρουμε ότι τα παιδιά μας θα φάνε κάθε μέρα ένα πλήρες κυρίως γεύμα, το οποίο είναι σχεδιασμένο από ειδικούς και περιλαμβάνει και φρούτο. Επίσης, έχει προβλεφθεί τα παιδιά εβδομαδιαίως να τρώνε από όλες τις τροφές.

- 4) Προτιμάτε το παιδί να τρώει το γεύμα που παρέχεται στον χώρο του σχολείου ή να το παίρνει στο σπίτι; Εξηγήστε τους λόγους της τοποθέτησής σας.

Προτιμώ τα γεύματα του σχολείου να καταναλώνονται εκεί, καθώς και τα ίδια τα παιδιά μας το προτιμούν, γιατί η όλη διαδικασία αποτελεί μια ευχάριστη συνέντευξη με τους φίλους τους.

5^{0Σ} ΑΞΟΝΑΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

- 1) Πιστεύετε ότι οι εκπαιδευτικοί του σχολείου σας βοηθούν στην ομαλή εφαρμογή του προγράμματος; Αν ναι, με ποιους τρόπους το κάνουν;

Σίγουρα βοηθούν, και στη διαδικασία μοιράσματος των γευμάτων και επιβλέποντας τα παιδιά για να σιγουρευτούν ότι όλα θα φάνε.

- 2) Θεωρείτε ότι ένας εκπαιδευτικός μπορεί να συντελέσει στην αποφυγή του κοινωνικού στιγματισμού ενός παιδιού που συμμετέχει στο πρόγραμμα; Με ποιον τρόπο;

Σίγουρα μπορεί, συζητώντας με τα παιδιά γι' αυτό. Καθώς όλα είναι θέμα οπτικής πρέπει τα παιδιά να αποκτήσουν την αίσθηση ότι το πρόγραμμα προάγει την ισότητα και την πρόνοια.

- 3) Πόσο πιστεύετε ότι το να λαμβάνουν σχολικό γεύμα οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί του σχολείου βοηθά το παιδί σας στο να αποκτήσει την αίσθηση της ένταξης και της ισότητας μέσα στο σχολικό περιβάλλον;

Η συμμετοχή των εκπαιδευτικών στο πρόγραμμα βοηθά πολύ στο να το αποδεχτούν περισσότερο τα παιδιά και να καταλάβουν τη σημαντικότητά του, καθώς οι ίδιοι αποτελούν πρότυπο για τα παιδιά.